

BÚSKAPARRÁÐIÐ
Á heysti
2020

Búskaparráðsfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting heystið 2020
- II. Produktivitetur

September 2020

Economic report from the Economic Council of the Faroe Islands, autumn 2020, with Summary in English: (I) Economic outlook, (II) Productivity.

Redegørelse fra det Økonomiske Råd på Færøerne, efterår 2020: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, (II) Produktivitet.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-645-4

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almannakunngjørðar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum við løgtingslóg nr. 139 frá 20. desember 2012 skal gerast tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um tveir partar:

- Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2020
- Kapittul II: Produktivitetur

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fílu á heimasíðu Búskaparráðsins á Fróðskaparsetrinum:

<https://www.setur.fo/fo/setrid/samstarv/buskaparradid/buskaparfragreidingar/>

Limir Búskaparráðsins eru:

Heri á Rógvi, cand.oecon., formaður

Ester Hansen, cand.polit.

Sigurd Poulsen, cand.polit.

Skrivari Búskaparráðsins er:

Ólavur Christiansen, cand.polit. et scient.soc., PhD, lektari

Samstarv við Hagstovu Føroya er um myndil og hagtøl

Innihaldsyvirlit

Samandráttur	6
Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2020	8
I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum	9
I 1.1 Eftirspurningurinn	12
I 1.2 Bústaðarmarknaðurinn	13
I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar	13
I 1.4 Laksa- og oljuprísir	19
I 1.5 Handilsjavnin	20
I 1.6 Gjaldsjavnin	23
I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)	27
I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtslunni	27
I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	28
I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar ílögur o.a.) og innlandis eftirspurningurinn	32
I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lönargjaldingum og löntakaratali	32
I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	35
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur	37
I 4.1 Nýtsla hins almenna	37
I 4.2 Almennar ílögur – íløguútreiðslur undir almennum ræði	38
I 4.3 Almennar Inntøkuflytingar til húsarhald og onnur	39
I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum	40
I 4.5 Ogn og skuld í almenna tænaþegeiranum	42
I 4.6 Konjunkturpolitikkur og fíggjarstöða landskassans	43
I 5 Útlenskur eftirspurningur	45
I 5.1 Gongdin innan alivinnuna	47
I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna	48
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskaslög	50
I 5.4 Samlaði fiskavørútflytingurinn	52
I 5.5 Gongdin í handilsjavnunum	53
I 6 Peninga- og fíggjarviðurskipti	55
I 7 Koronafarsóttin og færoyski búskapurinn	56
I 7.1 Koronafarsóttin og löntakaratalið	58
Fylgiskjøl til kap. I	64
Fylgiskjal I 1: Fastognarprísir og prísgongdin fyri m ²	64

Kapittul II: Produktivitetur	65
II 1 Produktivitetsútrokningar	66
II 2 Produktivitetsvøkstur og búskaparvøkstur	68
II 3 Produktivitetsvøkstur og umvelting sum samantvinnað meginevni.....	70
II 4 At mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum sum týðandi meginevni.....	72
II 5 At mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum við produktivitetsvøkstri.....	73
II 5.1 Ávirkanir á búskaparvøkstur	73
II 5.2 Ávirkanir á arbeiðsvirkni.....	74
II 5.3 Meira um hví búskaparvøkstur ikki kann steðgast.....	75
II 5.4 Um produktivitetsvøkstur sum tvíeggjað svørð.....	76
II 6 Ymisk produktivitets-mát	77
II 7 Avbjóðingar í produktivitetsútrokningum.....	78
II 8 Útrokning av løntakaraproduktiviteti fyri Føroyar	79
II 9 Produktivitetsvøkstur og fíggjarpolitiskt haldføri	80
II 10 Produktivitetsvøkstur og talgilding v.m.	81
Tilvísingar/keldur og keldutilfar	82
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	83
Orðalisti.....	88
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 15 . september 2020.....	95
English Summary	97
Áður gjørdar búskaparfrágreiðingar	99

Samandráttur

Koronafarsóttin givið negativan stoyt

Búskaparráðið hefur endurmett vöxsturin í BTÚ fyri árið 2020 vegna broyttar fortreytir orsakað av koronafarsóttini. Vöxsturin í BTÚ í leypandi prísum er mettur at vera -6,9% í 2020 og 5,5% í 2021. Harafturat er 2019 endurmett vegna dagførd hagtøl.

	2017	2018	2019	2020	2021
BTÚ-vöxstur í leypandi prísum:	4,0%	2,6%	11,4%	-6,9%	5,5%

Viðm.: 2017 og 2018 er uppperð hjá Hagstovu Føroya, ímeðan 2019-2021 eru metingar hjá Búskaparráðnum.

2019 var eitt ár við óvanliga høgum búksaparvöxstri, ið millum annað kom av øktum útflutningi av ali- og uppsjóvarfiski. Útflutningurin vaks við 19% í 2019 samanborið við 2018. Aðrir partar av búskapinum bóru somuleiðis brá av einum búskapi við nógvvari ferð. Koronafarsóttin gav føroyska búskapinum ein stoyt, sum breyt av hesa gongd.

Serliga er føroyska ferðavinnan hart rakt av tiltøkunum, ið vórðu sett í verk til tess at forða fyri smittuspjaðingini. Roknað verður við lægri fiskavøruútflutningi saman við prísfalli á bæði alilaksi, makreli og øllum botnfiskasløgum í 2020. Eftirspurningurin frá útlenskum matstovum eftir føroyskum laks er lækkaður, og uppsjóvar- og botnfiskur verður í stóran mun lagdur inn á goymslur vegna avmarkaða marknaðaratgongd.

Í 2021 væntast fiskavøruútflutningurin at vaksa aftur, og árið 2020 verður sostatt eitt fyribils fyribrigdi, ið hefur eitt stórt fall í BTÚ, sum síðani verður avloyst av eini skjótari tillaging. Skjóta tillagingin sæst longu aftur í batnaða løntakaratalinum, sum hefur eitt eyðkent V-mynstur við stórum falli í apríl 2020 og ein brattan uppgangandi vöxstur fram til juli 2020. Privata nýtslan tykist ei heldur at vera stórvegis merkt av, at samfelagið hefur verið fyribils afturlatið. Húsarhald, sum ikki hava ferðast uttanlands í summar, hava partvíst nýtt sparingina í Føroyum, og partvíst sett inn á bók í peningastovnunum.

Undirskot á fíggarlógini 2020 og 2021

Landskassaurslitið í 2020 er mettt at verða -583 mió. kr., og í 2021 -570 mió. kr. Hesi bæði árinu eru stórliga merkt av koronafarsóttini, av tí at útreiðslur hækka, og serstakliga tí at inntøkur minka. Árið 2020 er tó eisini merkt av, at landsstýrið førir ein leysari fíggarpolitikk við hægri útreiðslum og lægri inntøkum (millum annað økt fólkpensjón og skattafrádrátt).

Konjunkturpolitikur hefur sum endamál at minka um tey sveiggj, sum búskapurin av ymiskum orsökum hefur. Treytin fyri gagnligari ávirkan av konjunkturpolitikki er, at eftirspurningurin hjá almenna tænastrævanum er stabiliserandi. Tað merkir, at almennar útreiðslur til rakstur, veitingar og íløgur skulu hava eina javna gongd, meðan inntøkurnar sleppa at fylgja konjunkturhaldinum í búskapinum. Sostatt eigur almenn fyrising og tænastræva at hava avlop í hákonjunkturi og kunnu hava hall í lágkonjunkturi.

Tá talan er um fortreytir fyri at reka konjunkturpolitik, er tað fíggarstøðan og kreditvirðið hjá landskassanum, sum hefur týðning, og ikki fíggarstøðan hjá øðrum geirum. Tí um landsstýrið skal til aðrar geirar eftir pengum, verður fíggarligt ráðsúrsum tikin frá hesum geirum, og soleiðis mótarbeiðir eitt tilíkt átak tí konjunkturpolitikki, sum rættur er at føra. ALS er í eini serstøðu í so máta.

ALS hefur í koronafarsóttini tikið undir við lógarbroying, sum heimilar ALS at rinda ískoytisløn til heimsendar løntakarar. Tað at ALS átekur sær hesa uppgávu, vísir, at landsstýrið kann vænta samstarv við ALS seinni í líknandi støðu. Við hesum undantaki er sjónarmiðið omanfyri rætt, at Landsstýrið og Løgtingið noyðast at gera landskassan so væl fyri fíggarliga, at førleikin til at føra skilagóðan konjunkturpolitikk er til staðar. Í langa siktinum er hinvegin týðandi at landskassin við konsolidering er førur fyri at mæta avbjóðingunum við fíggarliga haldførinum.

Produktivitetsvækstur sum tema

Temafrágreiðingin greiður frá búskaparliga hugtakinum produktivitetsvækstri og hvussu hesin verður útroknaður og hví hesin er neyðugur. Produktivitetsvækstur merkir vækstur í materiella livistøðinum. Produktivitetsvækstur snýr seg ikki um at arbeiða "harðari", men at arbeiða "smartari" við betraðum fyriskipanum, amboðum, tøkni og undirstøðukervi. Tað eru serliga íløgur, ið skapa produktivitetsvækstur, og í íløgnum er vanlig felld niður tann nýggjasta og effektivasta tøkni. Íløgur skulu í síðsta enda figgjast av uppsparing, og harafturat má arbeiðsmegin sum input útbúgvast til at handfara hækkaða tøkni. Nýtslan hjá arbeiðsmegini av nýggjari tøkni skapar altsó produktivitetsvækstur. Stóri búskaparvæksturinn síðani 2012 skyldast produktivitetsvækstur, men hesin kundi verið størri um rætt var atborið. Avgerandi fortreyt fyri at føroyski búskapurin megna at mæta komandi avbjóðingum, er produktivitetsvækstur.

Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2020

I 1 Inngangur um konjunkturmeting við høvuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag endurmett vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri 2019, 2020 og mett um 2021; BTÚ-tøl fyriliggja uppgjørd fyri árinum 1998-2018. Til metingina er sum vant nýttur ein búskaparmyndil til framrokningar. Hesin myndil er mentur í Landsbankanum og síðani á Hagstovuni, og verður viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum í felag. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluna liggja tær metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskaparligu gongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Vit meta, at ein slík greining av dagfórdu tølum kann bera í bótufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstkassi 1: Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹ og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útflutninginum gevur nettoútflutningin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatir íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útflutningur minus innflutningur.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfating av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu indikatorunum, og samanfatingin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflutning og innflutning av vørum og tænastrum, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgnum.

Hesar greiningar av konjunkturgongdini geva síðan íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, sum við búskaparligu myndlanýtsluni verða samanfatað sum metti vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 2019 - 2021.

Búskaparráðið hevur mett um vøksturin í BTÚ fyri árinum 2019 – 2021 í samstarv við Hagstova Føroya. 2019 er endurmett vegna dagfórdu hagtøl, og 2020 er endurmett vegna broyttar fortreytir orsakað av koronafarsóttini. Búskaparráðið metur vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum í 2019 at vera 11,4%, í 2020 at vera -6,9% og í 2021 at vera 5,5%.

	2017	2018	2019	2020	2021
BTÚ-vøstur í leypandi prísnum:	4,0%	2,6%	11,4%	-6,9%	5,5%

Viðm.: 2017 og 2018 er uppgjørd hjá Hagstovu Føroya, ímeðan 2019-2021 eru metingar hjá Búskaparráðnum.

Føroyski búskapurin hevur havt nógva viðrák viðvíkjandi oljuprísnum og uppsjóvar-, botnfiska- og laksaprísnum í árunum 2012 – 2019. Koronafarsóttin gav føroyska búskapinum ein stoyt, sum breyt av hesa gongd. Fallið í BTÚ í 2020 er stórt, men tað skal siggjast í ljósinum av stóra vøkstrinum, sum var í árinum frammanundan. Hugsast kann, at eins stórir vøstur sum í 2019, ikki hevði hildið fram í 2020, óansæð um korona hevði gjørt um seg ella ikki. Føroyski búskapurin kann hinvegin vegna góðu gongdina frammanundan, sigast at hava verið lutfalsliga væl fyri til at mæta avbjóðingunum við koronafarsóttini.

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur, sum meginreglu, hava eina livitið uppá meira enn 1 ár.

2019 var eitt ár við óvanliga høgum vøkstri í BTÚ. Vøxsturin kom millum annað av øktum útfluttum nøgdum av ali- og uppsjóvarfiski í mun til árið fyri. Størri nøgdir enn áður mett varð tikið av laks, og selt var burturav goymslum av sild og makreli, umframt vanligu útflutningin av hesum fiskasløgum. Útflutningurin vaks við 19% í 2019 í mun til árið fyri.

Aðrir partar av búskapinum bóru eisini brá av eini búskapargongd við høgari ferð. Eitt nú søgdu 80% av byggifyritøkunum í januar 2020, at mangul uppá arbeiðsmegi var størsta avbjóðingin í framleiðsluni í byggivinnuni. Somuleiðis bendi stóri vøxsturin í sethúsaprísunum í 2019 á, at virkseimið í byggivinnuni ikki megnaði at fylgja við stóra eftirspurninginum.

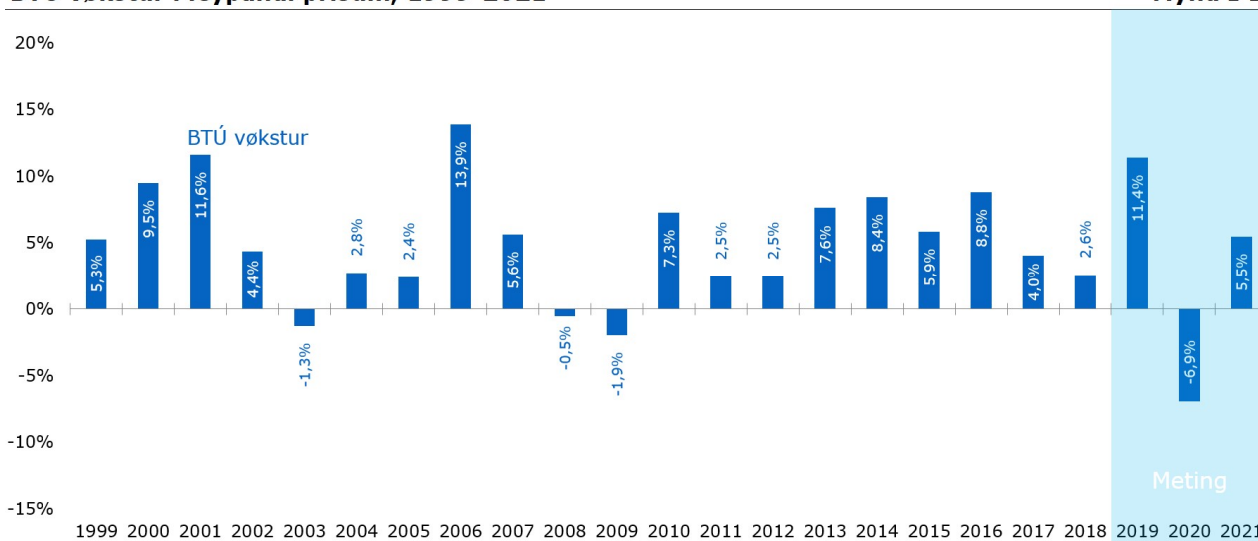
Í vár 2020 tálmaðist ferðin í føroyska búskapinum orsakað av tiltøkum, ið vórðu sett í verk til tess at forða fyri smittuspjaðingini. Serliga er føroyska ferðavinnan hart rakt, og í eini roynd at stuðla uppundir búskapin, eru almennir hjálparpakkar settir í verk fyri at bøta um inntøkumiss hjá húsarhaldum og fyrirkum. Størsta munin hevur lønarískoytið frá ALS til heimsendar løntakarar gjørt. Lønarískoytið hevur tryggjað eina minstaintøku hjá húsarhaldunum, og hetta sæst aftur í, at privata nýtlan sum heild ikki tykist at vera stórvægis ávirkað av, at samfelagið hevur verið fyribils afturlatið. Nýtlan lækkaði eitt vet í apríl og mai og hevur síðani tikið seg upp aftur. Húsarhald, ið ikki hava ferðast uttanlands í summar, hava partvíst nýtt sparingina í Føroyum, og partvíst sett inn á bók í peningastovnunum.

Mett verður, at útflutningurin verður væl lægri í 2020 orsakað av koronafarsóttini. Framleiðarar av alilaksi hava í stóran mun umlagt framleiðsluna til laksaportiónir vegna lægri eftirspurningi frá matstovum og catering kring heimin, og smásøla gevur ikki eins høgan pris, sum matstovu- og cateringmarknaðurin. Veiddur uppsjóvar- og botnfiskur hevur í stóran mun verið lagdur inn á goymslur hetta árið vegna avmarkaða atgongd til útflutningsmarknaðirnar. Stóra útboðið kann elva til prísfall, tá ið marknaðirnir lata upp aftur, og roknað verður við einum korona-atvoldum prísfalli á bæði alilaksi, makreli og øllum botnfiskasløgum.

Fyri árið 2021 væntast bæði nøgdir og prísir á fiskavøruútflutninginum at hækka, men mett verður at væl minni verður útflutt í 2021 enn í 2019, tá útflutningsvirðið setti met. Árið 2020 umboðar tískil eitt fyribils fyribrigdi, ið hevur eitt stórt fall í vøkstri í BTÚ, sum síðani verður avloyst av eini skjótari tillaging. Skjóta tillagingin sæst longu aftur í batnaða løntakaratalinum, sum hevur eitt eyðkent V-mynstur við stórum falli í apríl 2020 og ein brattan uppgangandi vøxstur fram til juli 2020. Enn er óvist hvussu nóg koronafarsóttin fer at gera um seg í útflutningsmarknaðum Føroya.

Hagstovan ger ikki tjóðarroknskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at stórir partur av BTÚ-vøxstrinum í leypanði prísnum seinastu árinu stavar frá prísbrotyngum á útlenskum marknaðum, og at roknaði vøxsturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøxsturin í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði BTÚ-vøxsturin í leypanði prísnum. Stórir prís-vøxstur hevur eitt nú verið á útfluttum laks síðan 2013 og prís-lækking á olju síðan 2014. Hetta hevur borið við sær eina fyri Føroyar fyrimunarliga betring av bítislutfallinum í uttanlandshandlinum. Í 2019 hevur tað verið nøgðin og ikki prís-vøxstur av laks, sum hevur drivið vøxsturin í BTÚ upp. Í makrelfiskiskapinum hevur gongdin verið, at bæði nøgdir og prísir eru økt í 2019. Eisini skal havast í huga at árliga nettotilflytingin síðstu árinu hevur verið um 2% av fólkatálinum. Hetta skal takast hædd fyri, um vit skulu rokna BTÚ-vøxsturin fyri hvønn íbúgva.

Mynd I 1 vísir vøxstur í BTÚ í leypanði prísnum. Síðan 2010 hevur BTÚ í leypanði prísnum verið í stórum vøkstri aftaná negativan vøxstur í 2008 og 2009.

BTÚ vøkstur í leypandi prísnum, 1999-2021**Mynd I 1**

Kelda: BTÚ er uppgjørt til og við 2018. Onnur viðurskifti eru metingar til og við 2021.

Um roknað varð í føstum prísnum, vildu einans broytingar í nýttu oljunøgðunum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgðunum talt við í fastprís-uppgerðini. Fyri 2013 stávaði til dømis nær um helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,6% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stávaði aftur frá prishækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgðini, ið hetta árið fall).

Tað eru sveiggini í uttanlandshandlinum, sum gera at BTÚ sveiggjar. Stóri vøksturinn í útflutninginum í 2016 kemur serliga av prísvekstri á alifiski, meðan fallið í útflutninginum í 2018 stavar frá minni kvotum og minni tøku. Vøksturinn í 2019 kemur serliga frá størri tøkunøgð av laksi. Fallið í 2020 stavar frá lægri útflutningi orskað av korona-farsóttuni, og í 2021 væntast ein tillaging at fara fram.

Tekstkassi 2: Uppgerð av BTÚ í leypandi prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypandi prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøksturinn, sum er árliði vøksturinn í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgðarliga) búskaparvøksturinn. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøksturinn í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypandi prísnum, tá vit (í kapittul I í frágreiðingini) skulu meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypandi prísnum er truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøksturinn í BTÚ í leypandi prísnum eitt avmarkað nýtislivrði. Prís-gongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árinu stórliga ávirkað uppgjörda BTÚ-ið í leypandi prísnum. Lutføll millum ymiskt tilfar og framleiðslu í vinnugreinum eru meira støðug í føstum prísnum. Tí eru nakrir samanhagir lættari at halda skil á í føstum prísnum. Føroyski búskapurin sveiggjar nógv, tað er tí lættari at gera metingar við tjóðarroknskapinum í føstum prísnum.

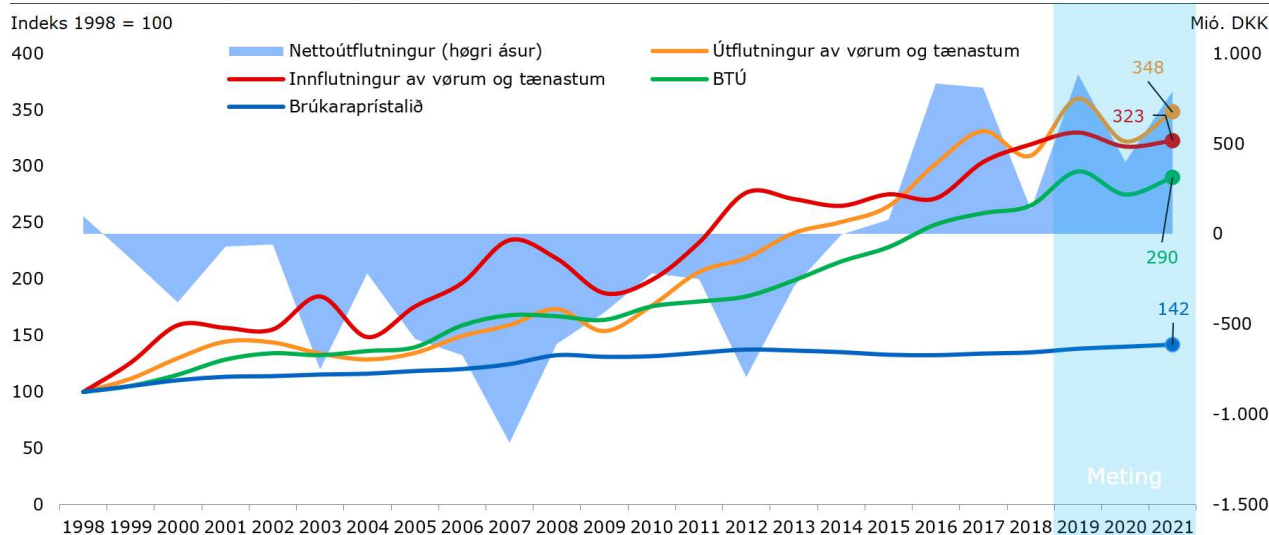
At gera metingar av framtíðar prís-gongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vøkstrinum í leypandi prísnum meira óvissa. Ein uppperð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa siktinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta siktinum. Ein slík uppperð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prís-broytingum í m.a. uttanlandshandlinum.

I 1.1 Eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum og tænastrum, BTÚ og brúkaraprístali. Av myndini sæst, at útflutningurin, innflutningurin og BTÚ í leypanði prísnum eru vaksin stórliga seinnu árin, og at útflutningurin minkar eitt vet í 2020 orsakað av korona-farsóttini. Myndin bendir eisini á, at ein realvøkstur er hendur í BTÚ, við tað at vøksturin í brúkaraprístalinum er nógv minni enn vøksturin í hinum støddunum. Støddina á hesum realvøkstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður, sum áður nevnt, ikki gjørt upp í føstum prísnum.

Útlenskur eftirspurningur, BTÚ og brúkaraprístali 1998-2021, indeks 1998=100

Mynd I 2

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ til og við 2018, brúkaraprístalið til og við 2019. Út- og innflutningur av vørum og tænastrum er gjørt upp til og við 2017. Onnur viðurskipti eru egnar metingar.

Privatar íløgur í skip, flogfør og vindmyllur síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 2 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatari íløgnum. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin drigin frá útflutninginum fyri at finna talið fyri nettoútflutningin.

Nettóútflutningurin av vørum og tænastrum hevur verið negativur øll árin til og við 2013 burtursæð frá 1998. Síðani 2014 hevur nettoútflutningur Føroya av vørum og tænastrum verið positivur. Orsøkin til hetta eru heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkurnar úr útlandum, sum gera sítt til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin, at almenna nýtslan í Føroyum í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu sammeta okkum við. Sama er galdandi fyri lønarinntøkur úr útlandum; hesar viðvirka eisini til, at privata nýtslan í % av BTÚ er størri enn í londunum, vit vanligu samanbera okkum við².

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum (útlenskur eftirspurningi ella oftast tvørrandi føroyskum útboði). Hesi føll hava ávirkað inntøkurnar í útflutningsvinnunum, sum aftur hava ávirkað arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning, sum síðani hava ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum.

Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undan kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi, saman við lánsveitingum, óheft av útflutninginum, stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Í árunum undan figgjarkreppuni vóru búskaparligu sveiggini ei heldur orsakað av broytingum í útflutninginum, men heldur av lánsveitingum, privatari nýtslu og íløguvirksemi. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árin 2008-2010. Vegna støddina á privatari nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eina uppáftur størri tálmandi ávirkan á

² Sí Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2013, síða 41.

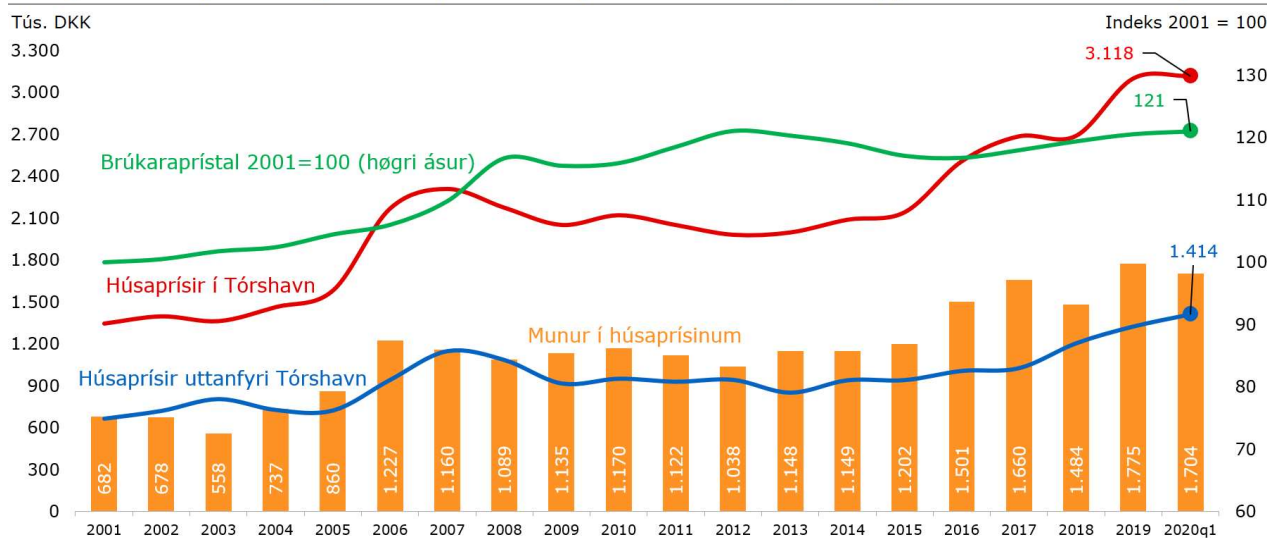
búskapargongdina. Høvdu almennu íløgurnar ístaðin verið støðugar í hesum niðurgangskonjunkturi, hevði almenna íløguvirksemið havt eina stabiliserandi ávirkan á búskapargongdina.

I 1.2 Bústaðarmarknaðurin

Mynd I 3 vísir gongdina í sethúsaprísimum, sum eru skrásett av Betri banka, umframt brúkaraprístalið. Sambært nýggjastu hagtølunum eru sethúsaprísirnir ikki lækkaðir, hóast korona hevur gjørt um seg í Føroyum seinastu mánaðirnir. Sethúsaprísirnir eru øktir í økjunum uttanfyri Havnina, og í miðstaðarøkinum eru sethúsaprísirnir vendir aftur til sama støðið sum undan koronakreppuni, eftir at vera minkaðir eitt vet í fyrsta ársfjórðingi í 2020. Hendan lækking í fyrsta ársfjórðingi skyldast millum annað, at tiltøkini, ið vóru sett í verk fyri at basa koronasmittuni, avmarkaðu møguleikan hjá meklarum at sýna fram sethús á sölulistanum. At sethúsaprísirnir uttanfyri Havnina eru øktir í mun til miðalprísir við árslok 2019 gevur ábendingar um, at bjartskygnið og eftirspurningurin hjá húsarhaldunum eftir bústøðum ikki er lækkaður. Væntandi hevur fíggjarstøðan hjá teimum, ið frammanundan høvdu ætlanir um at keypa hús, ikki verið munandi ávirkað hesa tíðina, meðan samfelagið hevur verið sett niður í ferð, og tí eru sölur farnar fram, hóast alt. Munurin millum sethúsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum er omanfyri 1,7 mió kr.

Gongdin í húsaprísimum og brúkaraprístalinum, 2001 til 2020 (1. ársfj.)

Mynd I 3

Kelda: Hagstova Føroya og Betri Banki.

Fylgiskjal I 1, hvørs kelda er BankNordik, vísir býlisprísir pr. m² í Føroyum og prísingongdina pr. m² í Føroyum síðan 1985. Stórir prísavøkstur hevur verið á íbúðum seinastu árinum, og eisini er prísurin á sethúsum øktur frá 2018 til 2019. Fermetraprísurin á íbúðum fall eitt vet í 2019 vegna økt útboð, men miðalprísurin á íbúðum er øktur aftur hesar fyrstu mánaðirnir av 2020, so munurin millum fermetraprísimum á ávikavist íbúðum og sethúsum er vorðin eitt vet størri.

Stóri eftirspurningurin eftir bústøðum í mun til avmarkaða útboðið hevur saman við lága rentustøðinum elvt til prísavøkstur á sethúsamarknaðinum seinastu árinum. Øktir sethúsaprísir merkir hægri frívirði á bústøðum hjá teimum, ið ikki nýliga hava oagnað sær eini hús. Tað, at fólk gerast meiri múgvandi, kann økja bítisnýtsluna, eins og vit sóu undan fíggjakreppuni í 2008, men hagtølini benda ikki á, at hetta ger seg galdandi í løtuni (sí Mynd I 15b). Økt bjartskygni hjá føroysku húsarhaldunum kann tó føra til, at hetta møguliga broytist komandi árinum.

I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis, sum fíggjarkreppan hevur havt sína ávirkan á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarlígar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er, at fólkasamansetingin er broytt; nakað annað er, at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

Mynd I 4 vísir talið av løntakarum, og mynd I 5 vísir virðisøkingina býtta á vinnurgreinar.

Av mynd I 4 sæst lutfalsliga gongdin í løntakaratalinum býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænastruvinnur. Gongdin í samansetingini minnir um hana í okkara grannalondum, men tykist at ganga nakað seinni. Í grannalondunum eru tertieru vinnurnar vaksnar í løntakaratali, og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis eisini framleiðsluvinnurnar. Hendan gongdin hevur gjørt seg galdandi í Føroyum fram til umleið 2011, men síðani hevur prosentbýtið av løntakarum, sum starvast í tilfeingisvinnuni (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóvarvinnan og alivinnan) og í tænastruvinnuni (tertiera vinnan) verið stöðugt, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin nakað.

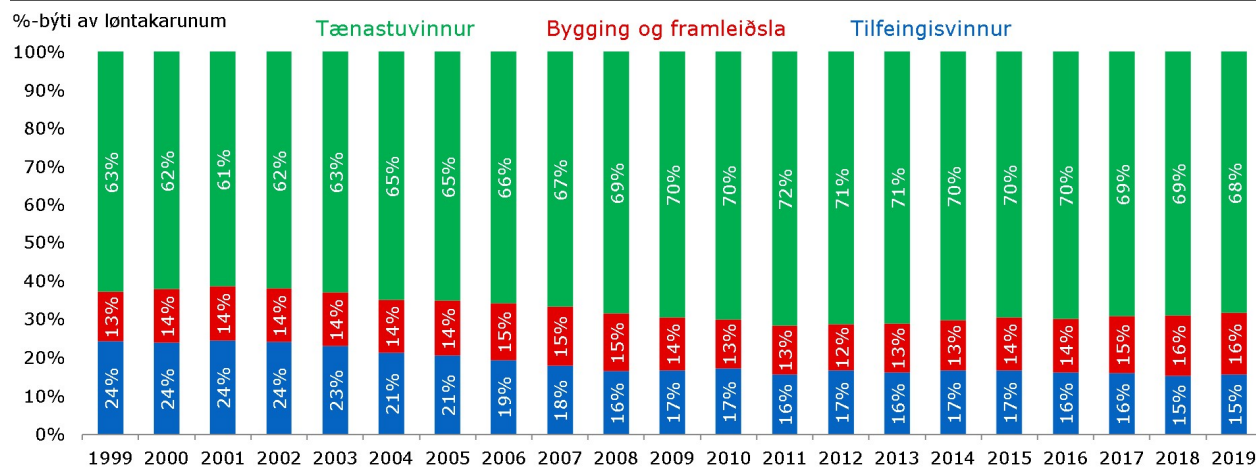
Tað er væl kent í búskaparsøguni, at fyrítøkur, sum virka á marknaðum við kapping, gera íløgur í framleiðslutól, ið eru meira tøkniliga framkomin, fyri at styrkja seg í kappingini og yvirliva. Hetta hevur við sær produktivitetsvøkstur, sum merkir, at fyrítøkan kann framleiða meiri við somu arbeiðsmegi ella tað sama við minni arbeiðsmegi, og hevur tí eisini fyri allan búskapin við sær vøkstur og tillagingar í vinnubygnaðinum.

Nógvar fyrítøkur í tilfeingisvinnum (t.d. uppsjóvarvinnur) og í byggi- og framleiðsluvinnum (t.d. byggivinna og fiskaframleiðsla) brúka framkomin framleiðslutól og eru ofta kapitaltungar. Tað er tí nærliggjandi at halda, at produktivitetsvøkstur er partur av grundini til, at løntakararnir í hesum vinnum minka sum partur av øllum løntakarum – úr 38%³ í 1999 og í 29%⁴ í 2012, sí mynd I 4. Produktivitetsvøkturin er ivaleyst hildin fram aftaná 2012. Tó eru løntakararnir í bygging og framleiðsluvinnum øktir upp í 16% í 2018 og 2019.

Tað, at framleiðsluvinnan hevur eitt vaksandi tal av løntakarum, kann hava samband við, at byggivinnan er vaksin í hákonjunkturinum hesi árin. Tað, at talið av løntakarum í tilfeingisvinnuni ikki er minkað á sama hátt sum í okkara grannalondum, kemur av stóru framgongdini í ali- og uppsjóvarvinnuni, ið er ávirkað av stóru tilfeingisrentuni.

Løntakarabýti skift á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv., 1999-2019

Mynd I 4

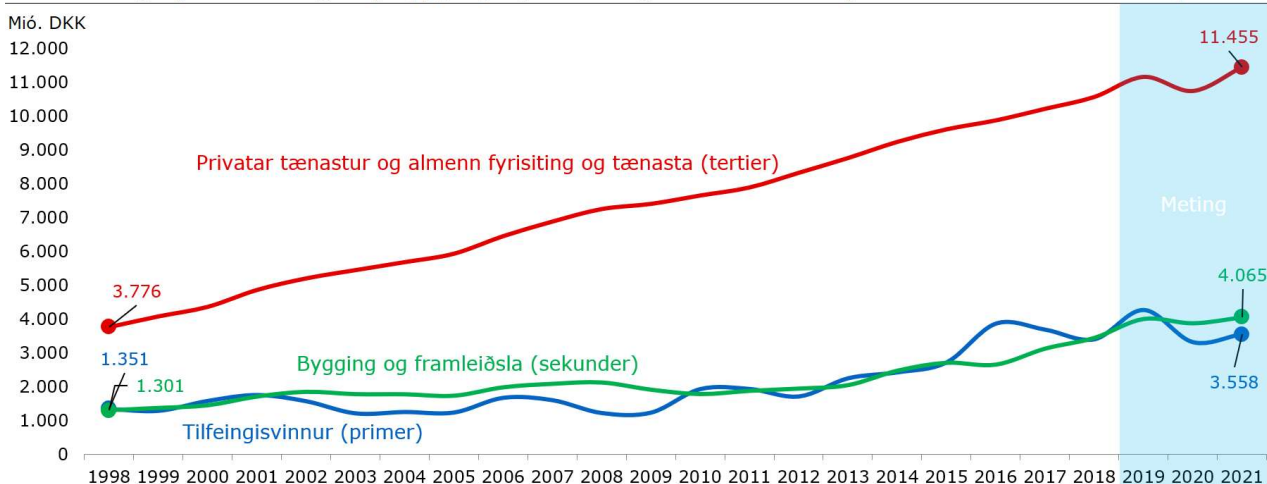
Kelda: Hagstova Føroya

Meðan lutfallið av løntakarum í tilfeingis- og framleiðsluvinnuni hevur verið stöðugt síðani 2011, hevur tilfeingisvinnan havt ein vaksandi prosentpart av samlaðu virðisøkingini, ið, sum sagt, í høvuðsheitum skyldast stóru tilfeingisrentuni.

Virðisøkingin í mió. kr. býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænastruvinnur er víst í mynd I 5. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum stóru sveiggjum í virðisøkingini yvir ár.

³ Tilfeingisvinnur 25% + Bygging og framleiðsla 13%

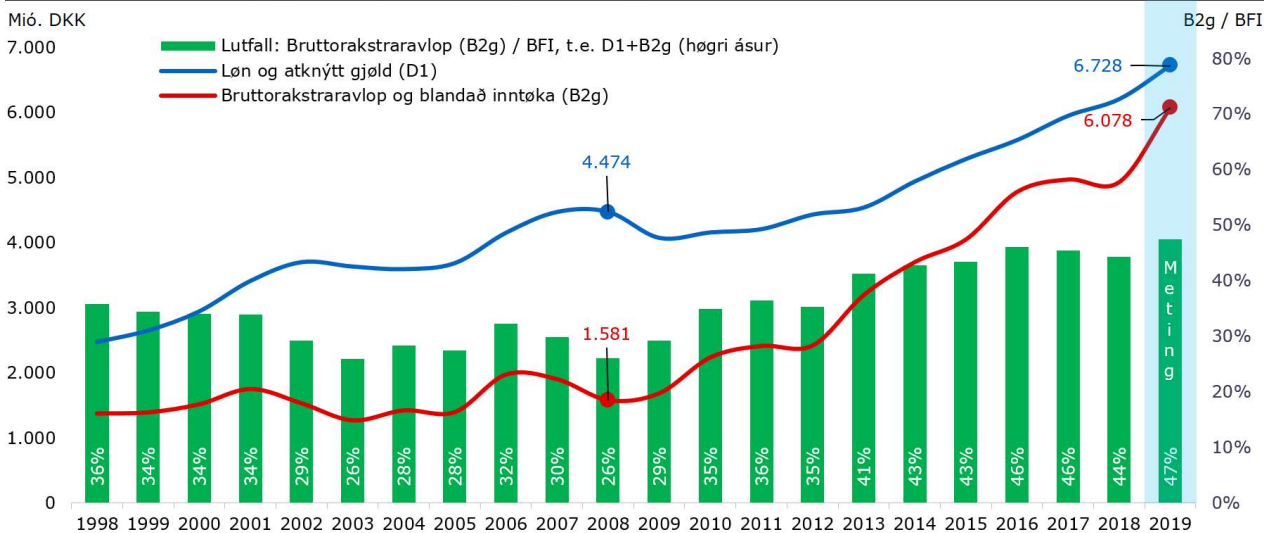
⁴ Tilfeingisvinnur 17% + Bygging og framleiðsla 12%

Virðisøking býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastravinnur, 1998-2020
Mynd I 5

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2018. Árin 2019-2021 eru egnar metingar.

Mynd I 6 vísir gongdina í bruttorakstraravlopi og lønum í vinnufyrirøkum⁵ í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum bruttorakstraravlop og bruttofaktorinntøku (BFI). Myndin tekur við framroknað tøl fyri árin 2019 til 2021.

Vit síggja, at lønirnar í vinnufyrirøkum vuku nógv fram til fíggjarkreppuna í 2007-08, harnæst fullu tær og vóru í 2013 einans góðar 100 mió. kr. størri enn í 2008. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lønum⁶.

Bruttorakstraravlop og lønir fyri vinnufyrirøkum (geiri S11) í mió. kr. 1998-2019
Mynd I 6

Viðm.: Vinnufyrirøkum eru framleiðandi eindirnar, sum eru partur av geira S11 í tjóðarroknskapiinum. Bruttofaktorinntøkan fyri geiran er samansett av lønum vm og bruttorakstraravlopinum hjá hesum eindum.

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya 1998-2018, 2019 eru egnar metingar.

Bruttorakstraravlopið í vinnufyrirøkum stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um umleið eina trifolding í bruttorakstraravlopi úr 1.581 mió. kr. í 2008 uppí 6.078 mió. kr. í 2019.

⁵ Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisingini og í fíggjaryfirøkum.

⁶ Brúkaraprístal 1. ársfjórðing 2008 til 1. ársfjórðing 2013 vaks við 6,5%.

Lutfallið millum bruttorakstraravlop og BFI er vaksið nógv síðani 2008, úr 26% í 2008 uppí 47% í 2019. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru falnir løntakarum í allari vinnuni í lut, men mest kapitalánarunum.

Mynd I 7 vísir talið av løntakarum og roknaðu miðal árslønum pr. løntakara í vinnufyrirøkum⁷ frá januar 1999 til juli 2020. Strikumyndirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaða miðal, sí tekstkassa 4.

Løntakarar og miðal árslønum í privatum vinnuligum virkseimi, jan-99 til jul-20

Mynd I 7

Viðm.: Talið av løntakarum (12 mðr. leypandi miðal) og lønarútgjaldingarnar (árslønum pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal) frá privatum vinnuligum virkseimi er í hesari mynd avmarkað til allar útgjaldandi, framleiðandi eindir undantikið tær, ið eru í vinnugreinabólkingunum "Landsfyririting", "Kommunur og ríkisstovnar", "Undirvísing" og "Heilsu- og almannaverk".

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av løntakararum, 12 mðr. leypandi miðal og miðal árslønum pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal.

Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum árinum 1999-2020. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2006-08 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur verið vøkstur í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøkturin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014. Síðani januar 2018 er løntakaratalið farið at vaksa skjóttari enn miðal árslønumin. Sum væntað hendi eitt lítið fall í løntakartalinum í samband við koronafarsóttina.

Roknað miðalløn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1999. Strikumyndin í mynd I 7 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini.

Myndin bendir á, at produktivitetur og reallønir í vinnufyrirøkum eru vaksin nevnivert síðan 1999, tí meðan miðalløngjaldingarnar næstan eru tvífaldaðar er brúkaraprístalið bert vaksið góð 20% síðan aldarskiðið.

Øvugt vísir mynd I 7, at roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í sama tíðarskeiði. Vísandi til mynd I 6 er talan sostatt um, at talið av løntakarum í vinnufyrirøkum er nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 7, og at tað tí verður meira løn til hvønn, tá miðaltalið verður roknað.

Búskaparráðið er framvegis av tí fatan, at skeiklandi skipanir forða vinnuligari tillaging til produktivitetsvøkstur, sum eisini hevur verið víst á í undanfarnum frágreiðingum. Dømi um hetta eru serskattaskipanir, sum sjófolk og uttanlandsarbeiðarar fáa. Hesi viðurskipti hava Skattanevndin og Vinnuhúsið somuleiðis víst á í sínum frágreiðingum. At fult gjald ikki verður kravt fyri nýtsluna av náttúrurættindum skeiklar somuleiðis hesi tillaging. Umframt tað, skeiklar avgjaldið á fisk, sum verður avreiddur uttanlands, tillagingarnar til produktivitetsvøkturin. Avgjaldið virkar sum vinnuligur stuðul til fiskavirking á landi. Samlað sæð metir Búskaparráðið, at reglurnar rundan um fiskivinnuna eru ov stívrar og skeiklandi við óskynsamum avmarkingum. Avtøka av hesum serskipanum hevði frígivið arbeiðsmegi, sum tørvur er á bæði nú við troti á arbeiðsmegi, og í langa siktinum, har brúk er fyri

⁷ Hetta eru allir løntakarar uttan teir í almenna geiranum og í fíggarfyrirøkum.

produktivitetsvøkstri/búskaparvøkstri fyri at vaksa um atdráttarmegina í samband við tilflyting, og sum kann mæta komandi haldførisavbjóðingum við broyttu fólkasamansetingini.

Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingini er týðandi indikatorur fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktinum.

Mynd I 8 vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaða samanlegging, sum vísir trendin í gongdini, sí tekstkassa 4. Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðnum juli 2004 til 2014. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevniliga árinum 1998-2004, partar av 2008-2009 og árinum 2014 til juni 2020. Nettotilflytingin hevur stábilserað seg á næstan 600 árligar tilflytingar.

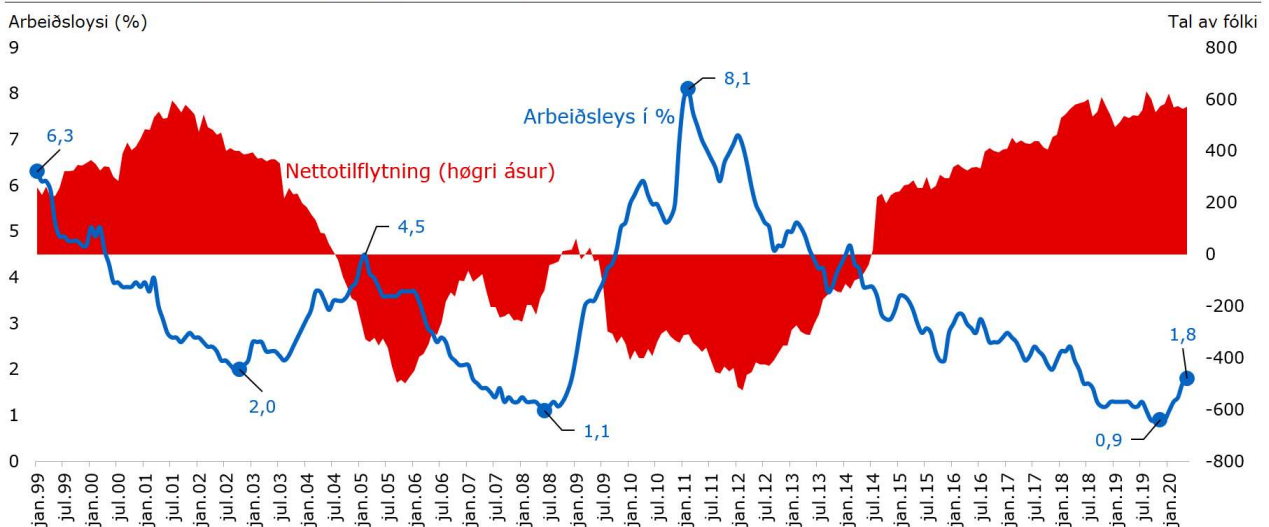
Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forklárar alla gongdina í tølunum. Seinastu tølini benda á, at nettotilflytingin heldur áfram í næstkomandi tíð.

Burðaravlopið og nettotilflytingin geva fólkaøkstur.

Arbeiðsloysið var 1,8% í juni 2020. Ein lítil vøkstur hevur verið í arbeiðsloysistálinum síðan januar 2020 – eisini áðrenn korona-farsóttin fór at gera seg galdandi.

Arbeiðsloysi og nettotilflyting, jan-99 til juni-20

Mynd I 8

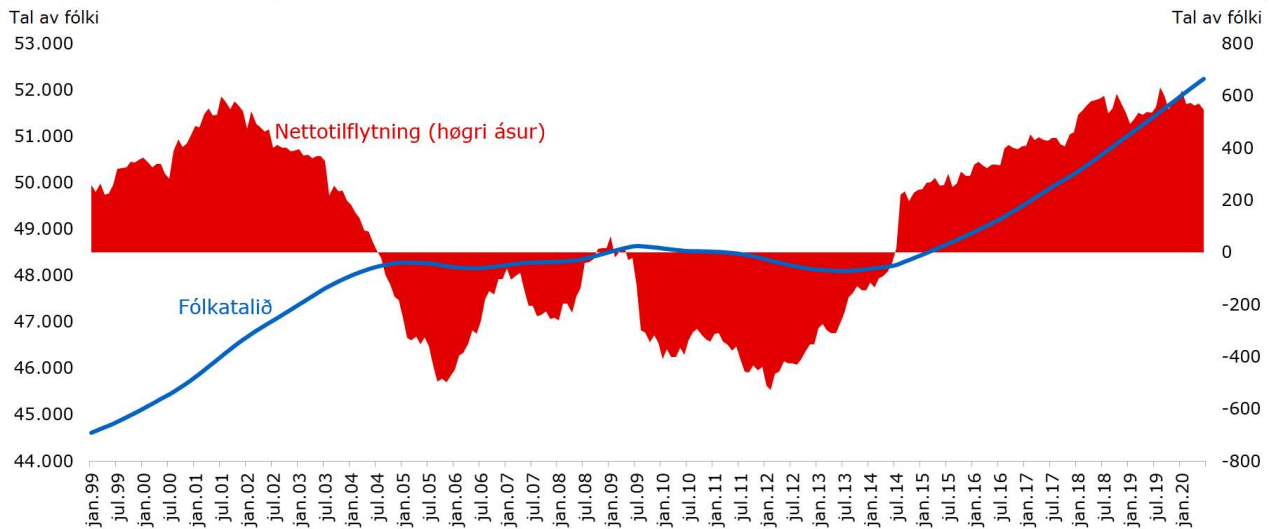

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mánaða samanlegging.

Mynd I 9 vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi 12 mánaða miðal og í nettotilflytingini sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið stóð í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatálinum, og hevur stórus vøkstur verið líka síðan.

Fólkatal og nettotilflyting, jan-99 til juni-20

Mynd I 9

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mðr. samanlegging og fólkatalinum, uppgjørt sum 12 mðr. leypandi miðal.

Tekstkassi 3: Tilflyting til Føroya og eftirspurningur eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni

Frá stórum byggivirkjum hevur Búskaparráðið fingið at vita, at talið av útlenskum handverkarum í Føroyum er vaksið nógv síðan miðskeiðis í 2017, og at tað hevur verið ein stór avbjóðing at finna bústaðir til hesar handverkarar. Hetta kundi bent á, at ein týðandi partur av tilflytingini til Føroya hevur fevnt um útlenskar handverkarar, sum flyta millum Føroyar og útlond, nú eftirspurningurin eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni er stórus vegna vaksandi virkseimi (sí lönargjaldingar í talvu I 5), og at hetta vaksandi virkseimið sostatt hevur ávirkað løntakaratal, almennu inntøkurnar, BTÚ-vøxtur og fastognarprísir. Minkar hetta byggivirkseimið, kemur tað at ávirka nevndu støddir øvugtan veg.

Tekstkassi 4: Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

12 mánaða leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaða samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 18a og b (samlaðar lönir):

Fyri juli 2018 leggja vit saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-18 til aug-17 og gevur hetta 9,228 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-17 til aug-16 og gevur hetta 8,760 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrarratan) verður so útroknað sum $9,228/8,760 - 1 = 5,3\%$.

Hetta háttalag verður nýtt í staðin fyri vanliga háttalagið, har vøxturinn verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøxturinn (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini".

I 1.4 Laksa- og oljuprísir

Laksa- og oljuprísir ávirka føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum.

Mynd I 10 vísir gongdina í oljuprísinum⁸ í donskum krónum síðan januar 2004.

Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann í lötuni liggur á umleið 249 DKK/tunnu. Eitt stórt prísfall hendi á olju eftir august 2014. Í \$/tunnu hevur prísurin síðan primo 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 66 dollarar, men er hann farin upp um 70 dollarar í stuttum tíðarskeiðum av 2018 og 2019. Síðan apríl 2020 hevur oljuprísurin ligið um 40 dollarar pr tunnu.

Spotprísur á olju (DKK/tunnu), jan-04 til aug-20

Mynd I 10

Kelda: Egnar útrokningar við støði í oljuprísi frá Thomson/Reuters og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

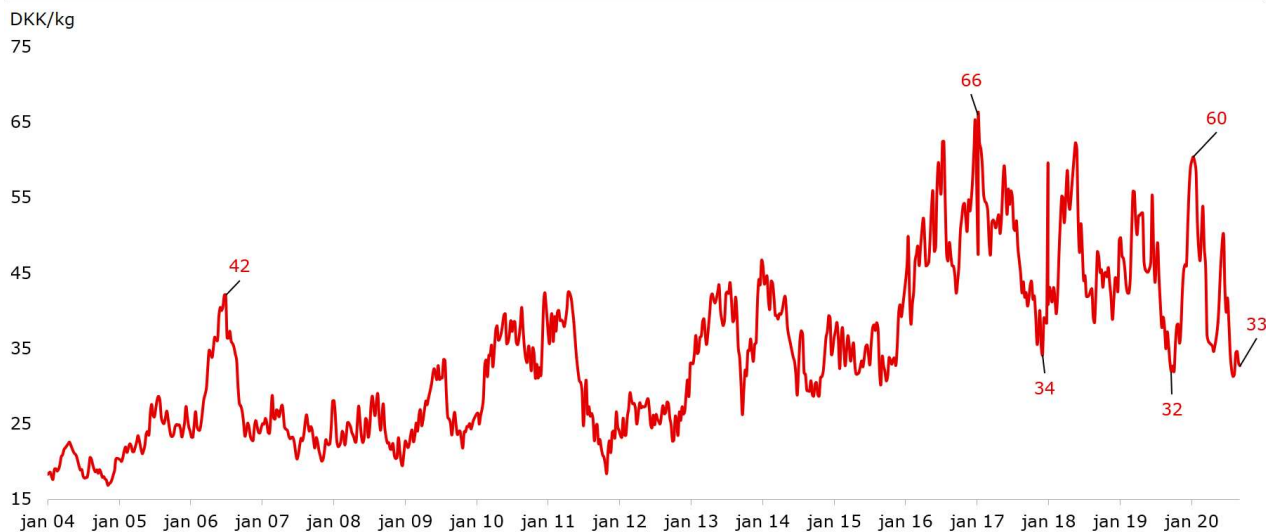
Mynd I 11 vísir gongdina í laksaprísinum í donskum krónum seinastu árin. Vit síggja, at sveiggini eru stór, síðan januar 2017 (tá laksaprísurin var í hæddini) hevur prísurin havt ein fallandi trend. Prísurin var í januar 2020 uppi á 60 kr/kg. Laksaprísurin hevur higartil sveiggjað ímillum 30 og 60 kr/kg meðan korona-farsóttin hevur gjørt um seg.

Framleiðararnir av alilaksi hava í stóran mun umlagt framleiðsluna til laksaportiðir orsakað av lægri eftirspurning frá matstovum og catering í flestu londum. Smásøla gevur ikki eins høgan pris sum matstovu- og cateringmarknaðurin.

⁸ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, hvørs prísir vanliga eru lægri enn norðsjóvarolju (Brent) prísir.

Spotprísur á laks (DKK/kg) hvørja viku, jan-04 til aug-20

Mynd I 11

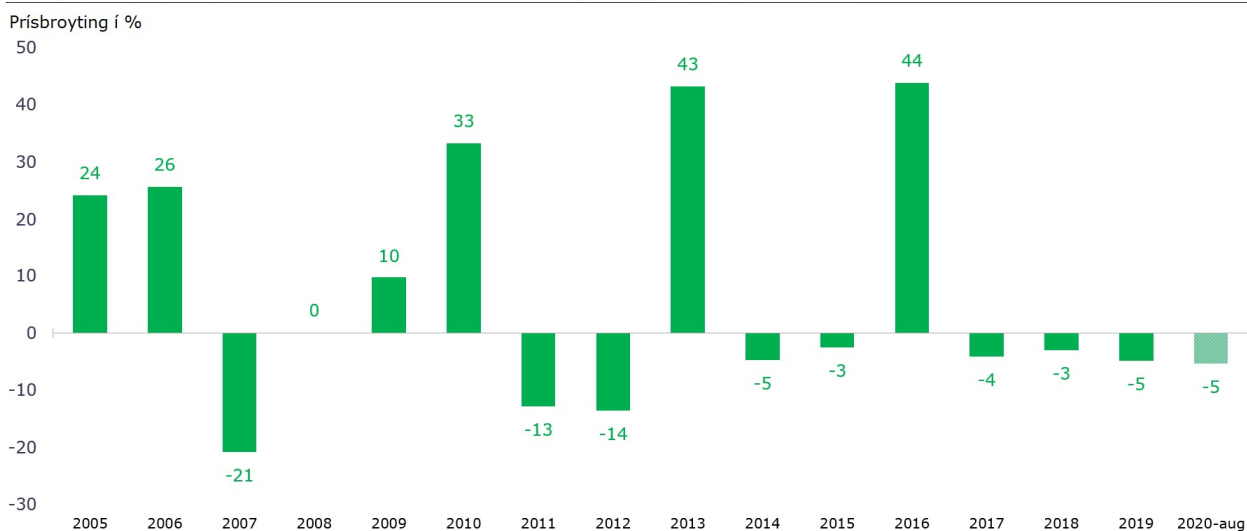

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

Mynd I 12 vísir árligu prosentbroytingina í laksaprísinum í donskum krónum (miðalprísur fyri allar vikur í árinum). Í 2013 var ein prísavøkstur uppá 43% í mun til árið fyri, meðan prísavøksturur í 2016 var 44% í mun til árið fyri. Í 2017 var ein lítill prís-lækking á 4%, og tað sama er galdandi í 2018, har prís-lækkingin hevur verið 3%. Laksaprísurin er higartil fallin 5% í 2020 í mun til 2019.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks (DKK), 2005 til aug-20

Mynd I 12

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

I 1.5 Handilsjavnin

Talva I 1 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi Føroya fyri fyrra hálvár 2020 sammett við fyrra hálvár 2019.

Innflutningstølini vísa, at innflutningsvirðið fyrra hálvár 2020 veksur í mun til sama tíðarskeiðið 2019 við tilsamans 6,5%. Um skip og flogfær verða roknaði frá, vaks innflutningurur 0,7%.

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

Munandi meira varð innflutt av rávøru til fiskavirking fyrra hálvár í ár í mun til í fjør - góðar 230 mió. kr. í ár móti 100 mió. í fjør. Innflutningurin av tilfari til aðra framleiðslu er eisini vaksin í ár. Vøksturin er 127 mió. kr. ella 15,3%. Oljuinnflutningurin er hinvegin minkaður nógv, heili 41,5%. Innflutningurin av rávøru til fiskavirking er meira enn tvífaldaður fyrra hálvár 2020 sammett við sama tíðarskeiðið í fjør. 9,3% minni er innflutt av bilum o.o. flutningsfórum.

Samlaði útflutningurin var fyrra hálvár 2020 góðar 4 mia. kr., hetta er 10,1% minni enn sama tíðarskeiðið síðsta ár. Fyrra hálvár í ár hava vit útflutt minni av flest øllum fiskasløgum í mun til í fjør - bæði í nøgd og virði. Útflutningurin av botnfiski og øðrum fiskasløgum er minkaður 230 mió. kr. ella 17,5%. Eisini er minni útflutt av alifiski og uppsjóvarfiski. Minkingin er 105 og 83 mió. kr. Vit útflyta framvegis mest av laks, útflutningurin var 1,8 mia. kr.

Yvirskotið á handilsjavnanum er vaksið seinastu árin og hevur verið serliga stórt árin 2016, 2017 og 2019, og stavar hetta partvís frá betringini í býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Handilsjavnin í 2019 vísti eitt yvirskot uppá 1.329 mió. kr. (við skipum).

Inn- og útflutningur av vørum fyrra hálvár 2019 og 2020 og handilsjavnin 2011-2019

Talva I 1

	Mió. DKK (cif)			%vøkstur	Vakstrar-ískoyti	Støddarlutfall			
	1.h.2019	1.h.2020	Vøkstur						
<i>Innflutningur</i>									
Til hav- og landbúnað	226	239	13	5,9%	-	6,2%			
Til byggivirki	426	424	-2	-0,4%	-	11,6%			
Til aðra framleiðslu	831	958	127	15,3%	-	22,7%			
Brennievni o.t.	616	360	-256	-41,5%	-	16,8%			
Maskinur o.o. útgerð	353	348	-5	-1,6%	-	9,7%			
Bílar o.o. flutningsfór	295	268	-27	-9,3%	-	8,1%			
Til beinleiðis nýtslu	797	842	44	5,6%	-	21,8%			
Skip, flogfór o.t.	13	225	212	1615,3%	-	0,4%			
Rávøra til fiskavirking	100	231	131	131,6%	-	2,7%			
Vøruinnflutningur í alt	3.657	3.894	238	6,5%	100%	100%			
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfór o.t.	3.643	3.669	26	0,7%	-	99,6%			
	Mió. DKK (fob)			%vøkstur	Vakstrar-ískoyti	Støddarlutfall			
	1.h.2019	1.h.2020	Vøkstur						
<i>Útflutningur</i>									
Alifiskur	1.891	1.786	-105	-5,5%	23,3%	42,3%			
Uppsjóvarfiskur	1.009	926	-83	-8,2%	18,5%	22,6%			
Botnfiskur og onnur fiskasløg	1.311	1.081	-230	-17,5%	51,2%	29,3%			
Aðrar vørur	232	223	-8	-3,7%	1,9%	5,2%			
Skip, flogfór o.t.	25	0	-25	-99,9%	5,5%	0,6%			
Vøruútflutningur í alt	4.468	4.018	-450	-10,1%	100%	100%			
Vøruútflutningur ex. Skip, flogfór o.t.	4.443	4.018	-425	-9,6%	-	99,4%			
<i>Handilsjavnin, árin 2010-2018</i>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Við skip o.t., mió DKK	142	-1.129	-92	441	818	1.492	1.516	277	1.392
Uttan skip o.t., mió DKK	222	-145	552	584	1.182	1.789	1.865	400	1.722

Kelda: Hagstova Føroya

Koronufarsóttin hevur ávirkað heimshandilin, og føroyski útflutningurin eisini er ávirkaður. Tó kanska ikki eins nógv sum hjá øðrum londum. Tað er tó ikki óvanligt at stór sveiggj henda í føroyska útflutninginum, sí talvu 2. Hyggja vit eftir útflutninginum fyrra hálvár nøkur ár aftur í tíðina, síggja vit bæði vøkstur og minking, ið eru størri enn tað, sum vit síggja nú.

Vøruútflutningur fyrra hálvár, 2016-2020**Talva I 2**

	<i>Mið. DKK (fob)</i>				
	1.h.2016	1.h.2017	1.h.2018	1.h.2019	1.h.2020
Útflutningur	3.924	4.403	3.927	4.468	4.018
Broyting		479	-477	541	-450

Kelda: Hagstova Føroya

Koronufarstóttin ávirkar eisini, hvat vit innflyta. Eitt nú nøgdin av nýtsluspritti vaks 1.400% frá mars til juni í ár í mun til sama tíðarskeið í fjør og innflutningsvirðið vaks 1.700%. Nøgdin av máling vaks 20% eisini hetta sama tíðarskeiðið. Tað, sum verður roknað sum beinleiðis nýtsla hjá húsarhaldunum, vaks 6%. Her er meira innflutt í flestu vørubólukum, tó er innflutningurin av klædnævørum og fótbúnaði minkaður 9%. Størsti vøksturin er í innflutningi av drúgvum nýtsluvørum. Har er innflutt fyri 23% meira í ár. Tað eru serliga møblar, sum vit hava keypt meiri av.

I 1.6 Gjaldsjavnin

Gjaldsjavnin er ein uppgerð av búskaparligu viðskiftunum millum Føroyar og umheimin fyri eitt ávíst tíðarskeið - vanlig 1 ár.

Gjaldsjavnin gevur eina lýsing av samlaða handlinum, sum Føroyar hava við umheimin (inntøkur frá útflutningi og útreiðslur av innflutningi), umframt renta av hvat vit eiga og skylda uttanlands (nettoogn í útlondum ella nettoskuld til útlond).

Gjaldsjavnin er ein roknskaparlík uppgerð. At uppgerðin er roknskaparlík merkir m.a., at vit hava eina *rakstraruppgerð gjaldsjavnans* (skráseting av inntøkum og útreiðslum) og eina *kapitaluppgerð gjaldsjavnans* (skráseting av broyting í ogn og skuld). Sammeta vit við ein vanligan roknskap, svarar *nettoognin í útlondum* (ella nettoskuldin til útlond) í *kapitaluppgerð gjaldsjavnans* til *eginognina* í einum vanligum roknskapi. Netto rakstraruppgerð gjaldsjavnans svarar eisini til roknskaparúrslitið í einum vanligum roknskapi.

Í einum vanligum roknskapi ber til at rokna seg fram til (ella at avstemma) ársroknskaparúrslitið netto, tá vit kenna árligu broytingina í eginogn, og vit eisini fáa upplýst kursbroytingar og avskrivningar í árinum. Sostatt ber til at uppgera netto roknskaparúrslitið frá bæði **rakstarsíðuni** (ið er tað vanlig) og frá **statussíðuni** (ið ikki er so vanligt).

Tá tað snýr seg um gjaldsjavnin, ber tað tilsvandi til at rokna seg fram til (ella at avstemma) netto rakstraruppgerð gjaldsjavnans, tá vit kenna árligu broytingina í nettoogn/nettoskuld í útlondum, og vit eisini fáa upplýst kursbroytingar og avskrivningar í árinum.

Í praksis er tað ein størri avbjóðing at gera upp árligu broytingina í ogn og skuld í útlondum, og eisini at kenna til allar kursbroytingar v.m. í árinum.

Tessvegna verður hesin háttur til óbeinleiðis at gera upp netto rakstraruppgerð gjaldsjavnans frá **statussíðuni** ikki serliga neyvur. **Tí verður størri dentur lagdur á at fáa til vega allar tøk upplýsingar um inntøkur og útreiðslur á rakstraruppgerð gjaldsjavnans og at gera nettoúrslitið upp við støði í hesum.**

Gjaldsjavnin verður sostatt hereftir uppgjørdur frá rakstrarsíðuni. Samstundis fer eisini at verða roynt at fáa til vega neyvari upplýsingar um ogn og skuld í útlondum, soleiðis at ein avstemming eisini kann fara fram út frá árligu broytingini í status.

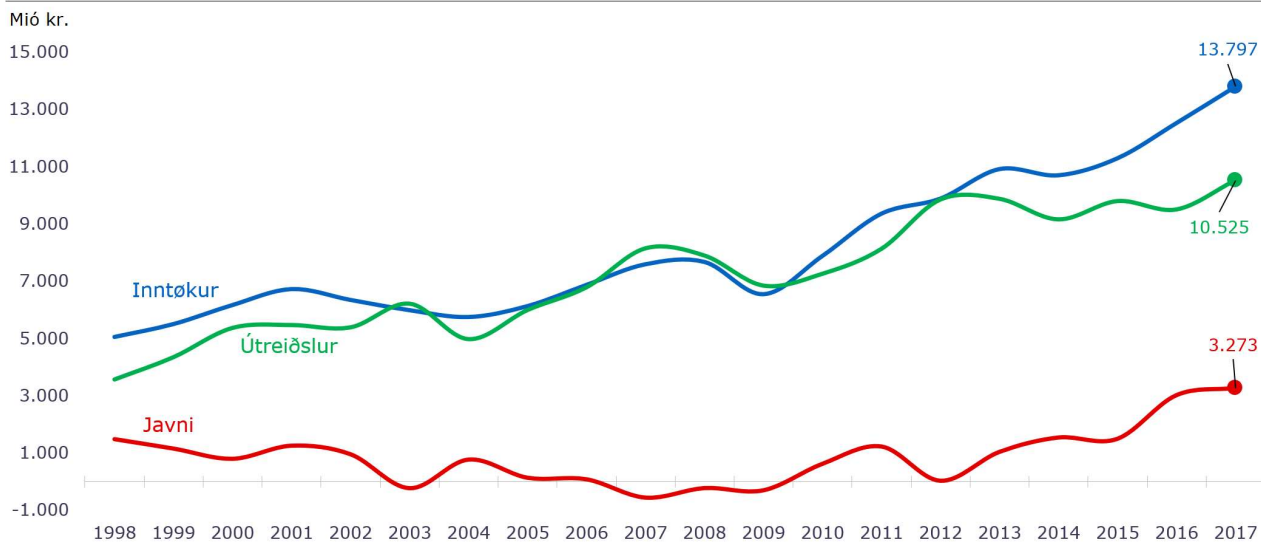
Av tí at tað er ein so stór og arbeiðskrevjandi avbjóðing neyvt at gera upp gjaldsjavnin, hava gjaldsjavnaúrslitini ikki verið stórvegis umrødd í undanfarnu búskaparráðsfrágreiðingum. Vónandi broyrt hetta.

Mynd I 13 vísir, at í 2017 vóru inntøkurnar á rakstrarsíðu gjaldsjavnans 13,8 mia kr, og útreiðlurnar vóru 10,5 mia. kr. Hetta gav eitt nettoúrslit upp á 3,3 mia. kr. Bert 4 ferðir síðan 1998 hevur úrslitið verið negativt.

Nýggjari tøl eru ikki tøk, men mett verður at javnin í 2018 og 2019 eisini er stórt positivur.

Rakstrarviðurskipti gjaldjavnans, høvuðstøl, 1998 til 2017

Mynd I 13

Viðm.: Rakstraruppgerð gjaldjavnans er eisini nevnd leypanði postar á gjaldjavnnum.

Kelda: Hagstova Føroya

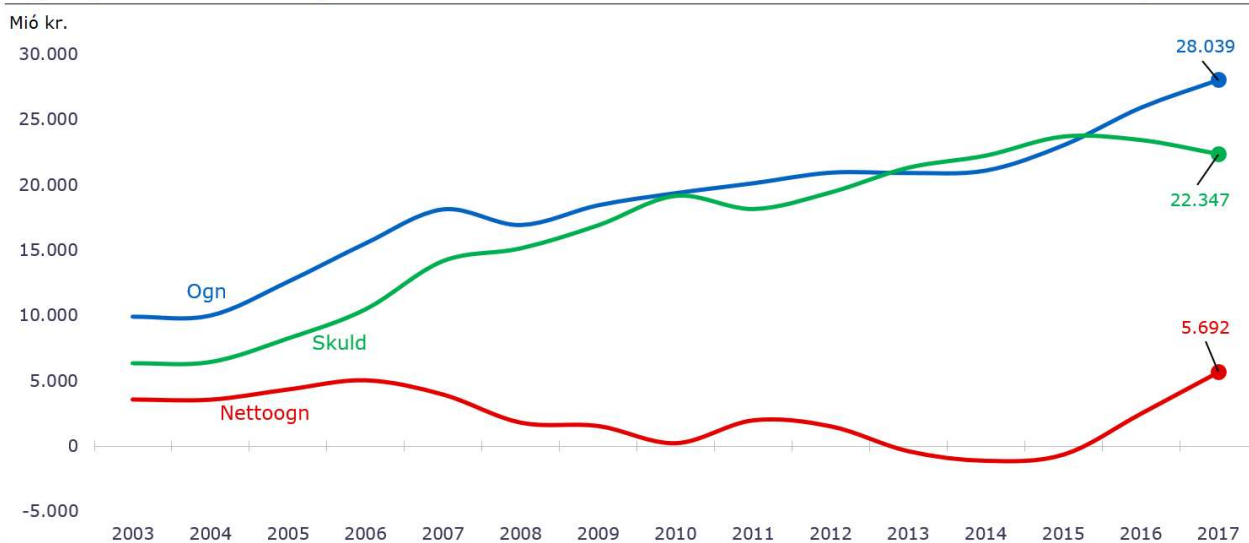
Mynd I 14 vísir, at í 2017 var nettoognin 5,7 mia kr. Bruttoskuldin og bruttoognin vóru hetta árið ávíkavist 22,4 mia. kr. og 28,0 mia. kr.

Bert trýggjar ferðir síðan 2003 hefur nettoognin verið negativ.

Nýggjari tøl eru ikki tøk, men mett verður, at nettoognin í útlondum í 2018 og 2019 eisini er vaksandi.

Ogn og skuld uttanlands, 2003 til 2017

Mynd I 14

Kelda: Hagstova Føroya

Rakstraruppgerð gjaldsavnans er bólkað sum víst í talvu I 3. (mió. DKK) Talvan vísir nettotøl fyrri útreiðslur og inntøkur. Bólkingin av **inntøkum** og **útreiðslum** er forklárað niðanfyri:

- Vøruhandil er inn- og útflutningur av vørum. Her finnst neyv skráseting.
- Tænastuhandil er inn- og útflutningur av tænastum. Her finnst ikki neyv skráseting.
- Inntøkuflytingar eru ein samanteljning av lønarflytingum og íløgu- og fíggarvirksemi.
- Lønarflytingar eru keyp og søla av arbeiðsmegi millum Føroyar og umheimin. **Lønarinntøkan** stavar frá útlenskum arbeiðsgevarum, herundir m.a. DIS, NIS, útlensk fiskiskip og

frálandavinnu (supplyskip o.a) umframt arbeiði á landi, t.d. handverkarar. **Lønarútreiðsla** er lønir goldnar útlendingum frá føroyskum arbeiðsgevarum.

- Íløgu- og fíggarvirksemi er uppgerð av inntøkum og útreiðslum, ið stava frá fíggarogn. Fíggarognir verða bólkaðar í beinleiðis íløgur, virðisbrøv, innlán og útlán.
- Rakstrarflytingar eru veitingar til og úr útlondum, har onki beinleiðis arbeiði ella annað avrik er knýtt at flytingini. Dømi um tílíkar flytingar eru ríkisveitingar, eftirlønir og endurtryggingargjöld.

Rakstrarviðskifti gjaldsjavnans, høvuðstøl netto, 1998-2017

Talva I 3

Ár	Vørur	Tænastur	Lønar- flytingar	Íløgu- og fíggarvirksemi	Rakstrar- flytingar	Aðrir geirar	Tilsamans
1998	464	-286	287	-57	994	87	1.488
1999	56	-296	313	-15	1009	93	1.160
2000	-302	-373	310	22	1.050	98	804
2001	302	-423	224	31	1.072	56	1.261
2002	412	-513	245	71	696	53	963
2003	-854	-477	307	55	701	47	-221
2004	61	-448	263	131	700	70	777
2005	-454	-583	280	86	779	36	143
2006	-600	-592	314	87	773	108	90
2007	-1228	-825	307	67	768	361	-550
2008	-457	-623	364	-286	758	27	-217
2009	70	-841	479	-757	761	-6	-294
2010	509	-899	535	-365	779	70	629
2011	321	-839	640	86	782	243	1.233
2012	-936	-534	708	24	789	-12	38
2013	125	-727	806	19	780	40	1044
2014	680	-547	802	-213	807	17	1545
2015	1086	-916	758	-290	817	45	1500
2016	1773	-289	791	-100	789	57	3021
2017	1824	-384	707	-46	785	387	3273

Kelda: Hagstova Føroya

Bólkingin av **ogn** og **skuld** (nettoogn) er forklárað niðanfyri:

Uppgerð av ogn og skuld lýsir, hvat føroyingar eiga og skylda uttanlands. Nettoognin er munurin ímillum ogn og skuld. Er nettoognin positiv, merkir hetta, at tað er umheimurin, ið hevur skuld til Føroya. Uppgerðin lýsir fíggarstøðuna hjá Føroyum í mun til umheimin við ársenda á hvørjum ári. Tey fíggarløgini, ið tilsamans mynda uppgerðina av ogn og skuld eru:

- Beinleiðis íløgur, har einstakur íleggjari eigur meira enn 10% av partapeninginum.
- Partabrøv, íløguprógv og líknandi, ið føroyingar eiga uttanlands og útlendingar eiga í Føroyum.
- Lánsbrøv, ið føroyingar eiga uttanlands og útlendingar eiga í Føroyum.
- Vøru- og tænastrukredittir, ið lýsa, hvat føroyingar skylda uttanlands, og hvat teir eiga til góðar í sambandi við inn- og útlutning.
- Innlán er uppsparing hjá føroyingum uttanlands ella uppsparing hjá útlendingum í Føroyum. Her kann eisini vera talan um veiting av trygd (garanti í sambandi við vørukeyp o.a.)
- Útlán, ið er uppgerð av útlenskum lánum til føroyingar (íroknað kredittfeløg) til privat og vinnulig endamál. Tað sama ger seg galdandi hjá føroyskum fíggarstovnum, sum veita umheiminum lán.

Nettoogn í mió kr. uttanlands skift á fíggjarslag, 2003-2017**Talva I 4**

Ár	Beinleiðis íløgur	Partabrøv o.a.	Lánsbrøv	Vøru- og tænastru-kreittir	Innlán	Lán	Tilsamans
2003	165	467	4.514		464	-2.062	3.584
2004	197	489	4.557	42	376	-2.090	3.570
2005	87	911	4.406	89	2.284	-3.425	4.352
2006	262	1.538	4.298	58	3.648	-4.742	5.062
2007	803	1.130	5.188	63	2.913	-6.128	3.969
2008	725	31	5.707	242	3.625	-8.527	1.803
2009	1.133	1.867	6.111	199	3.647	-11.411	1.546
2010	-648	90	7.224	94	4.729	-11.270	219
2011	513	-417	7.356	221	4.013	-9.706	1.981
2012	679	-381	6.833	411	4.389	-10.413	1.518
2013	293	-2.061	6.647	482	3.320	-9.080	-399
2014	-28	-3.757	7.809	524	2.470	-8.156	-1.139
2015	945	-6.794	8.892	298	3.013	-7.013	-659
2016	366	-5.327	11.099	304	3.198	-7.144	2.496
2017	320	-3.270	11.887	279	3.196	-6.721	5.692

Kelda: Hagstova Føroya

Tekstkassi 5: Gjaldsjavnauppperð

Tað kann vísast at niðanfyri standandi idenditetur er galdandi fyri gjaldsjavnauppperðina:

$(X - M) = (T - G) + (S - I)$, har ið

X = Inntøkur frá útlondum

M = Útreiðslur til útlond

$(X - M)$ = rakstrarúrslit gjaldsjavnans, $X - M > 0$ merkir yvirskot, $X - M < 0$ merkir hall

G = almennar útreiðslur

T = almennar inntøkur

$(T - G)$ merkir netto roknskaparúrslit (uppsparingarúrslit) almenna geirans

S = uppsparing í privata geiranum

I = íløgur í privata geiranum

$(S - I)$ merkir uppsparingsyvirskotið í privata geiranum

Hetta merkir, at rakstrarúrslit gjaldsjavnans verður avgjørt av, hvussu stórt uppsparingaryvirskotið er í privata geiranum $(S - I)$ og tí almenna geiranum $(T - G)$.

Eitt positivt rakstrarúrslit (eitt yvirskot) merkir, at vit veita eitt lán svarandi til rakstrarúrslitið til umheimin til íløgu- og nýtsluendamál í útlondum - okkara yvirskotsuppsparing ger hetta neyðugt.

Eitt negativt rakstrarúrslit (eitt undirskot ella hall) merkir, at vit lána pening frá umheiminum til okkara íløgu- og nýtsluendamál - vit noyðast gera hetta, tá okkara egnu uppsparing ikki røkkur til.

I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 2.1 Metingar viðvirkjandi privatu nýtsluni

Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum. Í stódd er privata nýtslan á hædd við vøruútflutningin og eisini vøruinnflutningin. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á BTÚ-vøksturin.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppperðini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknaskapinum. Seinastu uppgjørdu tjóðarroknaskapartølini viðvirkjandi útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni eru fyri 2018. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2018 hava vit bert indikatorar um nýtsluna. Ein indikatorur er innflutningurin av nýtslulvørum; av øðrum indikatorum er gongdin í lønargjaldingum (sí mynd I 18a og I 18b) og MVG-inntøkur landskassans (sí mynd I 15b).

Mynd I 15a vísir gongdina í innflutningi av nýtslulvørum sum leypandi 12 mánaða samanlegging (sí tekstkassa 4) samanildna við lønargongdina.

Vit síggja, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslulvørum (t.d. klæðir) og drúgvum nýtslulvørum (t.d. sjónvørp og bilar) er vaksin nógv síðan 2010, serliga aftaná miðskeiðis í 2012.

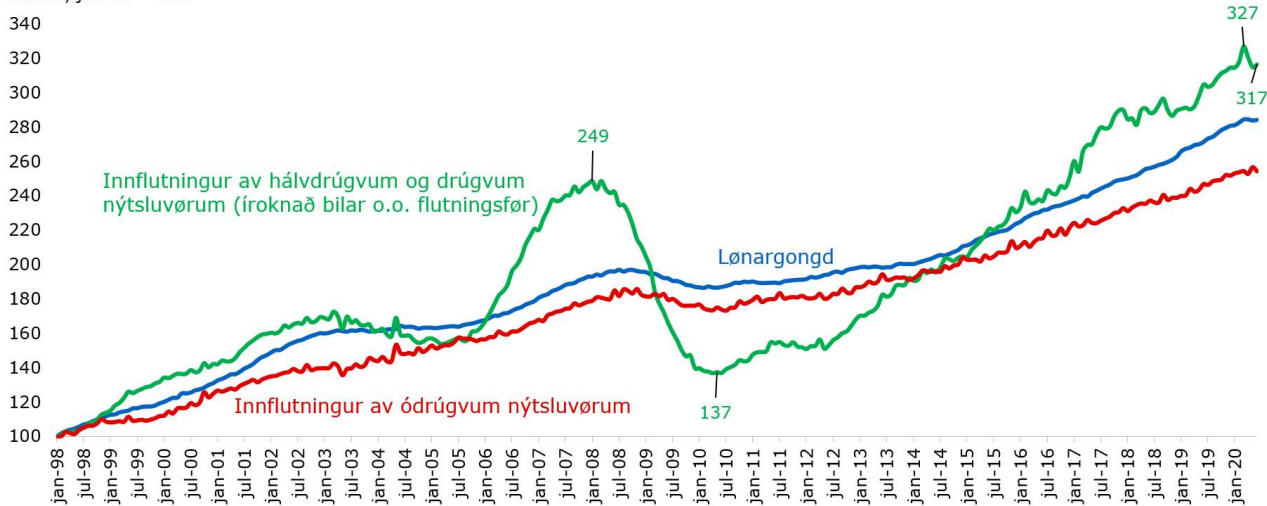
Stóri vøksturin seinastu tíðina í innflutninginum av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslulvørum hevur verið nýttur í undanfarnum frágreiðingum sum grundgeving fyri at rokna við eini hægri privatari nýtslukvotu í 2014-2019. Hinvegin kann hesin umrøddi nýtslulvøksturinn eisini samsvara við ein vøkstur í lønargjaldingum og tøkari inntøku.

Viðmerkjast skal, at lønarinntøkur vunnar í útlandum ikki eru við í lønartølunum handan myndina. Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslulvørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum eru nøkulunda samanfallandi yvir alt tíðarskeiðið. Í innflutningshagtølunum fylla ódrúgvu nýtslulvørunar lutfalsliga meira enn drúgvu og hálvdrúgvu nýtslulvørunar.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslulvørum hjá húsarhaldum, jan-98 til juni-20

Mynd I 15a

Indeks, jan-98 = 100

Kelda: Egnar útrokningar við støði í hagtølum Hagstovunnar.

Mynd I 15b vísir gongdina í lønum og MVG-inntøkum landskassans. Tá fíggjarkreppan rakti í 2008 hendi eitt ógvusligt fall í lutfallinum millum MVG og lønargjaldingar. Síðani 2009 hevur hetta lutfallið somuleiðis víst ein fallandi trend, og svarar hetta til, at lønirnar eru vaksnar skjótari enn MVG-inntøkur landskassans. Hetta kundi bent á eitt áhaldandi varsemi viðvirkjandi privatu nýtsluni. Hagtølini benda ikki á, at nýtslan

hefur verið stórvegis øðrvísi hesar seinastu mánaðirnir, meðan korona-farsóttin hevur gjørt um seg, serliga ikki aftaná at samfelagið lat upp aftur.

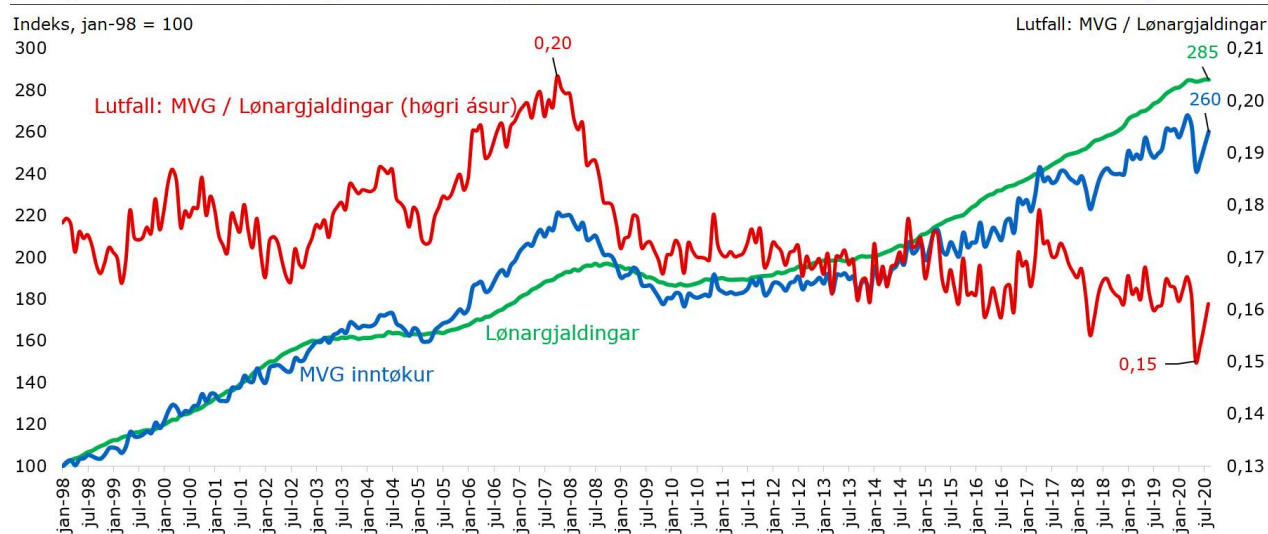
At húsarhaldini hava havt eina varisliga nýtslu síðani fíggjarkreppuna í 2008 kann eisini hava gjørt sítt til, at húsarhaldini eru væl fyri til at mæta fíggjarligu avbjóðingunum í samband við korona-farsóttini.

Húsarhaldini eru sum heild væl konsolideraði. Hetta merkir fyri tað fyrsta, at tey hava eina stóra uppsparing (innlánsyvirskot), og fyri tað næsta, at húsarhaldini ikki í stóran mun hava eina lánifíggjaða nýtslu, eins og tey høvdu undan fíggjarkreppuni í 2008.

Húsarhald, sum onkursvegna hava verið rakt av inntøkumissis hesar seinastu mánaðirnar, hava fingið lønarískoyti frá ALS. Harafturat hava tey fingið gjaldsskáa frá bankunum. Tískil hava húsarhaldini ikki verið noydd at skerja nýtsluna í serliga stóran mun meðan korona-farsóttin hevur gjørt um seg.

Gongdin í lønum og MVG, jan-98 til aug-20

Mynd I 15b

Viðm.: Tølini byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging fyri tíðina frá januar 1998 til og við seinast dagfærdu tølunum.

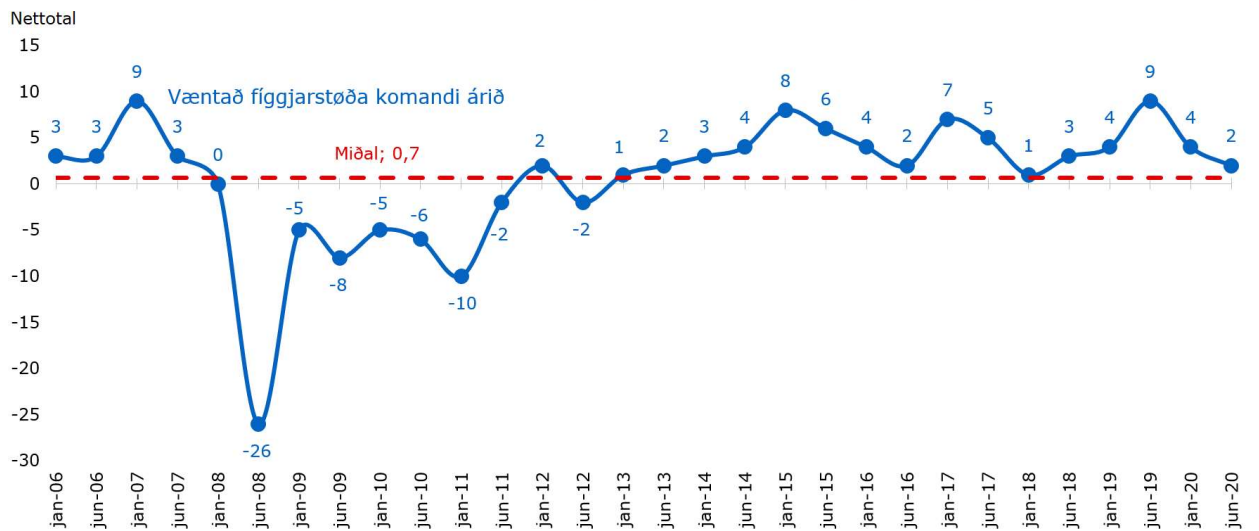
Kelda: Egnar útrokingar við støði í lønartølum Hagstovunnar og MVG-tølum frá TAKS.

I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

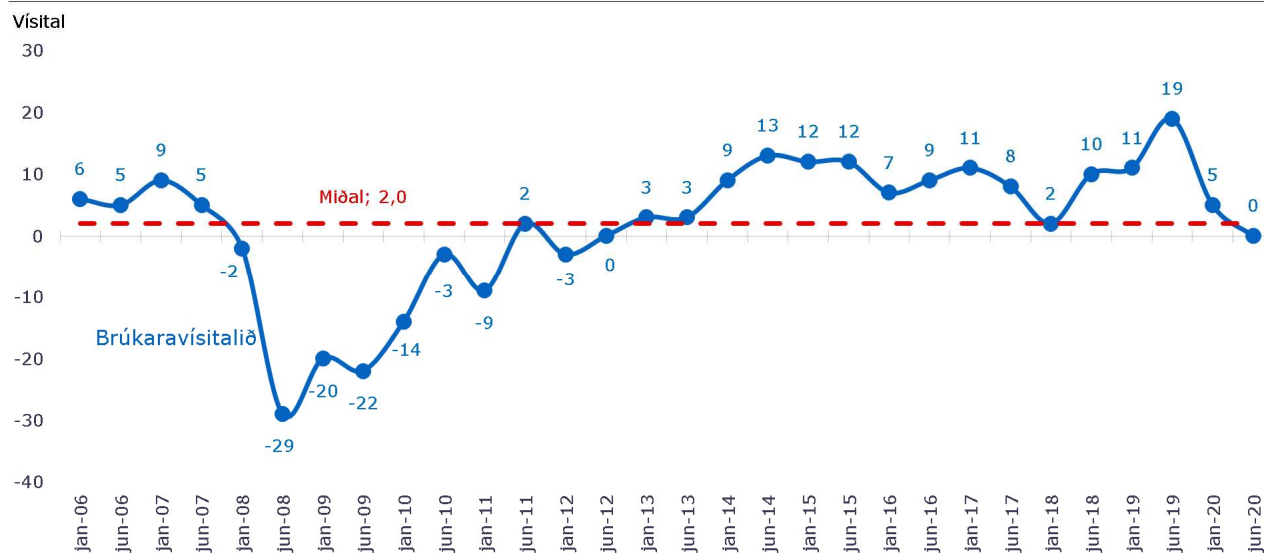
Treystitølini frá Hagstovuni í mynd I 16a snúgva seg um metingar hjá húsarhaldunum um fíggjarstöðu teirra eitt ár fram í mun til nú.

Nýggjasta kanningin er gjørd í juni mánað 2020, eftir at samfelagið hevði verið sett niður í ferð orsakað av korona-farsóttini. Tí eru metingarnar hjá húsarhaldunum óivað ávirkaðar av óvissuni, ið tengd hevur verið at korona-farsóttini.

Samanumtikið eru húsarhaldini bjartskygd um sína egnu væntaðu fíggjarstöðu (Mynd I 16a), hóast tey meta útlitini fyri búskapin at vera versnaði (Mynd I 16d).

Nettotal - húsarhaldini og teirra væntaða fíggjarstöða eitt ár fram, jan-06 til jun-20 Mynd I 16a

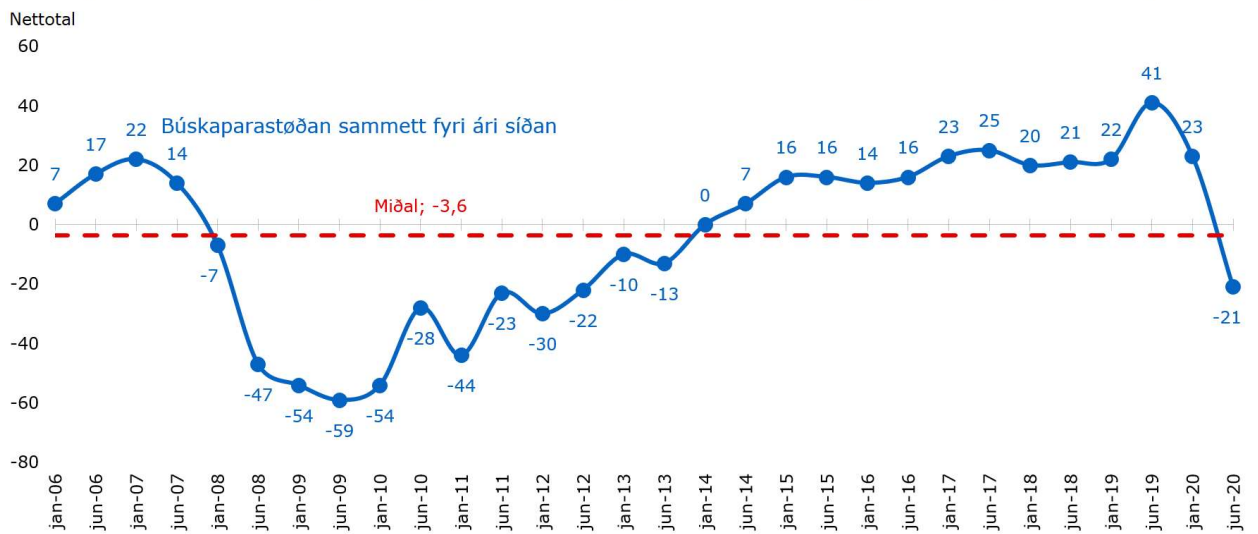
Mynd I 16a vísir fram til juni 2019 eitt høgt treystital, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007. Hereftir kemur ein tillaging í januar 2020 og síðani lækkar treystitalið ikki óvæntað í juni 2020 orsakað av óvissuni tengd at korona-farsóttini. Treystitalið heldur sær omanfyri miðal, hóast húsarhaldini meta búskaparstöðan í Føroyum fer at versna við hægri arbeiðsloysi um eitt ár sammett við í dag.

Vísital - samlað brúkaravísital fyrri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jun-20 Mynd I 16b

Mynd I 16b vísir treystitalið tilsamans fyrri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir áleið tað sama sum Mynd I 16a. Treystitalið hjá húsarhaldinum var í juni 2019 nógv størri enn nakrantíð frammanundan, meðan treystitalið í juni 2020 fall niður á 0, sum er miðal meting fyrri tíðarskeiðið 2006 - 2020.

Hetta er lægsta treystitalið fyrri húsarhaldini síðani juni 2012. Smittuspjaldingin av korona, ið er farin fram um allan heim hetta seinasta hálva árið, er eisini eitt heldur óvanligt fyrbrigdi.

Tað kemur sostatt ikki óvart á, at vísitalið er lækkað í hesi nýggjastu kanning. Hetta sama kemur eisini fram í Mynd I 16d, ið vísir hvussu húsarhaldini meta búskaparstöðuna í Føroyum vera í dag, sammett fyrri einum ári síðani.

Búskaparastøðan í Føroyum í dag sammett við fyri einum ári síðan, jan-06 til jun-20 Mynd I 16d

Kelda: Hagstova Føroya

Til spurningin um nú er rætta løtan at gera størri keyp, svara húsarhaldini heldur negativt. Samstundis er vísitalið fyri hvørt húsarhaldini ætla sær at gera størri keyp ella ikki hetta komandi árið, økt í mun til seinastu kanning frá januar mánað.

Hetta bendir á, at húsarhaldini eru bjartskygd um sína egnu fíggjarstöðu, hóast tey meta útlitini fyri búskapin vera versnaði.

Vísitalið fyri um húsarhaldini fara at brúka størri peningaupphæddir til ábøtur ella umbygging av bústaðnum næsta árið, er hægri enn nakrantíð áður, síðani hendan kanning varð gjørd fyrstu ferð. Harafturat svara færri húsarhald í nýggjastu kanningini samanborið við januar 2020, at tey júst fáa endarnar at røkka saman. Hetta bendir á, at húsarhaldini ikki fara at skerja nýtsluna munandi komandi árið.

Mynd I 17 vísir samlaða treystitalið í føroyska búskapinum, sum ikki óvæntað er lækkað munandi í samband við korona-farsóttina.

Tað eru serliga neiligu metingarnar í tilfeingis- og ídnaðarvinnunum sum hála treystitalið niður. Avmarkað atgongd til útlendskar marknaðir ger tað trupult at fáa avsett vørurnar, og av somu orsøk leggjast tær í størri og størri mun á goymslu. Hvussu útlitini vera fyri tær stóru útflutningsvinnurnar valdast helst gongdini í londunum, ið vit útflyta til.

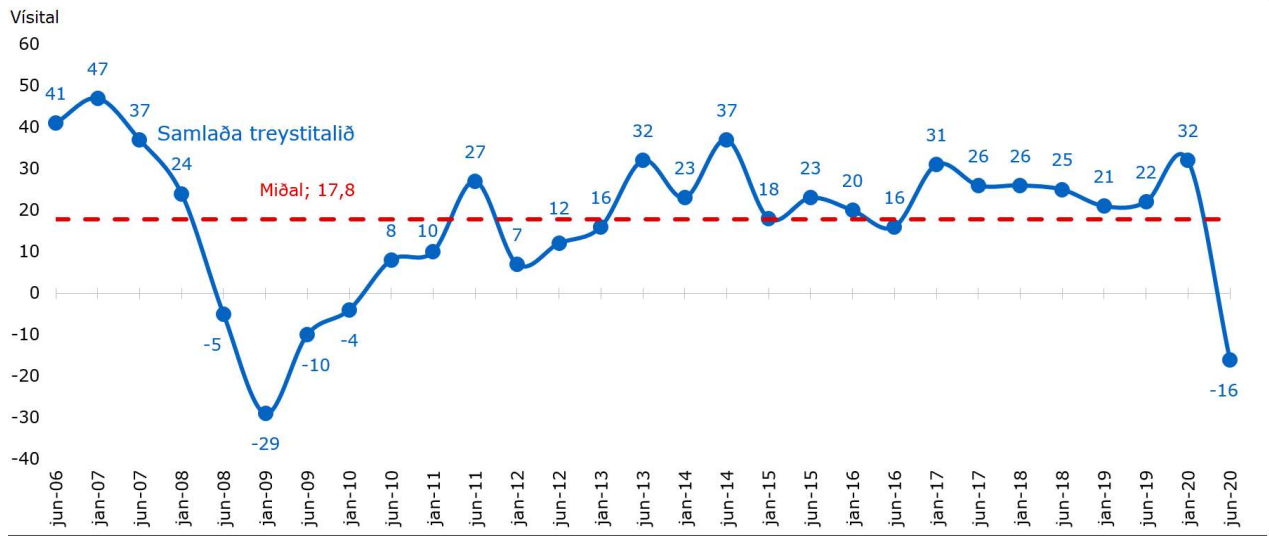
Byggivinnan hevur eisini lægri vísital í mun til seinastu kanning, men er tó meira bjartskygd enn tilfeingis- og ídnaðarvinnan. Trot á arbeiðsmegi er framvegis størsta avbjóðingin hjá byggivinnuni, hóast talið av bíleggingum er lægri enn vanligt.

Handilsvinnan og smásølan eru framvegis bjartskygdar og hava eitt treystital ið liggur beint við miðal.

Tænastuvinnan hevur eitt lægri vísital sammett við seinastu kanning. Í hesum vinnubólki eru eitt nú ferðavinnuskrivstovur og gisti- og matstovur. Júst hesar vinnur eru meinast raktar av korona-tiltøkunum, ið kravdu samfelagið niður í ferð og stongsul.

Konjunkturbarometrið, jun-06 til jun-20

Mynd I 17

Kelda: Hagstova Føroya

I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar ílögur o.a.) og innlendis eftirspurningurinn

I 3.1 Gongdin viðvirkjandi lönargjaldingum og löntakaratali

Lönarhagtölíni hvönn mánaða frá Hagstovuni (útvegað við samtíðarskattaskipanini) eru millum tey mest hentu hagtölíni, ið vit hava til tess at lýsa virksemið í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar⁹.

Mynd I 18a og I 18b vísa prosentbroytingina í lönartølunum hjá Hagstovuni seinastu árinum sum leypanði ár-til-ár broyting (sí útgreining í tekstkassa 4).

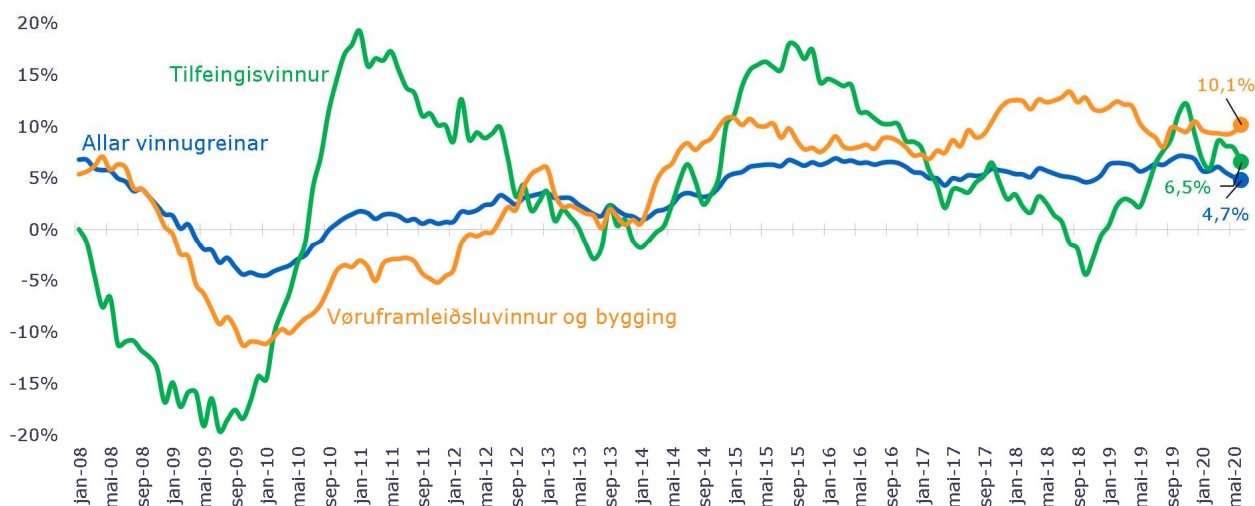
Mynd I 18a vísir gongdina í lönargjaldingunum innan primeru og sekunderu vinnugreinarnar, meðan mynd I 18b vísir gongdina í lönargjaldingunum innan tertieru vinnugreinarnar. Í báðum myndum sæst eisini strikumynd fyrri samlaðu vinnugreinarnar, so gongdin í teimum einstøku vinnugreinunum kann haldast upp í móti heildargongdini.

Vit síggja á myndunum, at lönargjaldingar í øllum vinnugreinum eru vaksnar nógv seinastu árinum. Síðan 2014 hevur størri lutfalsligur vøkstur verið í vøruframleiðsluvinnunum og bygging enn í øllum vinnugreinunum tilsamans.

Lönargjaldingar, á/á broyting í %, jan-08 til jun-20

Mynd I 18a

á/á %-broyting

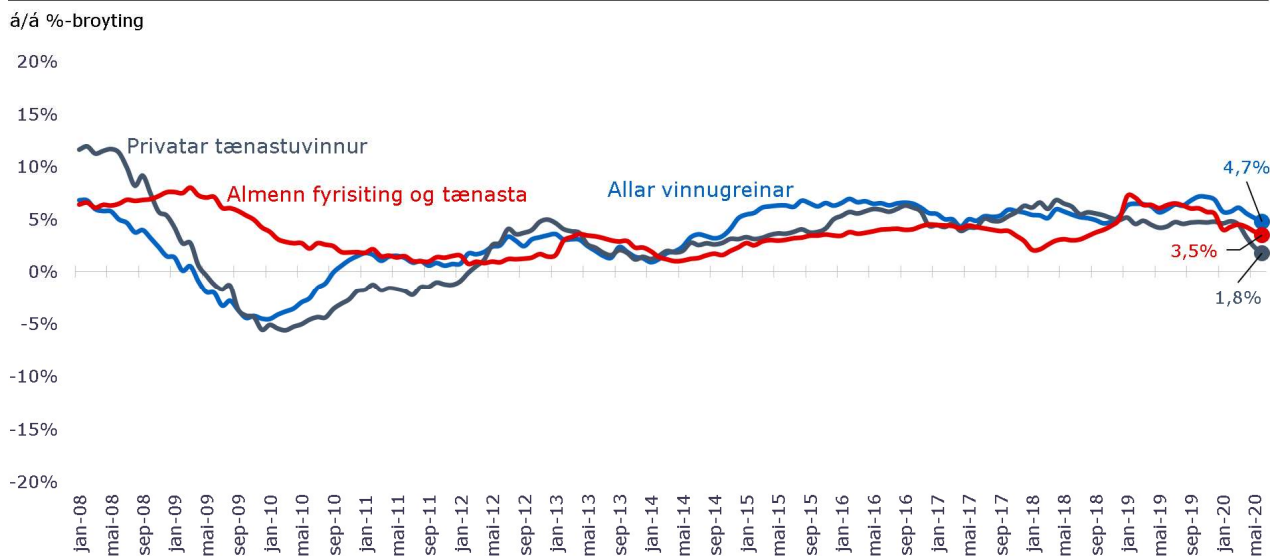
Viðm.: Tölíni byggja á leypanði 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lönartølum Hagstovunnar.

⁹ Gongdin í mánaðarlígu lönartølunum frá Hagstovuni samsvarar ikki við gongdina í BTÚ sum lönarinntøku (lönarpartinum av bruttofaktorinntøkuni, BFI). BFI fevnir eisini um samsýning til kapitalin (restinntøkuna). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønnum og mánaðarlønnum, tí allar lönarviðbøtur eru ikki við í mánaðarlønnum, t.d. pensjónsgjöld, tvungin sosial tryggingargjöld og B-inntøkur.

Lønargjaldingar, á/á broyting í %, jan-08 til jun-20

Mynd I 18b

Viðm.: Töluni byggja á leypanði 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í Lønartölum Hagstovunnar.

Vöxsturinn í almennum lønargjaldingunum hefur verið merkisverður í 2018 og eisini í januar 2019. Hetta kemur m.a. av at lønargjaldingar vóru óvanliga lágar í januar 2018 vegna verkfall og serligar umstøður á almenna arbeiðsmarknaðinum, og tískil verður vöxsturinn óvanliga høgur í januar 2019.

Lønirnar í almennum tænastruveitingum hava annars søguliga verið tær mest stöðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnum, vøruframleiðsluvinnum og bygging.

Í juni 2020 var ár-til-ár vöxsturinn í lønargjaldingum tilsamans 4,7%. Størst vöxstur var í vøruframleiðsluvinnum og bygging (10,1%) og tilfeingisvinnum (6,5%); vøruframleiðsluvinnur og bygging fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Stóri vöxsturinn í lønargjaldingum innan vøruframleiðsluvinnur og bygging stavar serliga frá bygging. Minst vöxstur var í privatu tænastruvinnunum (1,8%).

Á mynd I 18b sæst at vöxsturinn í lønargjaldingunum hjá tí almenna var 3,5% síðsta árið.

Í talvu I 5 niðanfyrri eru lønargjaldingar fyrri 2018 og 2019 býttar á 23 vinnugreinar. Eisini er víst beinleiðis vakstrarískoyti¹⁰ og stöddarlutfall (parturin av heildini).

Av talvuni sæst, at samlaðu lønargjaldingar fyrri hálvár 2020 vuku 2,5% sammett við fyrri hálvár 2019, og at vakstrarískoytið var serliga høgt fyrri bygging (48,2%), kommunur og ríkisstovnar (16,9%) og ali- og kryvjivirki (17,2%).

Lønargjaldingar fyrri gistihús og matstovuvirki fullu við 31,5% fyrri hálvár 2020 sammett við sama tíðarskeið í fjør. Hetta stavar eyðsýnt frá korona-farsóttini.

Lønargjaldingar eru A-skattskyldugar lønir, sum fyrirøkur við heimstaði í Føroyum rinda. Hagtöluni fevna bara um løn fyrri útint arbeiði. Allar lønargjaldingar verða taldar uppí, sum lúka omanfyrri nevndu krøv, uttan mun til um løntakarinn er føroyingur ella útlendingur.

¹⁰ Í talvu I 3 er vakstrarískoytið stigmarkað til 100%.

Løngjaldingar, vakstrarískoyti fyri lønir og støddarlutfall fyri vinnugreinar fyrra hálvár 2019 og 2020

Talva I 5

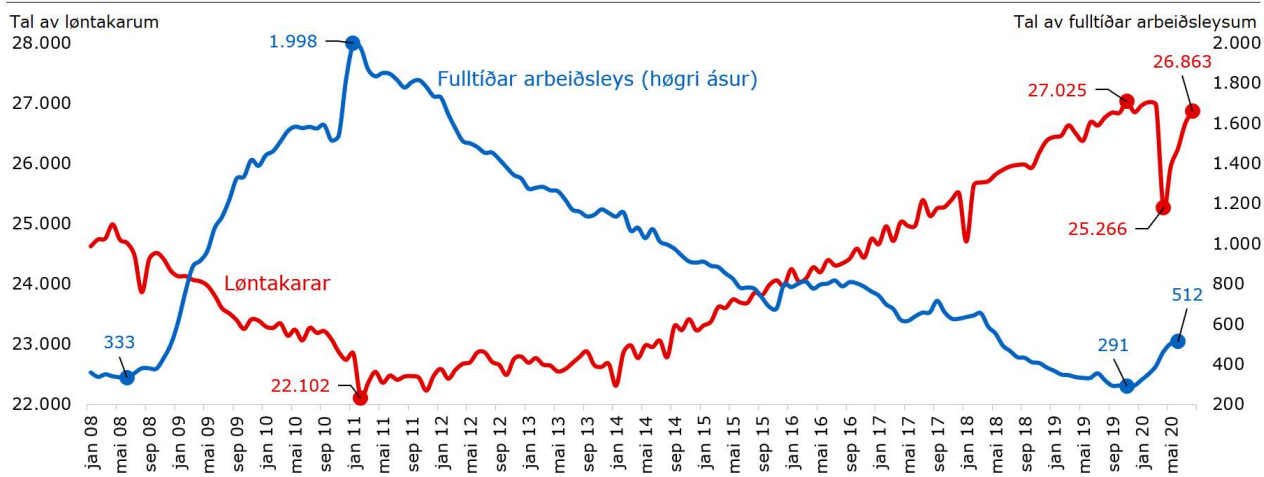
	Mió DKK			% -vøkstur	Vakstrarí- skoyti	Støddar- lutfall
	1. h. 2019	1. h. 2020	Vøkstur			
Landbúnaður	11	12	1	4,6%	0,4%	0,2%
Fiskiskapur	544	559	15	2,7%	11,8%	11,1%
Ali- og kryvjivirki	203	224	21	10,5%	17,2%	4,5%
Ráevnisvinna	28	30	2	7,3%	1,6%	0,6%
Fiskavøruídnaður	186	189	2	1,2%	1,9%	3,7%
Skipasmiðjur, smiðjur	158	167	9	5,7%	7,3%	3,3%
Annar ídnaður	143	142	-1	-0,4%	-0,4%	2,8%
Bygging	433	493	60	13,8%	48,2%	9,8%
Orku- og vatnveiting	39	40	1	3,1%	1,0%	0,8%
Handil og umvæling	428	434	6	1,4%	4,7%	8,6%
Gistihús og matstovuvirki	77	53	-24	-31,5%	-19,5%	1,0%
Sjóflutningur	219	220	1	0,3%	0,6%	4,4%
Flutningur annars	168	162	-6	-3,4%	-4,6%	3,2%
Postur og fjarskifti	74	69	-5	-7,1%	-4,2%	1,4%
Fígging og trygging	177	183	6	3,2%	4,5%	3,6%
Vinnuligar tænaastur	199	201	1	0,7%	1,2%	4,0%
Húshaldstænaastur	52	50	-2	-4,0%	-1,7%	1,0%
Landsfyrising	145	147	2	1,4%	1,7%	2,9%
Kommunur og ríkisstovnar	545	566	21	3,8%	16,9%	11,2%
Undirvísing	358	360	2	0,6%	1,7%	7,1%
Heilsu- og almannaverk	612	628	16	2,6%	12,9%	12,5%
Felagsskapir, mentan o.a.	114	110	-4	-3,2%	-3,0%	2,2%
Ótilskilað v.m.	0	0	0	-61,1%	-0,1%	0,0%
Tilsamans	4.914	5.038	124	2,5%	100%	100%

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 19 niðanfyrir vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanhlidið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-08 til aug-20

Mynd I 19

Viðm.: Talið av løntakarum gongur fram til august 2020, meðan talið av fulltíðar arbeiðsleysum gongur fram til juni 2020.

Kelda: Hagstova Føroya.

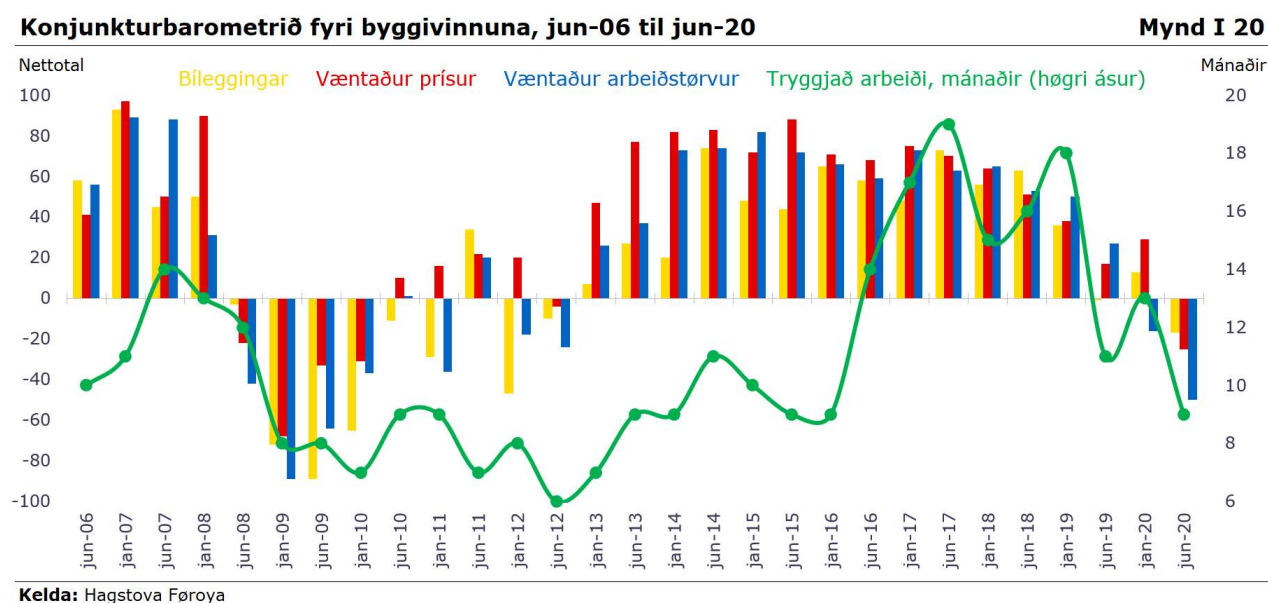
Í januar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum í hæddini (1.998), meðan talið av løntakarum um somu tíð var lágt (22.088). Síðan ársbyrjan 2011 hefur talið av fulltíðar arbeiðsleysum stórt sæð verið støðugt fallandi, meðan løntakaratalið síðan januar 2014 stórt sæð hefur verið støðugt vaksandi. Síðan miðskeiðis í 2014 hefur stór nettotilflyting eisini verið til Føroya, sí mynd I 8.

Árstíðarjavnaða talið av løntakarum var í november 2019 í hæddini (27.025), samstundis sum talið av fulltíðar arbeiðsleysum í november 2019 var lágt (291).

Koronafarsóttin hefur havt ávirkan bæði á arbeiðisloysistølini og løntakaratølini. Talið av løntakarum fall við gott 1.700 løntakarum í mars 2020 og vaks við gott 1.600 aftur í august. Gongdin vísir eitt V-mynstur heldur enn eitt U-mynstur.

I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, sí mynd I 20, vísir, at talið av bíleggingum er lækkað síðani januar 2020, væntaður prísir og væntaður arbeiðstørvur er somuleiðis lækkaður. Samstundis hefur vinnan tryggjað sær arbeiði í miðal 9 mánaðir fram, og er hetta eitt sindur minni enn í januar í 2020, tá talið var 13 mánaðir.

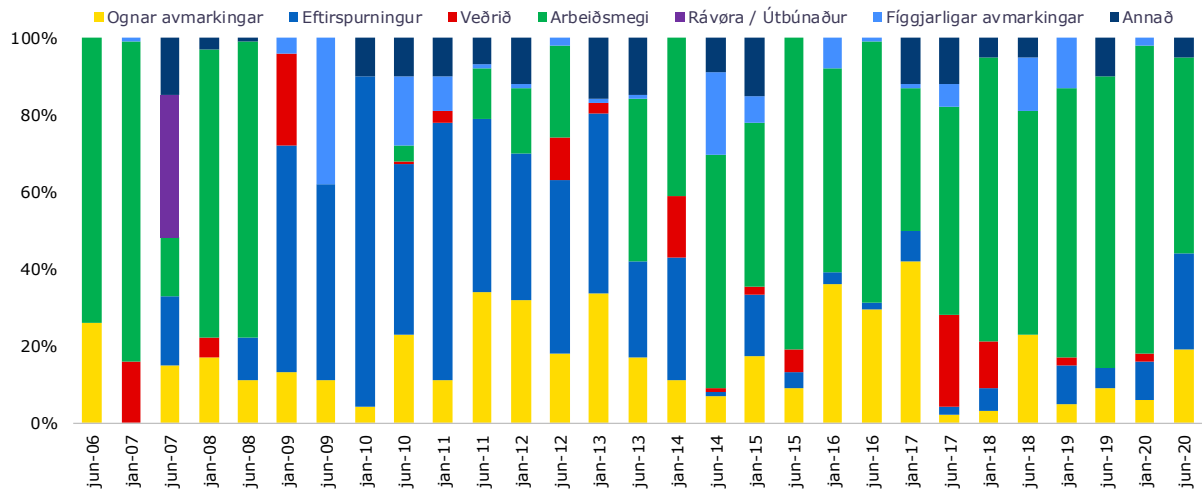
Í mynd I 21 eru vístar avmarkingar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggifyritøkurnar hava nevnt sum viðkomandi. Tørvandi eftirspurningur var ein stórir trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, og er hann aftur nevndur sum ein avmarking. Síðan miðskeiðis 2013 hefur arbeiðsmegin verið ein týðandi avmarking og er tað framvegis.

Tá nógvar íløgur verða gjørdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðinum innan byggifyrkið. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøkstri. Umframt hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðinum innan byggifyrkið hava neiliga ávirkan á byggjarbeiði, ið er í gongd, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku. Í januar 2020 mettu 80% av byggifyritøkunum, at trot á arbeiðsmegi var størsta avmarkingin fyri framleiðsluna í byggivinnuni, og í juni 2020 var hetta talið 51%.

20% av teimum spurdu í byggivinnuni nevna onga avmarking.

Konjunkturbarometrið fyrri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til Jun-20

Mynd I 21

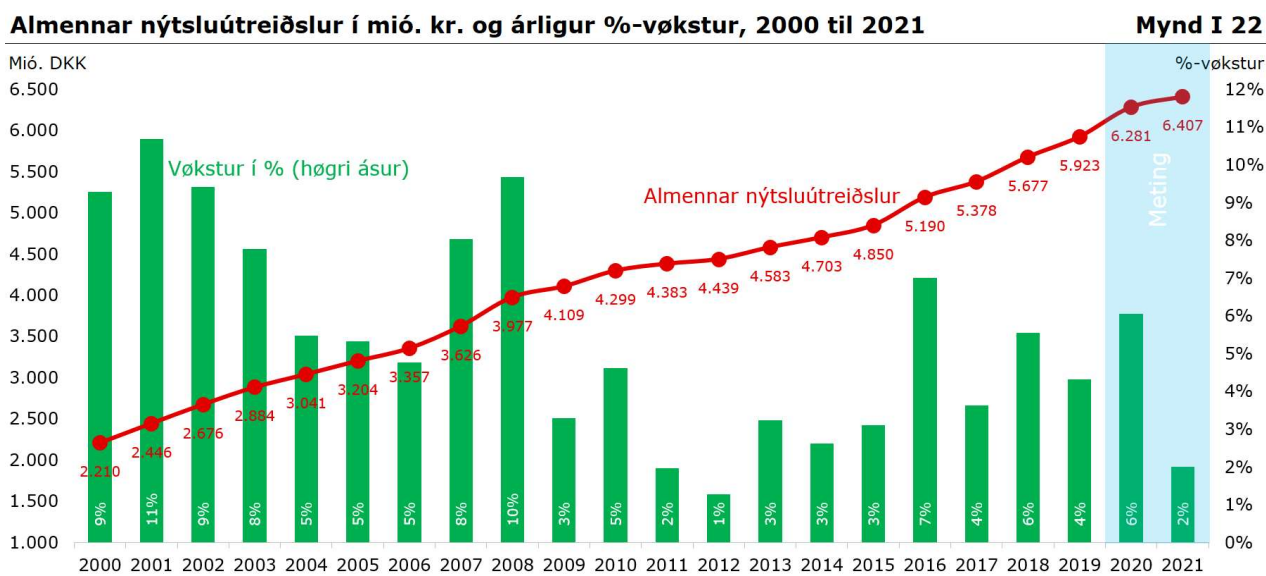

Kelda: Hagstova Føroya

I 4 Innlendis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og íløgur

I 4.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 22 vísir gongdina og vøksturin í almennu nýtsluni síðan 2000, sum uppgjørt í tjóðarroknskapinum (ið fevnir um land, kommunur, sosialar grunnar og ríki, men ikki fyrirtøkur undir almennum ræði). Tølini fyri 2020 og 2021 byggja á metingar.

Frá 2000 til 2008 var vøksturin í almennu nýtsluni sera stórus (millum 5% og 11%). Árin 2009-18 var árligi vøksturin lægri, tá hann var millum 1% og 5%, burtursæð frá 2016, tá vøksturin var 7%. Árin 2018-2020 veksur almenna nýtsla 5%-6% árliga, sum er ein stórus vøkstur í hákonjunkturi. Tølini eru í leybandi prísum. Vøksturin í almennu nýtsluni verður mettur at vera 6% í 2020 og 2% í 2021. Vøksturin á 6% í nýtsluútreiðslum í 2020 kann lutvíst knýstast til tilbúgving, viðgerð og røkt vegna korona. Í 2021 verður ikki væntaður ein so stórus vøkstur vegna korona.

Tekstkassi 6a: Dátu um almenna geiran

Tjóðarroknskapurin fyri almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ikki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BSL). Somuleiðis eru roknskapir fyri almennar grunnar og stovnar, sum ikki eru á figgjárlógini, tiknir við í BSL í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyri almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BSL hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BSL at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknskapinum, sum er hin vanligu nýtti standardurin fyri uppgerð av búskaparstøddum.

Búskaparmyndilin byggir á tjóðarroknskaparbólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjørdar av gongdini við støði í bólkingum í BSL. Hetta eru bólkingar, sum ikki altíð hava verið samanfallandi við bólkingar í tjóðarroknskapinum. Eitt ávíst fyrivarni krevst tí í brúki av tølunum.

Tølini benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgum og inntøkuflytingum) hava verið konjunkturviðrekaði – tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt, heldur enn minkað, um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er at almenni tænastragein virkar stabiliserandi við stóðugari gongd í rakstri og íløgum, tí at búskapurin sveiggjar av øðrum grundum.

Hetta er ikki minst tí at búskapurin er ein ørlítill tilfeingisbúskapur, sum sveiggjar nógv uttan almenna íblanding.

Búskaparráðið ger vart við, at demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari, at avmarka vøxsturin í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015 og 2020).

I 4.2 Almennar íløgur – íløguútreiðslur undir almennum ræði

Mynd I 23a vísir íløguútreiðslurnar, ið eru undir almennum ræði, frá 2003 til 2021. Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknsskaparuppgerð og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknsskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu løgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald, herundir keyp av útbúnaði, sum eru rakstrarkostnaðir í landskassaroknskapinum, roknað sum íløgur í tjóðarroknsskapinum.

Í 2021 minka mettu samlaðu íløguútreiðslurnar undir almennum ræði. Minkingin stavar frá almennum fyrirkomulagi, sum tað almenna ræður yvir, meðan land og kommunur ikki broyta íløgurnar so nógv.

Íløgurnar hjá landinum¹¹ vóru serliga lágur árinum 2009 til 2012, men eru síðani vaksnar nógv, hetta serliga í 2018 og 2020.

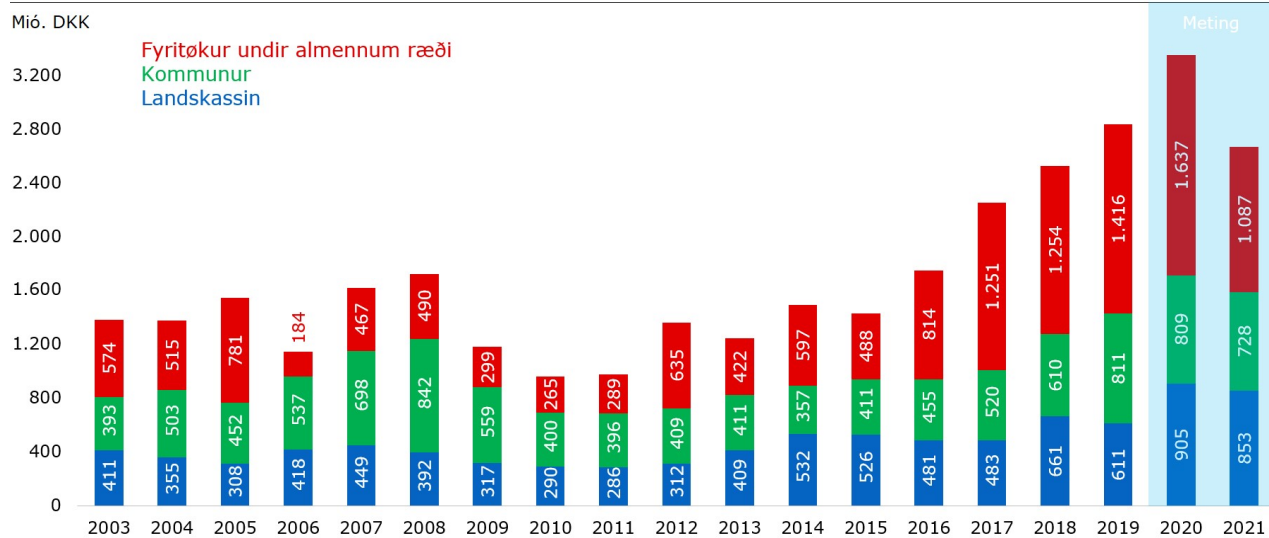
Íløgur kommunanna vuku nógv fram til 2008. Talan var í ávísan mun um íløgur, sum høvdu ligið á láni frá nítiárunum. Betringar í fíggarstøðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin. Íløgur kommunanna fullu tó nógv fram til 2010, men eru vaksnar nógv aftur síðan 2015.

Íløgurnar hjá fyrirkomulagi undir almennum ræði¹² eru vaksnar sera nógv síðan 2015.

Tað almenna íløguvirksemið tykist ikki at vera ávirkað so nógv av koronafarsóttini í 2020.

Íløguútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. árinum 2003 til 2021

Mynd I 23a

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árinum 2003-2019 fyri land og kommunur. Íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrirkomulagi undir almennum ræði eru egnar metingar. 2020 og 2021 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

Kommunurnar yvirtóku eldraðkið í 2015. Nógv bendir á, at hendan yvirtøkan eisini fevnir um eina yvirtøku av einum stórum íløgutørvi á eldraðkinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar íløgur á heilsuøkinum.

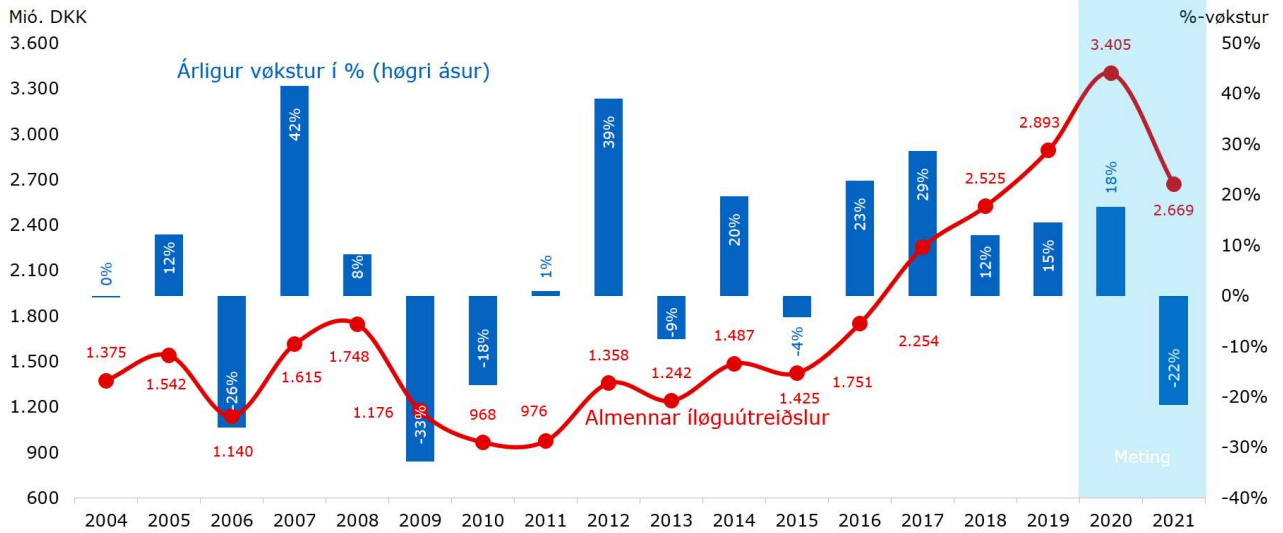
¹¹ Rúsdrekkasøla Landsins, Apotek og Landsverk eru tald við undir landskassin.

¹² Hesin bólkur fevnir um SEV, Fjarhitafelagið, vindfeløgini hjá SEV, IRF, Atlantsflog, undirsjóvartunnilsfeløgini, Posta, Vága Floghavn, Føroya Tele við dóttirfelögum, Bústaðir og kommunalar havnir.

Mynd I 23b vísir almennu íløgútreiðslurnar og ár-til-ár vøxsturin í hesum. Eins og við almennu nýtsluni, sí mynd I 22, sæst, at framdu almennu íløgurnar eru konjunkturviðrekandi, bæði tá tað snýr seg um land, kommunur og fyrirtøkur undir almennum ræði, sí mynd I 23 og I 24.

Sum nevnt, er tað umráðandi at tað almenna strembar eftir støðugari gongd í almennum ílögum, fyri á tann hátt at stabilisera gongdina í heildarbúskapinum. Sum tað sæst hevur tað ikki gingið væl at hava javna íløgugongd hesi 18 ári sum myndin vísir.. Bæði land og kommunur hava tørv fyri miðvísari stýring og samskipan av ílögum, eins og tørvur er fyri samskipan við íløguvirksemið hjá fyrirtøkum undir almennum ræði. Her er pláss fyri ábótum.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. og árligi %-vøxsturin, 2004-2021 **Mynd I 23b**

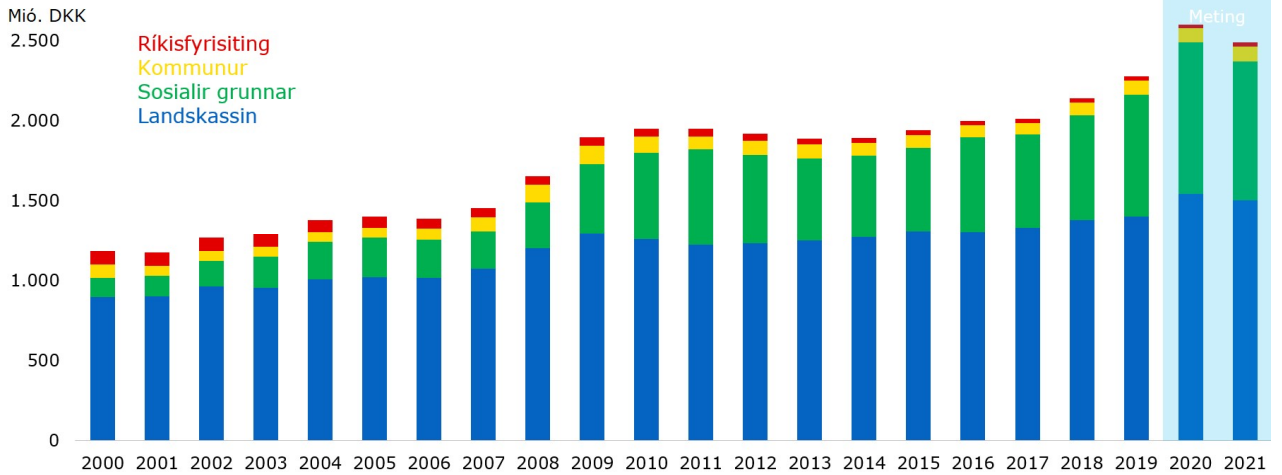
Kelda: Tølini vísa samlaðu almennu íløgurnar (sí býti í mynd I 20). Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2004-2020 fyri land og kommunur. Íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrirtøkum undir almennum ræði eru egnar metingar. 2020 og 2021 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

I 4.3 Almennar Inntøkuflytingar til húsarhald og onnur

Mynd 24a vísir inntøkuflytingar frá almenna geiranum til húsarhald og almannagagnlig feløg síðan 2000. Tað er serstakliga landið, ið veitir inntøkuflytingar til húsarhald, men síðan 2000 hava sosialu grunnarnir (AMEG og ALS) veitt ein vaksandi part av inntøkuflytingunum. Landið veitti 74% (898 mió kr) og Sosialir grunnar 11% (120 mió kr) í 2000. Landsins partur verður mettur 61% (1.506 mió kr) og parturin hjá Sosialum grunnnum verður mettur 34% í 2021. Kommunur og ríki hava nakað av inntøkuflytingum, men parturin er minkaður úr 15% í 2000 niður í 5% av samlaðu inntøkuflytingunum í 2021.

Inntøkuflytingar í mió kr frá tí Almenna til húsarhald og feløg 2000-2021

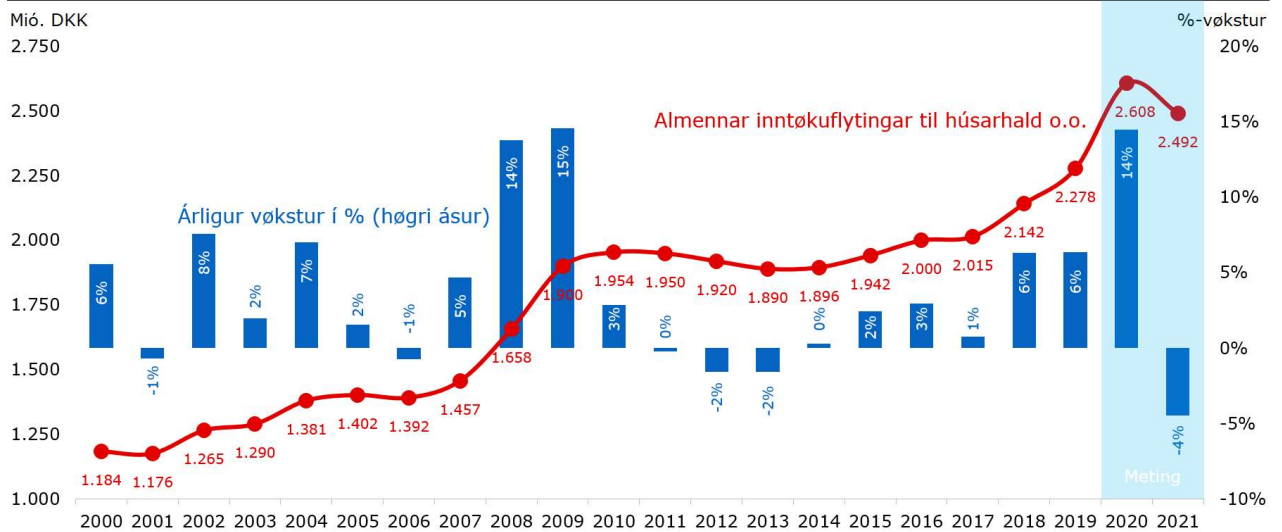
Mynd I 24a

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2003-2019 fyri land, sosialar grunnar, kommunur og ríkisfyrising. 2020 og 2021 eru egnar metingar.

Mynd 24b vísir almennar inntøkuflytingar til húsarhald og almannagagnlig feløg tilsamans og árliga %-broyting. Inntøkuflytingarnar eru øktar í miðal 13% um árið frá 2000 til 2021, men vøxturin er skiftandi frá ár til ár. Høvuðsmyndin er, at inntøkuflytingarnar vaksa meira í hákonjunkturi enn í lágonjunkturi.

Inntøkuflytingar í mió kr og %-vøxtstri frá tí Almenna til húsarhald og feløg 2000-2021 Mynd I 24b

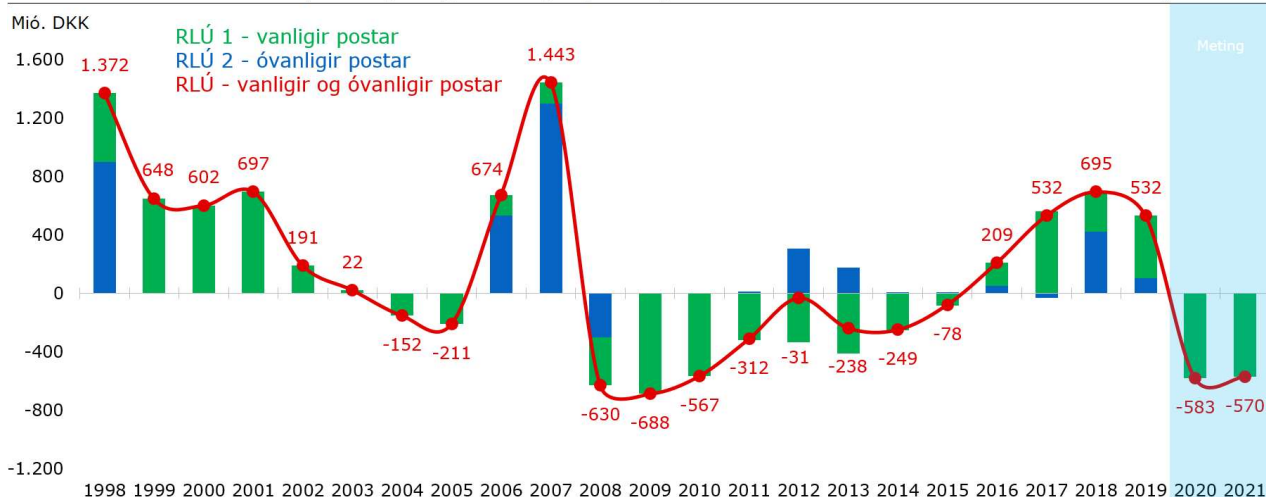
Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2003-2019 fyri land, sosialar grunnar, kommunur og ríkisfyrising. 2020 og 2021 eru egnar metingar.

I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 25 gevur eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans, RLÚ 1 og RLÚ 2 fyri árin 1998-2021.

Landskassaúrslitið RLÚ, vanligir og óvanligir postar, 1998-2021

Mynd I 25

Viðm.: RLÚ 1 er úrslitið av vanligum inntøkum og útreiðslum, meðan RLÚ 2 eisini telur við óvanligar inntøkur og útreiðslur og flytingar til Búskapargrunn.

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2020 og 2021 eru metingar.

Landskassin hevði hall øll árin 2008-2015. RLÚ vísti hesi 8 árin samanlagt hall á 2,8 mia. kr. Tey fyrstu av hesum árunum var ógvusligur lágkonjunkturur. Í 2014 og 2015 vóru konjunkturarnir linkaðir nóg orsakað av stóru framgongdini í aling og uppisjóvarvinnu, og tað er ivasamt um hesi bæði árin kunnu eyðkennast við lágkonjunkturi. Fýra árin 2016-2019 eru eyðkend av hákonjunkturi og hava víst yvirskot á samanlagt 2,0 mia. kr (íroknað eftirgeving av skuld 0,5 mia. kr). Landskassaúrslitið í 2020 er mettt at vera -583 mió. kr., og í 2021 -570 mió. kr. Hesi bæði árin eru stórliga merkt av koronafarsóttini, av tí at útreiðslur hækka, og serstakliga tí at inntøkur minka. Beinleiðis útreiðslur í samband við koronafarsóttina svara til góðar 200 mió. kr. og eini 75 mió. kr. til framfluttar lögjáltanir. Áleið 100 mió. kr. eru í minni inntøkum frá kapitalvinningskatti, eini 65 mió. kr. frá minni loyvisgjöldum frá ali- og fiskivinnuni, og eini 100 mió. kr. stava frá minni meirvirðisgjaldi. Árið 2020 er tó eisini merkt av, at landsstýrið førir ein leysari fíggarpolitikk við hægri útreiðslum og lægri inntøkum (millum annað økt fólkapensjón og skattafrádráttir).

Úrslitið hjá landinum (skattainntøkusiðan) hevur virkað sveiggjómótvarandi, av tí at undirskot hevur verið í lágkonjunkturi og yvirskot í hákonjunkturi. Hetta er í størstan mun orsakað av sokallaðu automatisku

Tekstkassi 6b: Landskassans úrslit - RLÚ

RLÚ er landskassans Rakstrar-, Løgu- og Útlánsúrslit, sum tað verður nevnt, og er landskassans samlaða úrslit.

RLÚ 1 fevnir um vanligar postar, meðan RLÚ 2 fevnir um óvanligar postar ($RLÚ2 = RLÚ2a + RLÚ2b$), har RLÚ2a fevnir um óvanligar postar, sum ikki eru flytingar netto til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um flytingar netto til Búskapargrunn.

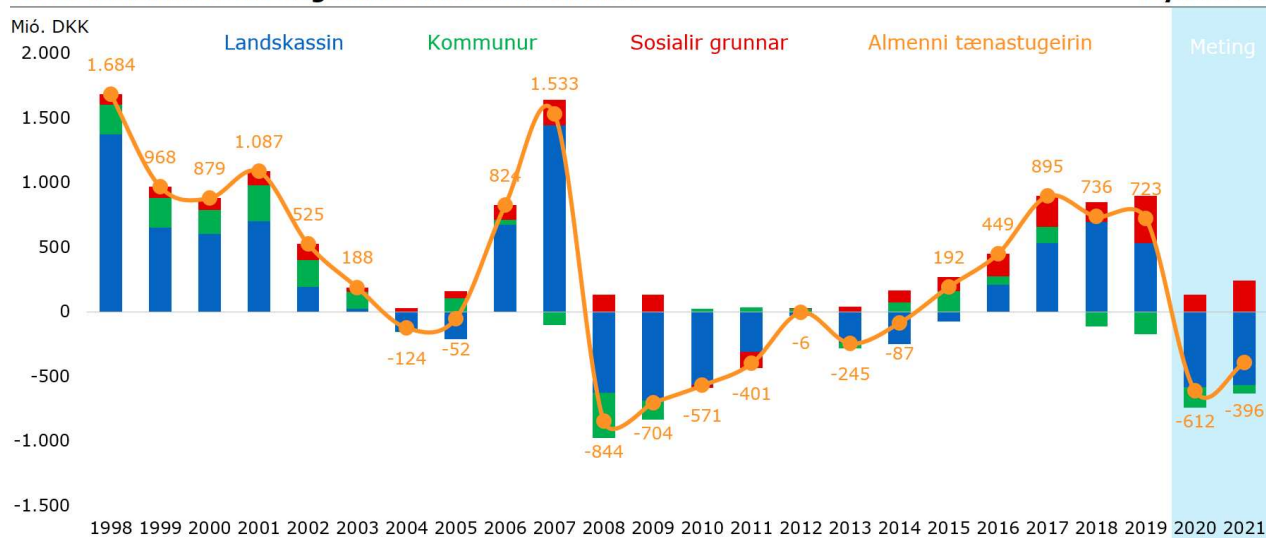
Teir vanligu postarnir eru meira arbeiðsligir í fíggarætlanar- og fíggarlógararbeiði. Óvanligir postar eru mangan stórir og ikki afturvendandi postar. Hetta uppbytið hevur verið brúkt síðan 2004. Sum nakað nýtt, verða 20 prosent av yvirskotinum á RLÚ 1 upp til 200 mió. kr. og 50 prosent av tí, ið er omanfyri 200 mió. kr. flutt í Búskapargrunn; RLÚ fevnir sostatt um hesi trý partsúrslitini, ($RLÚ = RLÚ1 + RLÚ2$; $RLÚ2 = RLÚ2a + RLÚ2b$).

Nøkur dømi um postar á RLÚ2: í 2006 fekk landsstýrið eina kapitalútluting (hálsa mia. kr.) umframt vinningsbýti frá BankNordik. Í 2007 fekk tað eina inntøku á 1,3 mia. kr. frá sølu av partabrøvum í BankNordik. Í 2008 lænti landsstýrið íslensku stjórnini 300 mió. kr., sum vórðu afturgoldnar í 2012. Í 2013 inntøkuførði landsstýrið eginogn Landsbankans (160 mió. kr.) við avtøkuna. Í 2018 inntøkuførir landsstýrið niðurskriving av láni frá danska statinum (500 mió. kr.) sambært avtalu frá 1998.

stabilisatorunum (tað er tá skattauppkvæmning hin almenna veksur og arbeiðsloysisstuðul og almannahjálpminka í hákonjunkturi, samstundis sum almenn nýtsla og íløgur eru stöðug). Sammett við teir fyrimunarligu konjunkturarnar í fleiri ár og sammett við haldförisavbjóðingarnar í almenna tænaþugeiranum í framtíðini, hava yvirskot landskassans hesi seinnu árinu verið ov lítil. Hetta fyri at vera mótstøðuførur í verri tíðum móti kreppum (konjunkturniðurgongdir), og fyri at megna komandi haldförisavbjóðingar. Haldförisavbjóðingarnar stava í stóran mun frá demografisku gongdini, sum setir størri krøv til heilsu- og røktartænaþur komandi árinu.

Úrslit almenna tænaþugeirans árinu 1998 til 2021

Mynd I 26

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2020 og 2021 eru egnar metingar.

Á mynd I 26 sæst, at gongdin í úrslitinum í almenna tænaþugeiranum samanlagt vísir stór sveiggj, sum eru mest ávirkað av sveiggjunum hjá landinum, sum tað eisini framgongur av omanfyri standandi lýsing av úrslitinum hjá landinum.

Ímeðan skattainntøkusiðan hevur virkað sveiggjmótvirkandi, hava útreiðslurnar í hovuðsheitum verið konjunkturviðgangandi, tvs. at útreiðslurnar minka í niðursveiggj og vaxa í uppsveiggj. Samlaði virknaðurin á virkseimið verður tí minni samanlagt, enn tann ójavnandi frá útreiðslunum (tí tær eru konjunkturviðrekandi) og tí javnandi virkninginum frá inntökunum (ið eru konjunkturmótrekandi).

I 4.5 Ogn og skuld í almenna tænaþugeiranum

Mynd I 27 vísir gongdina í nettoogn almenna tænaþugeirans fyri árinu 1998-2021. Almenni tænaþugeirin fevnir um landið, kommunurnar og sosialu grunnarnar. Uppgerðin er uttan útbúnað og vísir sostatt bert tær gjaldföru ognirnar hjá tí almenna tænaþugeiranum.

Nettoognin er farin úr -4,8 mia kr. í 1998 uppí 1,1 mia kr. í 2007, niður í -1,7 mia kr. í 2015 og upp aftur í 1,3 mia kr. í 2019. Nettoognin er minkað niður í 0,1 mia kr í 2021 (sum er ein meting). Landsstýrið økti skuldina við samanlagt 2,7 mia kr. í tíðarskeiðnum 2008 til 2015. Í hesi tilgongd lækkaði Moody's kredittmetingina frá Aa2 til Aa3 við negativum útlitum. Hetta merkir, at tað var ikki nógmikið, at nettoognin hjá landskassanum var null í 2007, beint undan fíggjarkreppuni í 2008, fyri at megna tey komandi árinu við halli uttan at missa eitt stig í kredittmetingini.

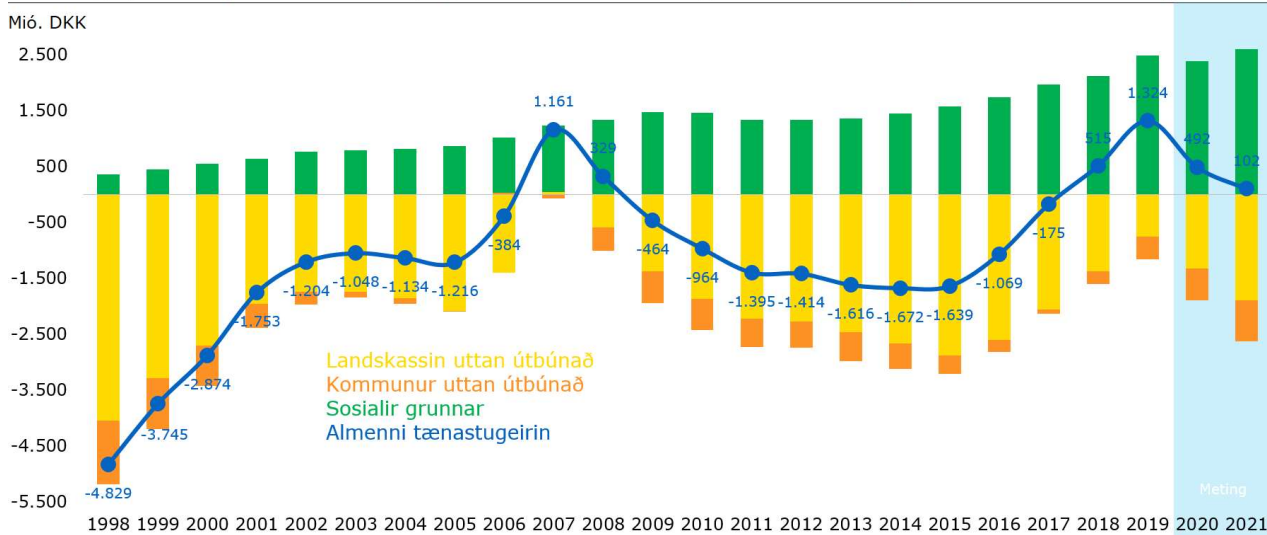
Landsstýrið hevur tey stórstu sveiggini í nettoognini hesa tíðina, sum tað eisini framgongur av brotinum „Úrslitið á almennu roknskapunum“, har úrslitið hjá landinum hevur verið ávirkað av konjunkturongd og konjunkturpolitikki við stórum hallum í lágkonjunkturi og av óvanligum postum, so sum skuldareftirgeving av statsskuld í 1998 og 2018 og sølu av partabrøvum í BankNordik í 2007.

Kommunurnar hava havt sveiggj í nettoognini hesi árin, men sveiggini hava verið nógv minni enn hjá landinum.

Sosialu grunnarnir hava havt eina vaksandi nettoogn í tíðarskeiðinum. ALS hevði stórar útgjaldingar 2008-2012, sum elvdi til at sosialu grunnarnir samanlagt høvdu minkandi nettoogn í 2010 og 2011, annars hevur nettoognin verið vaksandi 1998-2021.

Nettoogn/skuld (uttan útbúnað) hjá almenna tænaageiranum í Føroyum

Mynd I 27

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2020 og 2021 eru egnar metingar.

Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænaustumannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tikin við sum skuld¹³. Heldur ikki er virðið á livandi tilfeingi, sum kundi verið tikið inn við brúkgjaldi, tikið við sum ogn.

I 4.6 Konjunkturpolitikkur og fíggarstöða landskassans

Konjunkturpolitikkur hevur sum endamál at minka um tey sveiggj, sum búskapurin av ymiskum orsøkum hevur. Hetta ger seg galdandi í øllum búskapum, og ikki minst í tí føroyska, tí at hann er ein lítill búskapur og tí at hann er ein tilfeingisbúskapur við livandi tilfeingi. Nógv sveiggj eru í einum búskapi, men ofta er tað so, at ikki øll sveiggj ganga sama veg, og soleiðis javna tey hvørt annað út. Í einum lítlum búskapi er tað sjáldnari, at sveiggini javna hvørt annað út, og tí sveiggjar tann lítli búskapurin meira. Ein búskapur, ið troytir livandi tilfeingi, fær meira sveiggj, tí at náttúran hevur síni egnu sveiggj, bæði av sær sjálvum og mannaskapt. Eisini tí sveiggjar føroyski búskapurin.

Eydast tað at minka sveiggini, ger ein góður konjunkturpolitikkur størri gagn í Føroyum enn í stórum londum, hvørs búskapir av sær sjálvum sveiggja minni. Treytin fyri tílíkari gagnligari ávirkan er, at eftirspurningurin hjá almenna tænaageiranum er stabiliserandi. Tað merkir at almennar útreiðslur til rakstur, veitingar og ílógur skulu hava eina javna gongd, meðan inntøkurnar sleppa at fylgja konjunkturgongdini í búskapinum, og soleiðis virka automatiskt stabiliserandi. Hetta merkir, at almenn fyrisiting og tænaasta skulu hava avlop í hákonjunkturi og kunnu hava hall í lágkonjunkturi. Hetta merkir annaðhvørt, at fíggarognin skal vera so stór, at hallini kunnu berast uttan lántøku, ella at fíggarstöðan er so mikið góð, at kredittvirði er til at læna til hallini í lágkonjunkturi.

Sveiggini, sum eru nevnd her, eru eitt rættiliga vanligt fyrbrigdi, og tey eru ring at tíðarfesta. Tað ber tí ikki til at mótvirka teimum við aktivum fíggarpolitikki, m.a. tí at tílík átøk taka tíð at fyrireika og skapa

¹³ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.321 mió. kr. í 2019. Nettoskylda landskassans fyri tænaustumannapensjónir er roknað til 6.145 mió. kr. við árslok 2019. Veðhaldsskylda fyri undirsjóvartunlar: trygd fyri minstaferðslu ella skyldu at hækka partapeningin. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggarárið 2019, s. 229-232.

semju um, við tí úrsliti at konjunkturstöðan er vorðin øðrvísi, enn tá fyrireikingin byrjaði, og átøkini tí lættliga kunnu gera sveiggini størri enn uttan átøk. Tí er betri sum nevnt omanfyri at loyva automatiskt stabilisernadi ávirkan frá inntøkunum í skiftandi konjunkturstöðu og við stöðugari gongd í útreiðslunum. Flestu geirar í føroyska búskapinum eru væl fyri aftaná positivu gongdina sum hevur verið seinnu árin. Hetta er galdandi fyri vinnufyrirøkur, bæði privatar og almennar, fíggjargeira og húsarhaldsgeira. Tað er eisini galdandi fyri partar av almenna tænastugeiranum, men landskassin hevur í krónum verri fíggjarstöðu í 2019 enn í 2007, tá mált verður eftir nettofíggjarogn uttan útbúnað.

Tá talan er um fortreytir fyri at reka konjunkturpolitik, er tað fíggjarstöðan og kreditvirðið hjá landskassanum, sum hevur týdning. Landsstýrið og lögtingið hava ábyrgdina av konjunkturpolitikkinum og mugu gera tær fyriskipanir, sum eru neyðugar í hesum samanhangi. Fíggjarstöðan hjá øðrum geirum enn landsstýrinum, hevur lítið at siga fyri **virkisfrælsið** hjá landsstýrinum viðvíkjandi konjunkturpolitikki, tí um landsstýrið skal til aðrar geirar eftir pengum við skatti ella á annan hátt, verður fíggjarligt rásarúm tikin frá hesum geirum, og soleiðis mótarbeiðir eitt tílíkt átak tí konjunkturpolitikki, sum rættur er at føra. Tí er fíggjarstöðan og kreditvirðið hjá landinum avgerandi fyri konjunkturpolitikkin og ikki stöðan hjá øðrum geirum.

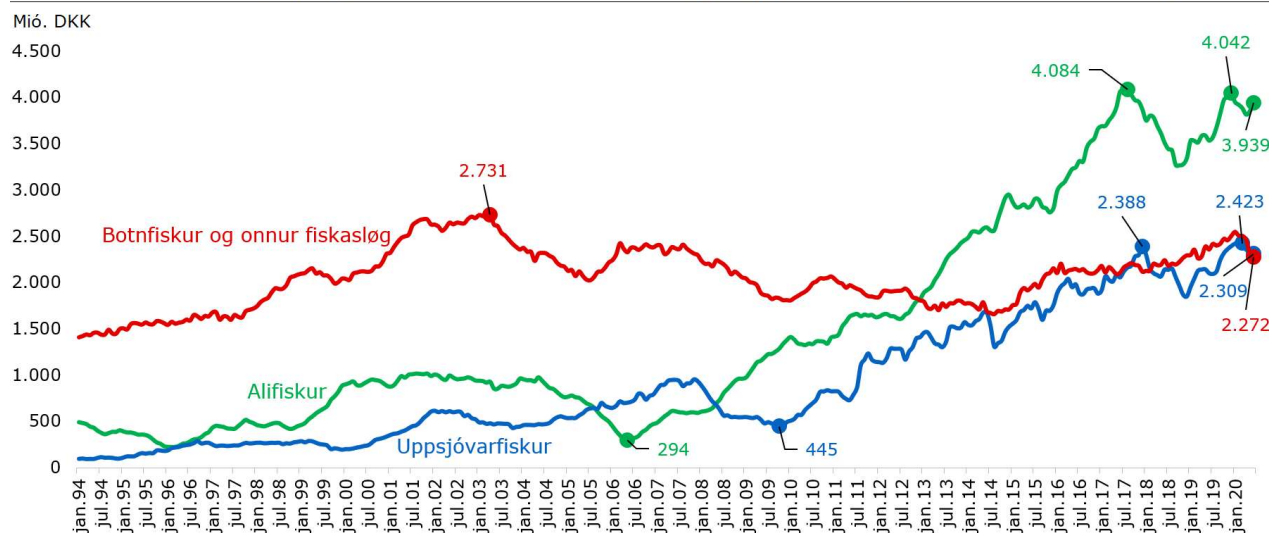
ALS hevur í korona-farsóttini tikið undir við lógarbroying, sum heimilar ALS at rinda ískoytisløn til fólk, sum fyrirøkur ikki hava sagt upp og tí ikki eru arbeiðsleys. Hetta má sigast at vera vinnustudningur fyri at mótvirka niðurgongd í eftirspurningi og virksemi og sostatt mótvirka arbeiðsloysi. Tað at ALS átekur sær hesa uppgávu, vísir at landsstýrið kann vænta samstarv við ALS seinni í líknandi stöðu. Við hesum undantaki er sjónarmiðið omanfyri rætt, at landsstýri og lögting noyðast at gera landskassan so væl fyri fíggjarliga, at førleikin til at føra skilagóðan konjunkturpolitik, er til staðar.

I 5 Útlendskur eftirspurningur

Mynd I 28 lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri tríggjar høvuðsbólkar av fiskaútflutningi: alifisk, uppsjóvarfisk og botnfisk og onnur fiskasløg. Hesir tríggir høvuðsbólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Afturat vøruútflutninginum fevnir samlaði útflutningurin eisini um útflutningin av tænastráttum (m.a. ferðavinnu).

Fiskavøruútflutningur, leypanði 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til juni-20

Mynd I 28

Kelda: Hagstova Føroya

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nærur eingi síl verða útflutt í dag. Uppsjóvarfiskur fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt er fiskamjøl lagt afturat hesum bólki. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevna um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðstnevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap.

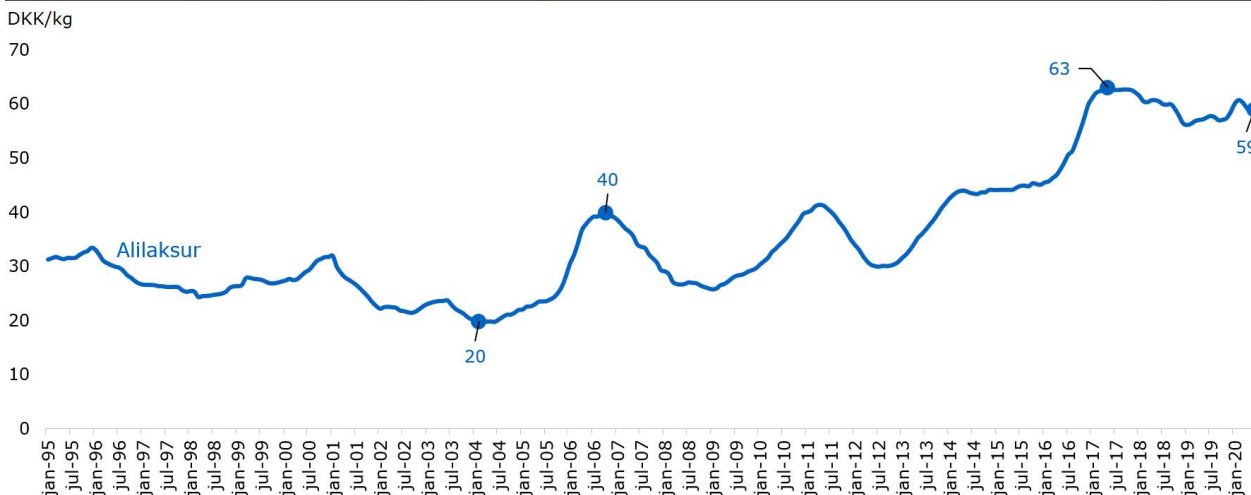
Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama stóra týðning í dag. Í 2012 vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani tá er útflutningsvirðið av alifiski meira enn tvífaldað, og stavar hetta í stóran mun frá prísvøkstri. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er nú komið upp á sama støði sum botnfiskur o.o. fiskasløg.

Myndirnar I 29-31 vísa eindarprísir í útflutninginum av ávikavist laksi, makreli og sild og toski, hýsu og upsa.

Mynd I 29 vísir, at eindarprísurin fyri laks er trífaldaður úr umleið 20 kr/kg í 2004 upp í 59 kr/kg í juni 2020. Tað fyrivarni kann tó takast, at nakað av hesum vøkstrinum kann stava frá meira virðisøking á landi. Eindarprísirnir samsvara annars við onnur príshagtøl (t.d. www.fishpool.org), tá tað snýr seg um trend. Ósamsvar annars kann stava frá virðisøktum vørum.

Eindarprísur fyrri laks í útflutninginum, leypandi 12 mðr. miðal, jan-95 til juni-20

Mynd I 29

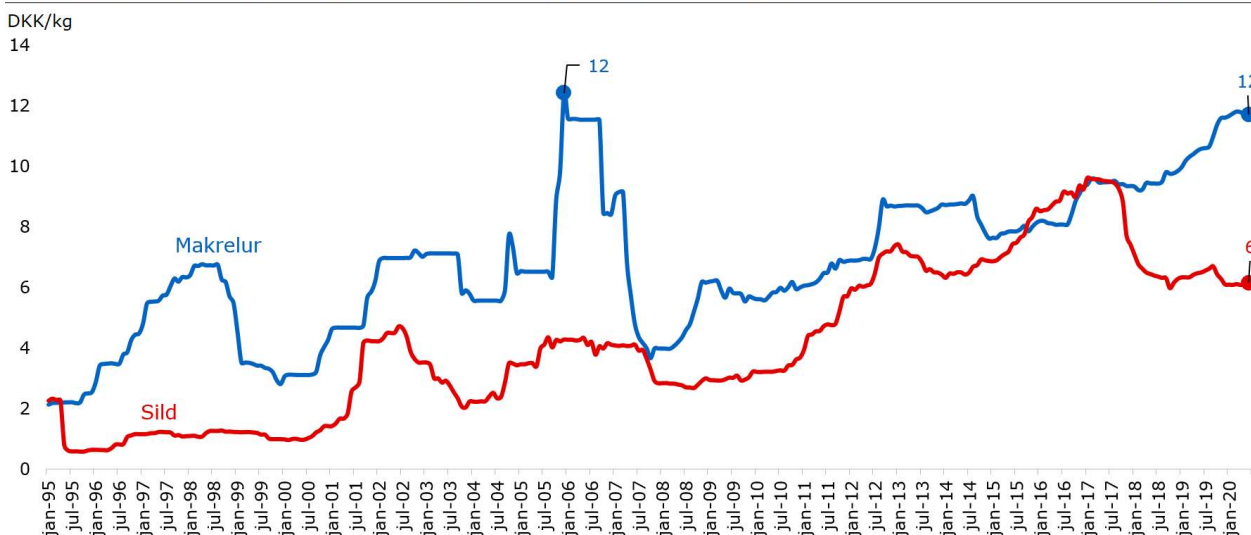

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstölum Hagstovunnar.

Av mynd I 30 sæst, at eindarprísurinn fyrri makrel er meira enn tvífaldaður frá ultimo 2007 til 2020. Eindarprísurinn á makreli var í hæddinni í 2006 við 12 kr/kg og er nú aftur sama stöðið (12 kr/kg). Eindarprísurinn fyrri sild er tvífaldaður frá 2008 til juni 2020.

Eindarprísur fyrri makrel og sild í útflutninginum, jan-95 til juni-20

Mynd I 30

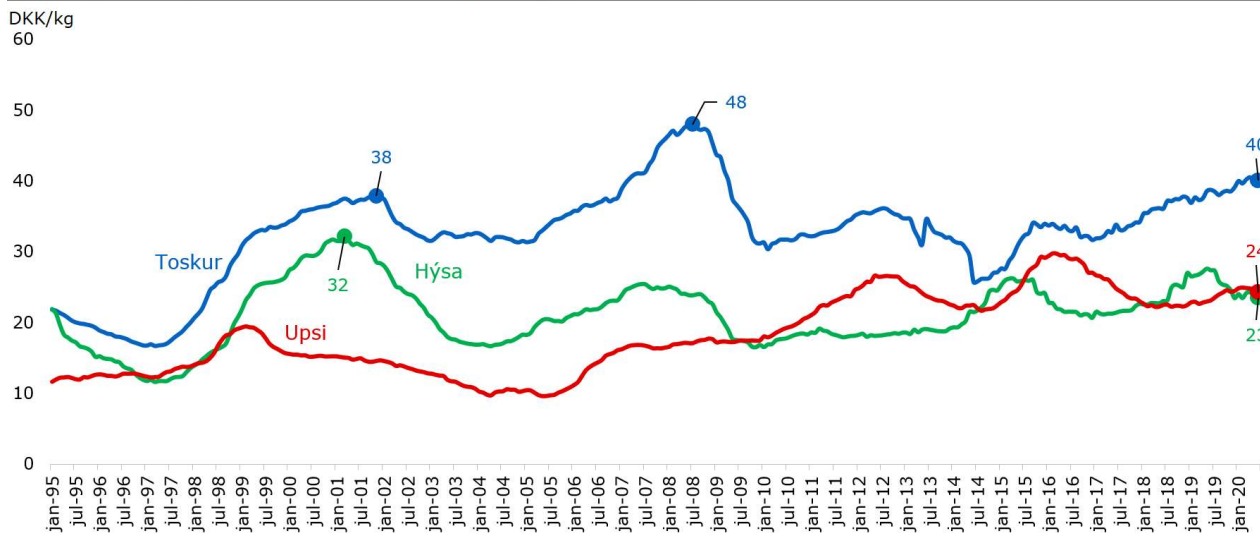

Kelda: Egnar leypandi 12 mðr. miðal útrokningar við stöði í útflutningstölum Hagstovunnar.

Mynd I 31 vísir okkur, at eindarprísurinn fyrri botnfisk hefur verið rættiliga stöðugur síðan 2010. Í juni 2020 var toskaprísurinn 40 kr/kg, meðan prísurinn hýsu var 23 kr/kg og upsa var 24 kr/kg. Toskaprísurinn hefur havt ein vaksandi trend síðan 2017. Hinvegin hava fiskasejlarar latið illa at prísútlitunum fyrri botnfisk.

Eindarprísur fyri botnfisk í útflutninginum, jan-95 til juni-20

Mynd I 31

Viðm.: Eindarprísurin er roknaður sum leypandi 12 mðr. miðal.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Halda trendirnir í prísongdini áfram sum víst í myndunum I 29 - I 31, eru framtíðar útlitini fyri prísongdini rímiliga góð, men enn er óvissan stór.

Hendan óvissan um prísir komandi tíðina verður ikki minni av at fiskaseljarar, sum Búskaparráðið hevur tosað við, rokna við einum korona-atvoldum prísfalli á alilaksi, makreli og øllum botnfiskasløgum. Fyri makrel verður roknað við prísfalli um 10%, og harafturat ávirkar dollara-fallið prísinn niðureftir. Roknað verður við størri nøgdum og vaksandi goymslum av makreli, bæði hjá føroyingum og útlendingum (russum), meðan sildarprísurin væntast at halda sær.

Fyri alilaksin er matstovumarknaðurin minkaður munandi. Søla í detailhandlum gevur ikki sama prís sum matstovumarknaðurin og catering. Økt framleiðsla av portiónum merkir tillaging til detailmarknaðin.

Fyri botnfiskin verður roknað við somu prísongd sum fyri laksin og makrelin – eitt prísfall upp á runt roknað 10%.

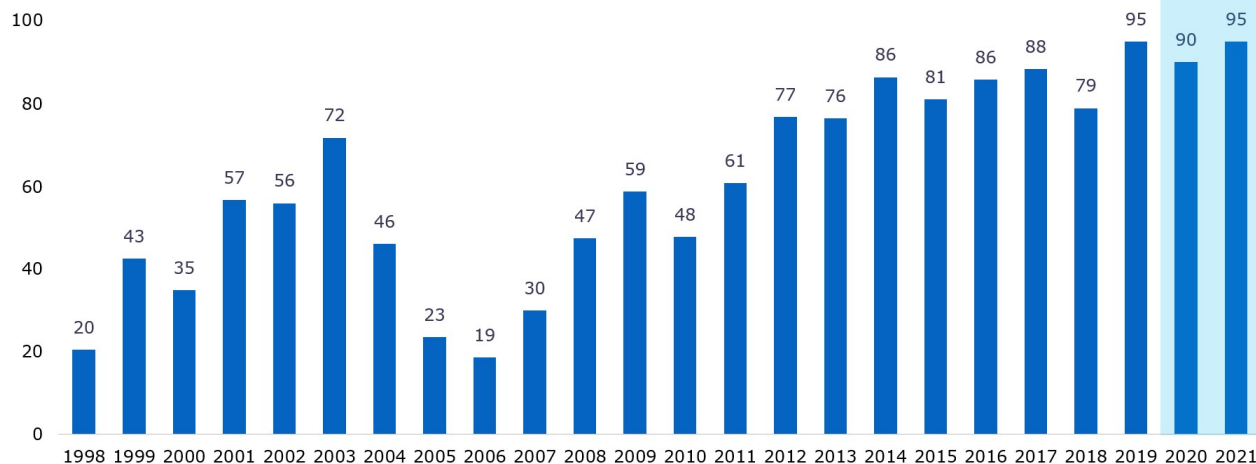
Hyggja vit at seinastu tendensunum viðvíkjandi prísongdini í myndunum I 29 – I 31 til og við juni 2020, og sammeta vit hetta við metingarnar hjá fiskaseljarunum, er eitt ósamsvar eyðsýnt. Tá fiskaseljarar hava mett um komandi prísongdina, hava hesir kanska í ov stóran mun verið ávíkaðir av korona-støðuni í lötuni.

I 5.1 Gongdin innan alivinnuna

Mynd I 32 vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árinum 1998-2021. Tølini fyri 2020 og 2021 byggja á metingar við ávísari óvissu. Tøkan í 2018 var 79t tons og 95t tons í 2019. Hetta var ein øking uppá 20% í mun til 2018 og er met í tøku av alilaksi. Í 2020 væntast tøkuna at minka niður 90t tons, men í 2021 væntast tøkuna at liggja á sama støði sum í 2019; 95t tons.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni árin 1998 til 2021**Mynd I 32**

Tús. tons

Kelda: Avrik sp/f, fyri 2020 og 2021 er talan um metingar.**I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna**

Mynd I 33 vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgunum. Síðan 2009 hevur verið sera stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum.

Talva I 6 vísir kvoturnar fyri 2020 sammett við kvoturnar fyri 2019. Skipini megnaðu ikki at fiska allan makrelin í 2019, og er meginparturin av tí ófiskaða flutt yvirum ár. Sostatt er ikki vist, at skipini heldur megna at fiska allan makrelin í 2020, tá kvotan er vaksin í 53,1%.

Kvotur fyri uppsjóvarfisk og botnfisk, árin 2019 og 2020**Talva I 6**

Tons	Makrelur	Svartkjaftur	Norðhavssild	Barentshavið	Flemish Cap
2019	62.560	309.307	112.902	26.434	3.911
2020	95.780	324.606	104.141	26.931	1.907
Broyting	53,1%	4,9%	-7,8%	1,9%	-51,2%

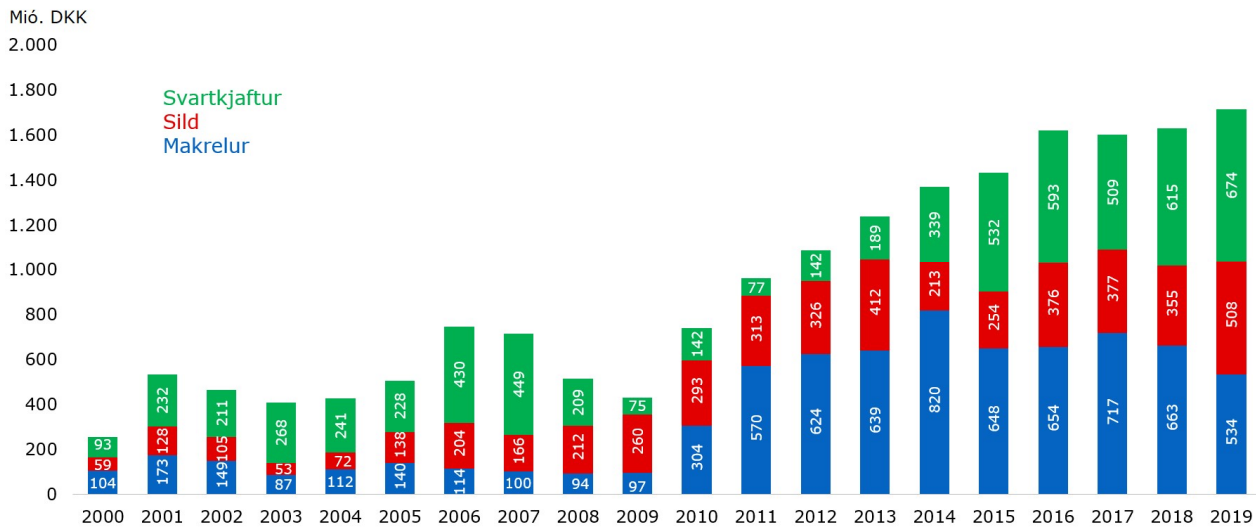
Kelda: Fiskimálaráðið

Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010. Síðan mars 2014 hava Føroyar havt avtalu við ES og Noreg um makrelveiðu. Óvissa er um prísgongdina á makreli vegna stórar goymslur í Føroyum, og eisini í útlandum. Hinvegin vænta fólk við kunnleika til marknaðin ikki eina prísbroyting viðvíkjandi makreli, tí atgongd til russiska marknaðin mótsvarar kvotuvøkstrinum.

Ongin millumtjóða avtala hevur verið um sild síðan 2015. Landingarvirðið av sild er vaksið eitt vet síðani 2018. Prísurin á sild hevur hildið sær nøkulunda støðugur á 6 kr/kg, hóast met veiðu í 2019.

Landingarvirði av makreli, sild og svartkjafti, 2000 til 2019

Mynd I 33

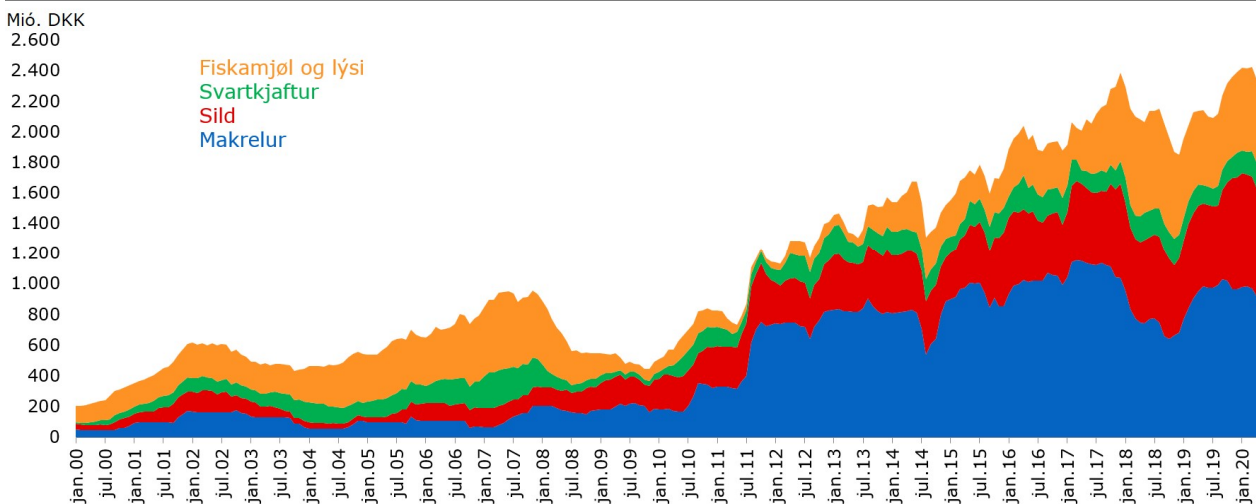
Kelda: Vørn

Eingin millumtjóða avtala hevur heldur verið um svartkjaftin síðan 2015.

Mynd I 34 vísir, at vøksturin í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum miðskeiðis í 2014. Hetta var vegna handilsforðingar hjá ES, sum vórðu settar í gildi seinni í árinum. Útflutningurin av makreli minkaði 361 mio. kr. frá 2017 til 2018. Verður hetta sammett við gongdina í landingarvirðinum fyri 2018, er vantandi samsvar, ið stavar frá stórum goymslubroytingum¹⁴. Vit síggja, at útflutningurin av makreli veksur í 2019, hóast minni verður fiskað, og stavar hetta frá minking av goymslum.

Útflutningur av uppsjóvarfiski, jan-00 til juni-20

Mynd I 34

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar. Roknað sum leypandi 12. mánaðar samanlegging.

Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og tí sum partur av laksaútflutningur, sí Mynd I 28.

¹⁴ Sambært Hagstovu Føroya vóru 70 t. tons útflutt av makreli í 2018, meðan 84 t. tons vóru avreidd sambært Vørn. Verður hetta sammet við 2017 vóru 104 t. tons avreidd, men 112 t. tons vóru útflutt hetta árið. Sostatt vóru goymslur av makreli uppbygdar í 2018, meðan goymslur í 2017 vóru tømдар.

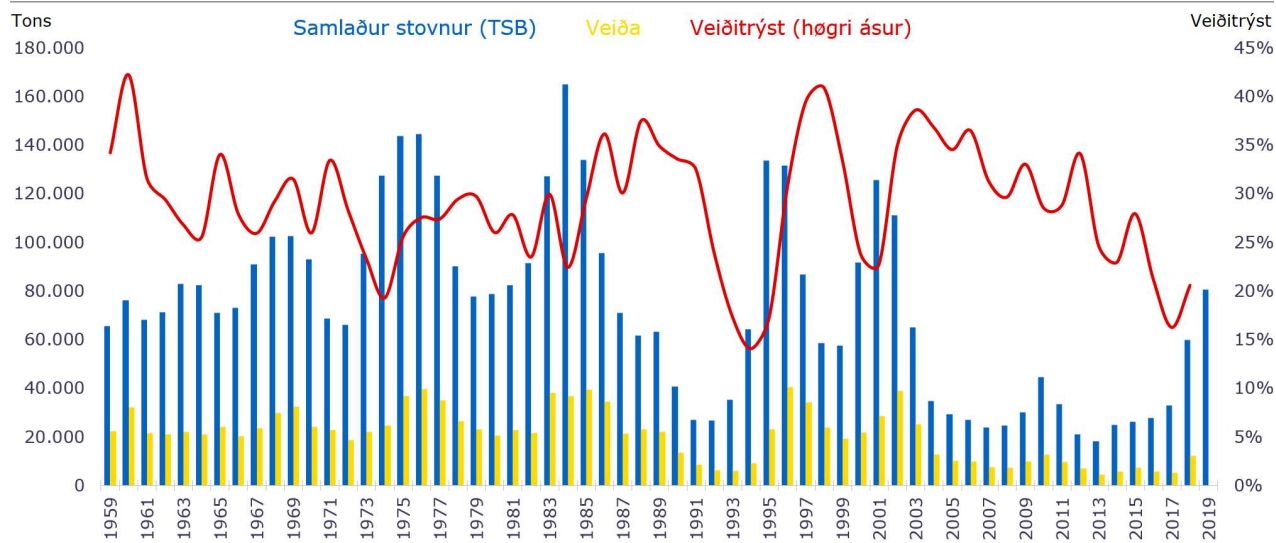
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Sambært stovnsmetingum Havstovunnar hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árin, sí mynd I 35a ið vísir toskastovnin, og mynd I 35b ið vísir hýsustovnin. Hartil hava stovnarnir av toski og hýsu ongantíð í tíðarskeiðinum síðan 1959 verið so lítlir í eitt so langt tíðarskeið. Nýggjastu metingarnar benda tó á, at støðan er grundleggjandi broytt í seinastuni.

Toskastovnurin hevur verið óvanliga lítil í eini 12 ár - síðan 2005. Ein stórus bati er hendur í so máta í 2018 og 2019. Veðiðtrýstið er eisini minkað munandi seinnu árin, men er í 2018 hækkað aftur. Sí mynd I 35a.

Toskur í føroyskum havøkki: samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðiðtrýst

Mynd I 35a

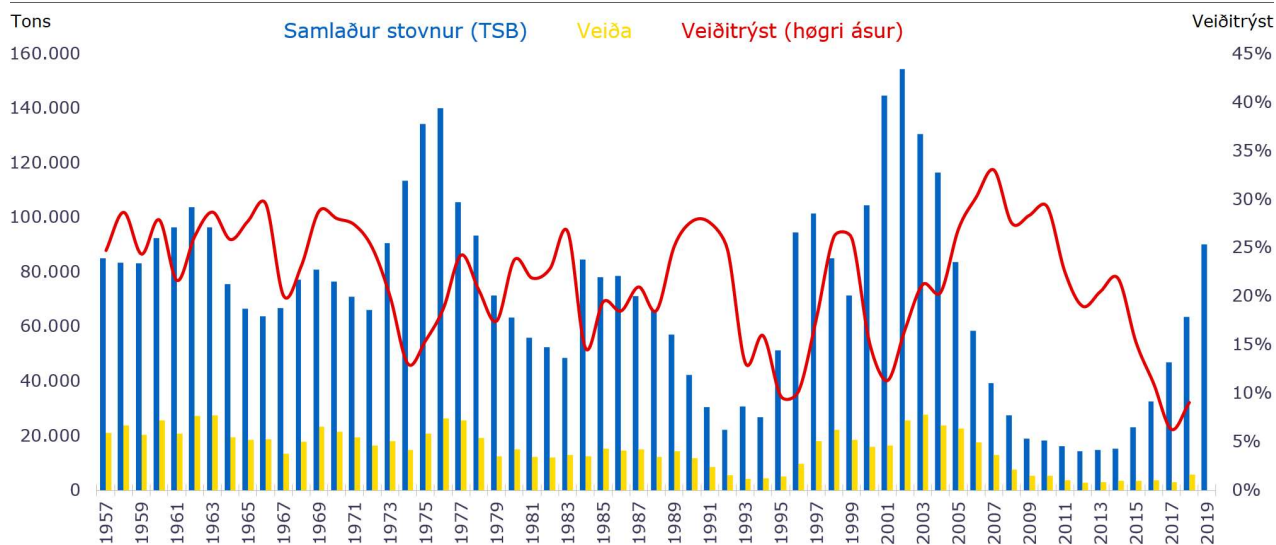
Viðm.: Tølini fyrri samlaða stovnin (TSB) ganga fram til 2019, meðan veiðan og veiðiðtrýstið ganga fram til 2018.

Kelda: ICES og Havstovan.

Hýsustovnurin hevur verið óvanliga lítil í eini 8 ár - síðan 2009. Í so máta er ein stórus bati hendur í 2018 og 2019, samstundis sum veiðiðtrýstið er minkað munandi seinastu árin. Sí mynd I 35b.

Hýsa í føroyskum havøkki: samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðiðtrýst

Mynd I 35b

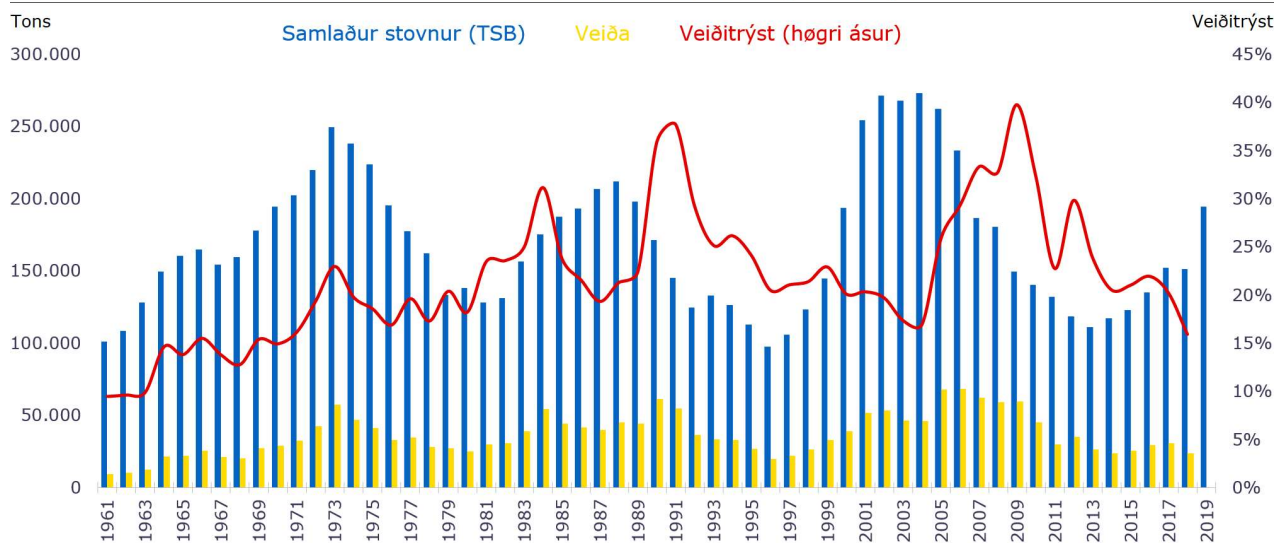
Viðm.: Tølini fyrri samlaða stovnin (TSB) ganga fram til 2019, meðan veiðan og veiðiðtrýstið ganga fram til 2018.

Kelda: ICES og Havstovan.

Roknaða veiðitrýstið á upsa hefur verið rættuliga høgt síðan miðskeiðis í 1980-árunum. Veiðitýstið kom upp á 39% í 2009, men er minnað niður á 16% í 2018, sí mynd I 35d. Upsastovnurin hefur ikki verið so illa fyri sum toska- og hýsustovnarnir, og stovnurin sær út til at vera í vøkstri.

Upsi í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðitrýst

Mynd I 35d

Viðm.: Tøluni fyri samlaða stovnin (TSB) ganga fram til 2019, meðan veiðan og veiðitrýstið ganga fram til 2018.

Kelda: ICES og Havstovan.

Av tí at botnfiskastovnarnir eru í vøkstri, kann væntast vaksandi veiða fyrstkomandi árin. Havstovan hefur gjørt yvirlitstrolingar eftir botnfiski á landleiðini í 2020. Endalig niðurstøða er ikki gjord, men ábendingar eru um, at tilgongdin av fiski ikki er so góð, sum hon hefur verið seinastu árin. Tí er eisini meira ivasamt, hvussu gongdin verður í veiðini komandi árin.

Serliga toska- og hýsustovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hefur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hefur veiðitrýstið týðning fyri støddina av tí varandi ískoyti, fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin.

Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa siktinum. Ein síðuvinningur kann eisini vera, at tað kann taka broddin av teimum stoytum, sum sveiggini í tilfeingisvinnuni natúrliga hava á búskapin. Hetta við at avmarka veiðitrýstið tá nógv er at fáa, tí tað viðførir "bleytari lendingar" tá minni er at fáa. Stovnurin verður sostatt størri og betri førur fyri at klára veiðitrýstið.

Búskaparráðið talar fyri at tilluta fiskirættindi í eini marknaðarskipan, har rættindi verða seld á uppboði. Grundgevingarnar galda framvegis, men við broytingini frá desember 2019 í Sjófeingislógini verður trupult at skipa fyri munadyggari uppboðssølu av fiskirættindum.

Trýstið fyri at sleppa frammat at fáa part í veiðirættindum, tá raksturinn hjá verandi fyrítøkum gongur væl, verður stórt, og vandin er tí stórur fyri at fáa yvirkapasitet, har tilfeingisrentan verður til rakstrarkostnað og fiskivinnan verður lítið produktiv. Landsstýri og løgting eiga tí at hækka brúkgjöld fyri fiskirættindi og onnur tilfeingisrættindi, meðan tilfeingisrentan er har, og áðrenn hon er vorðin til rakstarkostnað. Somikið eiga vit at hava lært frá gongdini í botnfiskaveiðuni.

Tekstkassi 7: Marknaðarskipað tillutan av veiðirættindum

Búskaparráðið mælir til at nýta eina marknaðarskipan til at avgera, hvør fær atgongd til veiðirættindi. Hetta er roynt til útluting av rættindinum av uppsjóvarfiski og fisk á fjarleiðum, men eigur eisini at vera nýtt til útluting av rættindum á heimaleiðum.

Um tað verður rindað fyri rættindi, gerst tað lættari hjá politisku umsitingini at stilla veiðitrýstið, tí eyka vinningurin, ið fæst av einum ov høgum veiðitrýsti í stutta siktinum, verður avmarkaður, og hetta kann elva politisku skipanini til at hugsa meira langsiktað.

Um tað verður rindað fyri at fiska, hevur tað í fyrsta umfari við sær, at yvirskotið í fiskivinnufyrirøkum minkar (og hýrurnar somuleiðis), tí tilfeingisgjaldið fer í landskassan. Í øðrum lagi hevur lægri vinningurin við sær, at tilskundingin til yvirkapasitet minkar.

Minni yvirkapasitetur hevur við sær lægri veiðitrýst og lægri rakstrarútreiðslur og tí eisini størri tilfeingisrentu. Um tilfeingisgjaldið verður ásett av einum myndugleika, eitt nú sum prosentgjald av veiðivirði, minkar tað um yvirkapasitet, men myndugleikin fær hinvegin trupult við at seta rætta gjaldið. Hetta tí at einans fyrirøkurnar sjálvar vita, hvat tær megna at rinda. Um rætturin at fiska verður seldur (sum kvotur ella fiskidagar á einum væl innrættaðum marknaði), hava fyrirøkurnar ávirkan á, hvat tilfeingisgjaldið verður.

Ein tílík skipan verður smidlig og gevur høvi til, at veiðitrýstið verður betur stillað. Hetta gevur størri inntøkur til samfelagið í langa siktinum. Ein tílík skipan fer at elva til íløgur í meira effektiv veiðitól, tí í eini vælvirkandi marknaðarskipan er tað fyrst og fremst produktiviteturin í vinnuni, sum avger, hvør fær atgongd til veiðirættindi. Ein avleiðing er, at eigarar av minni effektivum ella produktivum veiðitólum velja at gevast; í verandi skipan verða bæði produktivar og óproduktivar íløgur framdar.

Ein marknaðarskipanin við uppboðssølu styðjar sostatt upp undir ein natúrligan og framhaldandi produktivetsvøkstur í fiskivinnuni, ið ber við sær lægri manningatal, størri veiðu pr. mann og størri hýrur til eftirverandi manning. Tær umveltingar, sum púra vist í stutta, og móguliga eisini í langa siktinum verða avleiðing ella hjáárin av eini slíkari produktivetsmennandi marknaðarskipan, má tað almenna hjálpa til við at loysa á annan hátt gjøgnum førleikamennandi útbúgvingar-, upplæringar- og almannaskipanir, men ikki við at seta úr gildi ella suspendera marknaðarskipanina.

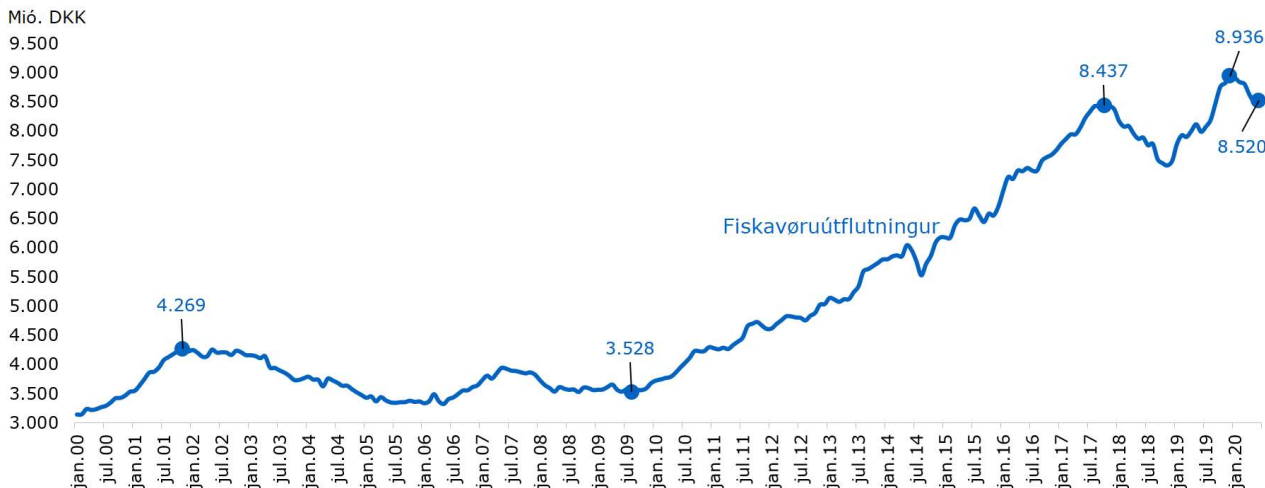
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

Mynd I 36 avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til juni 2020 sum leypandi 12 mánaða samanlegging.

Vøkstururin seinastu árin hevur verið stórur. Fallið, sum var miðskeiðis í 2014, stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild. Hetta sæst eisini aftur í mynd I 34. Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta í stutta siktinum hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men helst er meira enn tað vunnið innaftur síðani.

Fiskaværuútflutningurinn, virði, jan-00 til júní-20

Mynd I 36

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstölum Hagstovunnar. Virði er roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

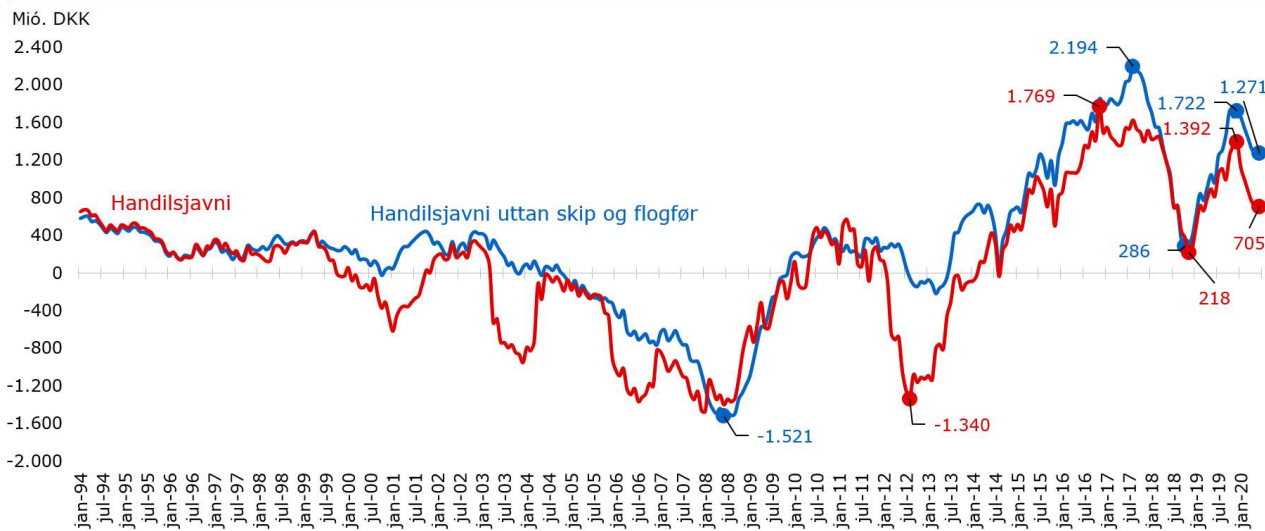
Fiskaværuútflutningurinn meira enn tvífaldaðist 2009-2017, har bæði alifiskur og uppsjóvarfiskur vuku nógv, meðan botnfiskur minkaði. Fiskaværuútflutningurinn gjörði eitt niðursveiggj í 2017-18 (-7%), men kom upp aftur 2018-19 (+15%). Fiskaværuútflutningurinn minkar áleið 400 mió kr frá desember 2019 til júní 2020 (-4,5%), har minkingin stavar javnt nógv frá alifiski, uppsjóvarfiski og botnfiski. Orsökinn er helst sølu- og flutningstrupulleikar tengdir at korona-farsóttinni. Útflutningurinn er framvegis met stórum.

I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum

Mynd I 37a vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurinn av vörum minus innflutningurinn av vörum. Handilsjavnin hevur ikki verið negativur síðani august 2014. Handilsjavnin er í júní 2020 705 mió. kr, og handilsjavnin uttan skip og flogfør er 1.271 mió. kr.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til júní-20

Mynd I 37a

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstölum Hagstovunnar.

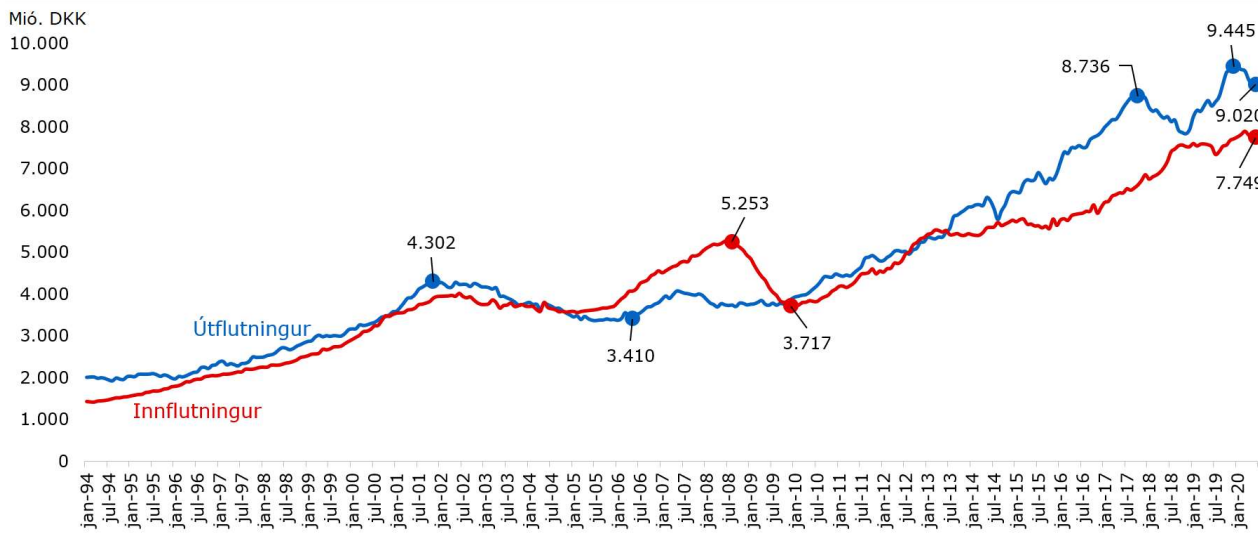
Í byrjanini av fíggjarkreppuni í 2008 vísti handilsjavnin undirskot á 1.521 mió. kr. uttan skip. Í 2017 vísti handilsjavnin eitt yvirskot á 1.800 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,3 mia. kr. í mun til 2008.

Mynd I 37b vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vörum (uttan skip) frá januar 1994 til júní 2020. Her sæst, at handilsjavnin vísti sera stórt undirskot í 2008, hetta var vegna serliga stóran innflutning tað

árið. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta hekk m.a. saman við fallinum í privatu nýtsluni og íløgnum. Síðan 2015 er útflutningurin vaksin meira enn innflutningurin.

Inn- og útflutningur av vørum (uttan skip og flogfør), jan-94 til juni-20

Mynd I 37b

Kelda: Hagstova Føroya. Roknað sum leypanði 12 mánaðar samanlegging.

I 6 Peninga- og fíggjarviðurskipti

Talva I 7 vísir inn- og útlán hjá føroysku peningastovnunum býtt á gearar fyri 2015-2019 og fyrsta ársfjórðingi 2020. Innlánini hava verið støðugt vaksandi hesi árin, men hevur síðani 2019 verið støðugt lækkandi, móguliga orsakað av at vinna og húsarhald eru áløgd negativar innlánsrentur. Við lágum útlánsvøkstri og veksandi innlánnum, kvinkar innlánsyvirskotið í peningastovnunum uppeftir. Sambært peningastovnunum eru ábendingar um, at húsarhaldini hava økt innlánini meðan korona-farsóttin hevur gjørt um seg, ið sannlíkt er uppsparing orsakað av útsettari nýtslu.

Størsti parturin av samlaðu innlánunum stavar frá húsarhaldsgeiranum, og somuleiðis við útlánunum. Føroysku peningastovnarir hava fyri húsarhaldsgeiran havt eitt vaksandi innlánsyvirskot øll árin. Verður lántøkan hjá húsarhaldunum í donsku realkreditstovnunum roknað uppí, høvdu húsarhaldini eitt innlánsyvirskot á nærum 70 mió. kr. í mars 2020, sum síðani er vaksið við 200 mió. kr. í juli 2020.

Næst eftir húsarhaldsgeiran í innláns- og útlánsstødd er tænastruvinnugeirin. Her hevur eisini verið talan um eitt vaksandi innlánsyvirskot síðan 2015, sum tó minskar í 2018 og fram.

Framleiðsluvinnugeirin skilur seg burturúr við tað, at øll árin hevur talan verið um eitt rættuliga stórt innlánsundirskot (størri útlán enn innlán). Útlánini til henda geira hava verið nøkurlunda støðug, og við onkrum undantaki kann tað sama sigast um innlánini.

Peningastovnar hava í skrivandi stund ikki staðfest nakað tap orsakað av korona, hvørki av vinnu ella húsarhaldum.

Føroyskir peningastovnar, innlán og útlán til føroyskar eindir						Talva I 7
Ultimo, mió. kr.	2015	2016	2017	2018	2019	juli-2020
Innlán	14.342	15.445	16.420	17.122	17.198	17.332
- Ráevnisvinnur	849	949	1.005	882	969	768
- Framleiðsluvinnur	632	659	790	877	773	983
- Tænastuvinnur	4.628	4.968	5.312	5.434	4.974	4.516
- Húsarhald v.m.	8.164	8.729	9.220	9.818	10.393	10.975
- Ókent	68	140	94	111	89	89
Útlán	14.057	14.016	14.726	15.590	15.588	15.593
- Ráevnisvinnur	961	946	1.154	1.076	1.036	912
- Framleiðsluvinnur	1.332	1.075	1.218	1.535	1.509	1.592
- Tænastuvinnur	4.128	3.968	4.078	4.356	4.342	4.474
- Húsarhald v.m.	7.580	7.992	8.239	8.540	8.645	8.569
- Ókent	55	36	38	83	57	46
Innlánsyvirskot	285	1.429	1.694	1.533	1.610	1.738
- Ráevnisvinnur	-112	3	-150	-194	-67	-144
- Framleiðsluvinnur	-700	-416	-428	-657	-736	-610
- Tænastuvinnur	500	1.000	1.234	1.078	633	42
- Húsarhald v.m.	584	737	981	1.278	1.748	2.406
- Ókent	13	105	56	28	32	43

Kelda: Hagstova Føroya

Føroyski bankageirin hevur verið undir neyvum donskum eftirliti seinastu árin. Við endurstovnaðum føroyskum Landsbanka er eisini eitt Váðaráð skipað.

I 7 Koronafarsóttin og føroyski búskapurin

Tað kann vera trupult at staðfesta nágreint út frá søguliga uppgjørdum og mettum tølum, hvussu stórar partur av eini broyttari meting fyri 2020 stendst av koronafarsóttini.

Ymsar atvoldir eru til at broytingar eru gjørdar í eldri BTÚ-tølum. Í 2020 er broytingin -13,9%. Koronafarsóttin eigur ein stóran part í broyttu metingini fyri árið 2020, meðan vanligar broytingar í givnu umstøðunum eisini eiga sín part.

Mettur BTÚ-vøxtur í leypanði prísum

	2019	2020	2021
Meting 15.09 2020	11,4%	-6,9%	5,5%
Meting 01.03 2020	9,0%	7,0%	
Munur	2,4%	-13,9%	

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

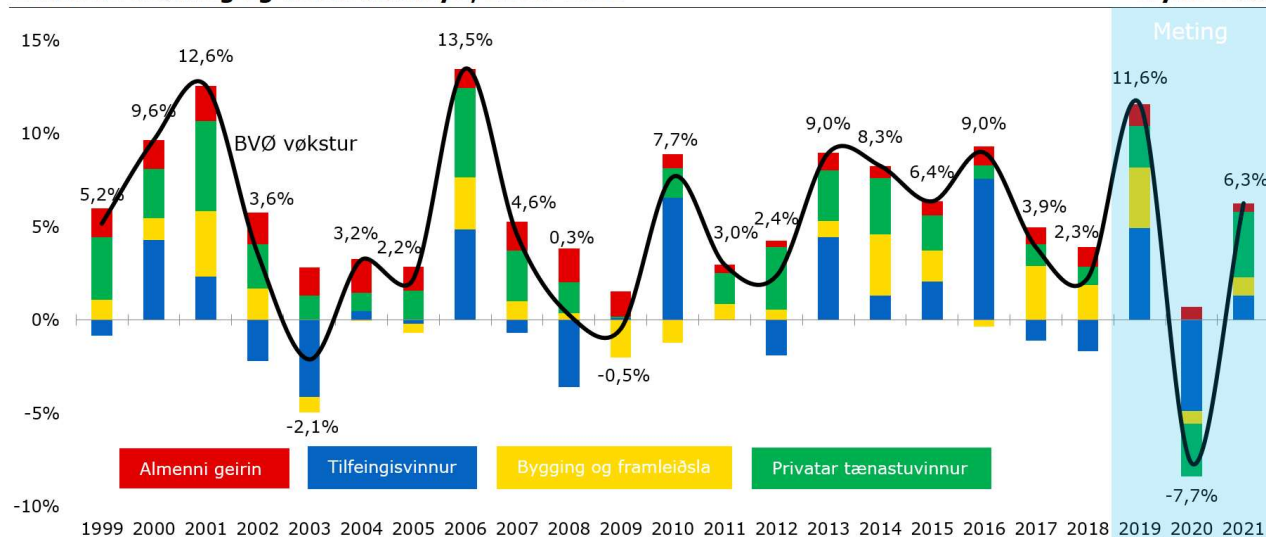
Mynd I 38 vísir vøxturin í bruttovirðisøkingini¹⁵ (BVØ) 1999-2021 við vakstrarískoyti frá vinnubólkum.

Tað er skiftandi ár um ár, hvussu stórt vakstrarískoyti hvør vinnubólkur gevur. Fyri 2020 verður mettt, at tilfeingisvinnur geva stórsta negativa ískoytið (-4,9%), og síðan eru tað privatar tænastruvinnur (-2,8%) og bygging og framleiðsla (-0,7%). Tað einans almenni tænastrugeirin sum gevur positivt ískoyti í 2020 (+0,7%).

Í 2021 verður mettt, at privatar tænastruvinnur geva stórst positivt ískoyti til BVØ (+3,5%). Tilfeingisvinnur verða mettar at geva +1,3%, bygging og framleiðsla geva 1,0% og almenni tænastrugeirin 0,4%.

Bruttovirðisøking og vakstrarískoyti, 1999-2021

Mynd I 38

Viðm.: Bruttovirðisøkingin (BVØ) er BTÚ í støðisprísum og verður gjørd upp í vinnugreinum og geirum sum framleiðsluvirðið í støðisprísum minus nýtsla í framleiðsluni í keyparaprísum.

Kelda: BVØ er uppgjørt til og við 2018. Onnur viðurskipti eru metingar til og við 2021.

Tað er áhugavert, at metingin fyri tilfeingisvinnurnar er so negativ í 2020. Eindarvirðini (prísirnir) í útflutninginum fyrra hálfvár 2020 eru ikki fallin nógv. Metingin byggir hinvegin nógv á metingar hjá vinnumboðum. Sjálvt um BVØ fellur í 2020, er BVØ í DKK í 2020 framvegis størri enn BVØ í DKK í 2018.

¹⁵ BTÚ=BVØ + vøruskattir netto. BVØ verður gjørt upp fyri vinnugreinar, men ikki BTÚ.

Privatar tænastruvinnur hava 2020 fyrri fyrstu ferð í vísta tíðarskeiðinum negativt ískoyti til BVØ. Sum tað framgongur av gongdini í løntakaratali eru tað serstakliga gisting og matstovuvirki og flutningur annars (heri flogflutningur), sum verða meint rakt. Eisini gongdin í gistingum (Mynd I 40) og í ferðafólkaflutningi loftvegis (Mynd I 41) vísa stóra ávirkan á hesar vinnur. Eisini fyrirkur, sum veita persónligar tænastrur eru meint raktar, men tær koma seg skjótt aftur (Mynd I 39f).

Í 2021 verður mett, at ferðavinnan og bygging og framleiðsla fáa eina BVØ á hædd við 2019, meðan tilfeingisvinnur ikki koma so langt.

Bruttovirðisøkingin minkar í metingini fyrri 2020 væl meira enn talið av løntakarum. Hetta bendir á at restinntøkan hjá fyrirkum minkar meira enn lönirnar. Umframt at fyrirkurnar missa yvirskot, missir landið skattainntøkur, meðan løntakarar missa minni í inntøku. Eisini tí at ALS hevur stuðlað við inntøkuískoyti (mett 150 mió kr). Harumframt hevur landið givið rakstrarískoyti til fyrirkur. Ein niðurgongd verður mótvirkað í tann mun at landsstýrið hevur eitt mett hall á 583 mió. kr. í 2020.

Bruttovirðisøking og vakstrarískoyti frá vinnugreinabólkum

Vakstrarískoytið %	2019	2020
Landbúnaður, veiði og skógbrúk	0,0%	0,0%
Fiskiveiða	2,5%	-2,5%
Laksa- og sílaaling v.m.	2,4%	-2,4%
Fiskavirking	1,6%	-1,5%
Ráevnisvinna	0,0%	0,0%
Skipasmíð	0,4%	0,1%
Ídnaður annars	0,0%	0,0%
Ravmagns-, gass-, hita- og vatnveiting	0,1%	0,1%
Byggingarvirki	1,1%	0,7%
Handil og umvælingarvirkssemi	0,5%	0,1%
Gistihús og matstovuvirki	0,1%	-1,1%
Sjóflutningur	0,1%	0,0%
Flutningur annars	0,3%	-1,5%
Postur og fjarskifti	0,0%	0,0%
Peningastovnar, fíggingar- og tryggingarvirki	0,0%	0,1%
Fastar ognir, útleiging, handilsligar tænastrur o.a	1,2%	-0,3%
Almenn fyrisiting, verja og almannatrygging	1,2%	0,7%
Felagsskapir, skemtanir, mentan o.a.	0,0%	0,0%
Lønt húsarbeiði	0,0%	0,0%
Bruttovirðisøking	11,6%	-7,7%

Viðm.: BVØ kann gerast upp sum BTÚ í marknaðarprísnum minus vøruskattir netto.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

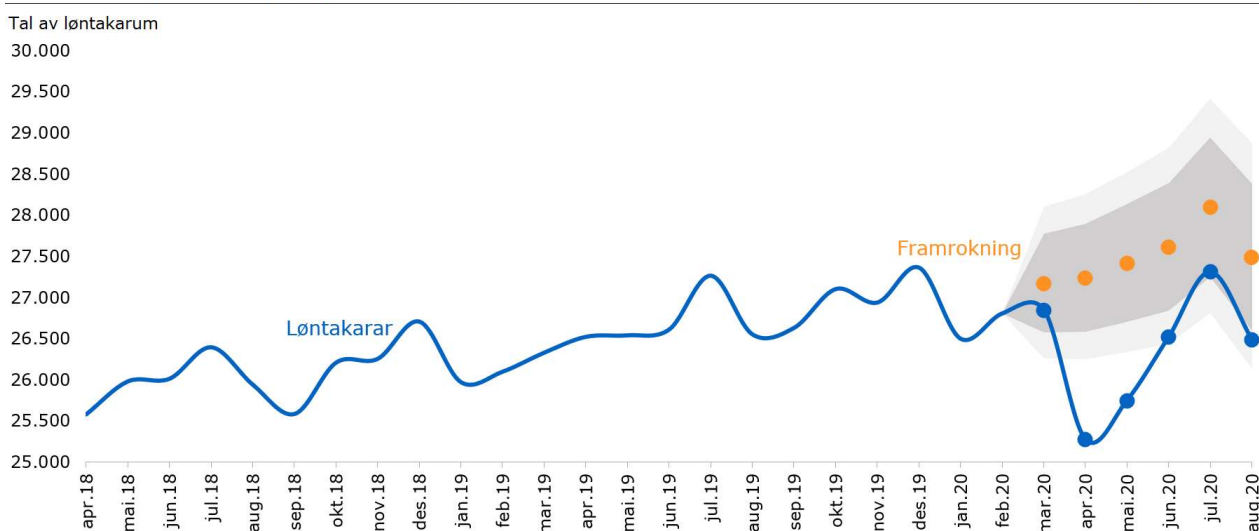
I 7.1 Koronafarsóttin og løntakaratalið

Myndirnar I 39a-j vísa gongdina í talinum av løntakarum í ymsum vinngreinum frá apríl 2018 til august 2020. Hagstovan hevur í greining av gongdini í tali av løntakarum samanborið gongdina í faktisku tølunum við eina hugsaða gongd, sum kundi verið, um koronafarsóttin ikki var. Hugsaða gongdin er gjørd við hagfrøðiligari framrokning eftir, hvussu gongdin var frammanundan farsóttini.

Eyðkent er V-mynstrið í gongdini, ið umboðar eitt stórt fall vegna koronufarsóttina í apríl 2020 og ein brattan uppgangandi vøxtur fram til juni 2020, har løntakararnir eru úttímóti men ikki heilt líka nógvir í tali, sum í hugsaðu gongdini uttan koronafarsótt. Allir løntakarar fækkaðust 5,8% í tali mars-apríl 2020 (Mynd 39a). Í august sæst aftur eitt fall, men gongdin fylgir framroknaða mynstrinum, tí vanligt er, at løntakaratalið minkar í august, millum annað orsakað av at lesandi, ið eru komin heim í summarfrítíðini at arbeiða, fara av landinum aftur. Eisini vita vit at talið av útlendingum í byggivinnuni er minkað nakað.

Løntakarar, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39a

Viðm.: Appilsingulu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og appilsingulu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar í privatum tænastrum fækkaðust 13,6% í tali (Mynd 39b). Gisting og matstovur verður harðast rakt, har løntakararnir fækkast 61% (Mynd 39d). Eisini flutningur annars verður hart raktur, har løntakararnir fækkast 20% mars-apríl 2020 (Mynd 39g). Í byggivinnu og onnur tilvirking lækkar løntakaratalið aftur í august mánað (Mynd I 39h). Hetta eru útlenskir arbeiðstakarar, sum føroysku byggifyritøkurnar ikki meta seg hava tørv á í lötuni¹⁶. Í handli og umvæling fækkaðust løntakararnir 5,8% (Mynd39i), eins og miðal fyri allar vinnur.

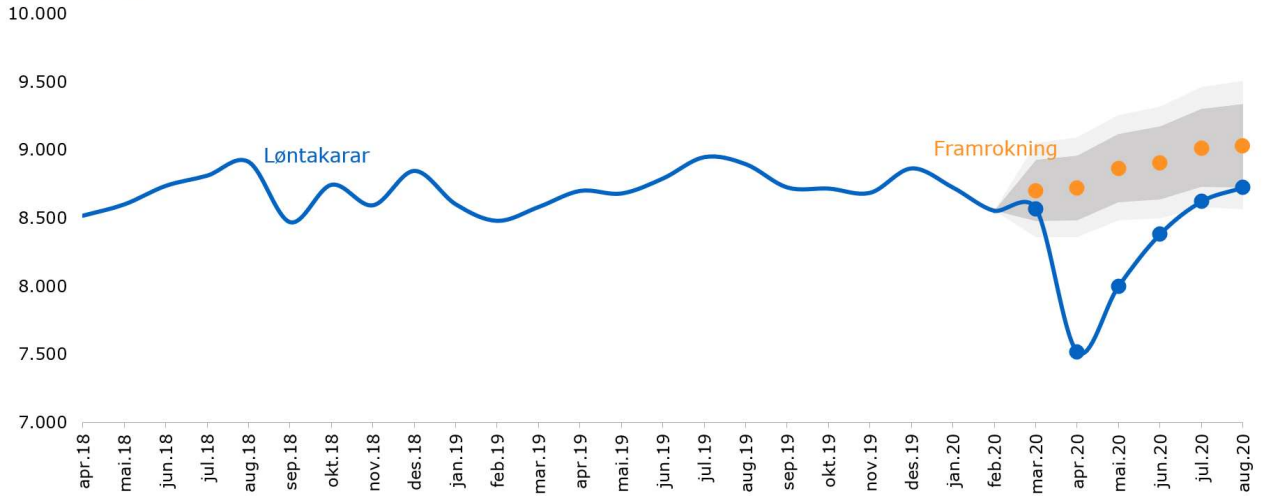
Løntakaratalið í øllum vinnum varð ávirkað av farsóttini, men í almennari fyrising og tænastru (Mynd I 39e), bygging og tilvirking (Mynd I 39h) umframt fiski- og tilfeingisvinnu (Mynd I 39j) minkaði talið av løntakarum minni, enn miðal fyri allar vinnur, og komu eisini longur upp aftur móti tí framroknaða talinum. Allar privatar tænastruvinnur uttan byggivinna og tilvirking (Mynd I 39h) benda á eina skjóta tillaging.

¹⁶ Talið av útlenskum løntakarum í byggivinnuni lækkaði við 200 persónum í august 2020.

Løntakarar í privatu tænastruvinnunum, mánařliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39b

Tal av løntakarum

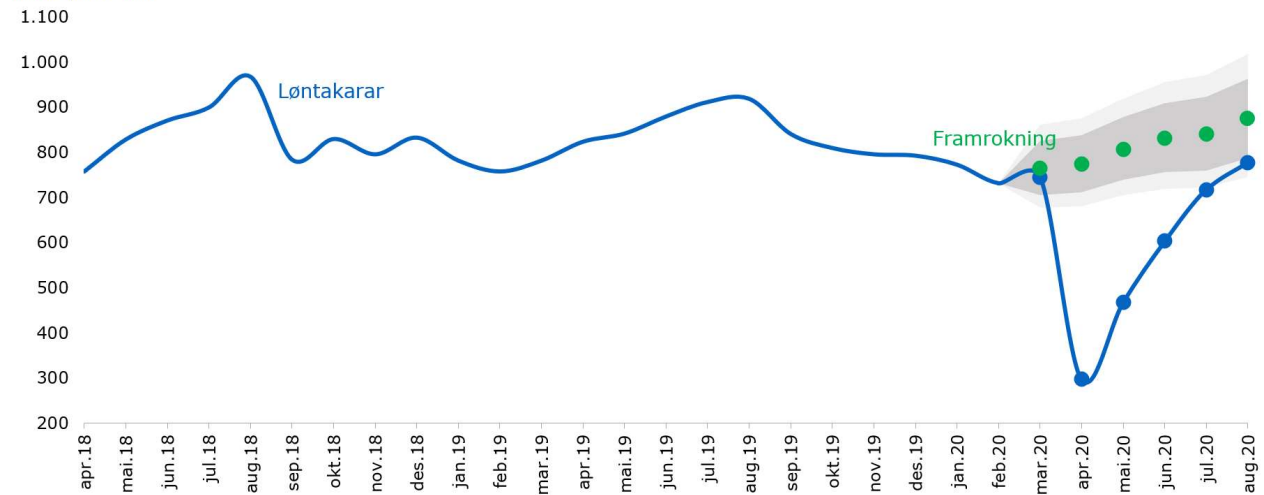
Viðm.: Appilsingulu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, maí, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, maí, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og appilsingulu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, gisti- og matstovuvirki, mánařliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39d

Tal av løntakarum

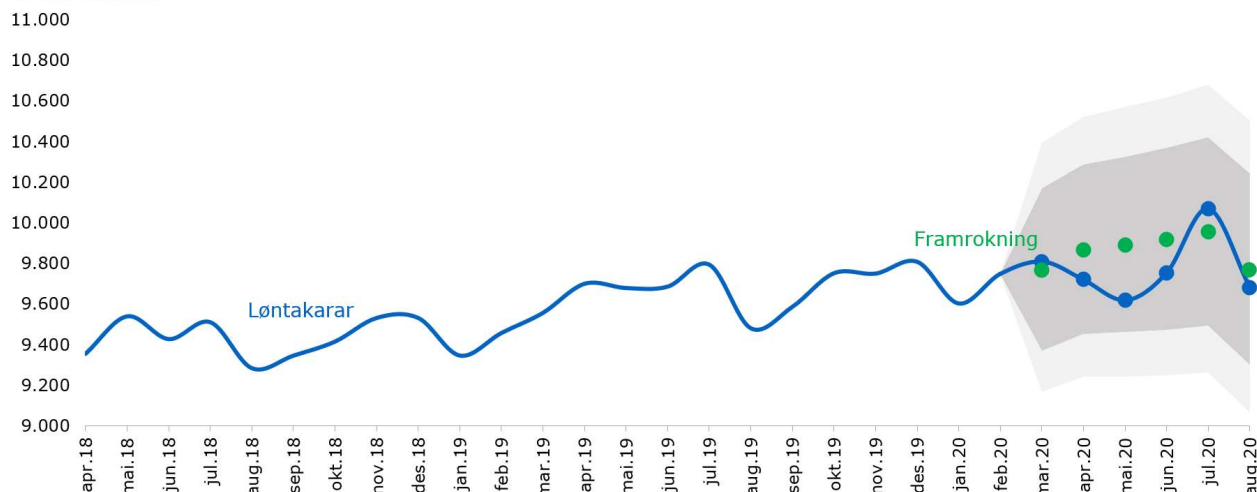
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, maí, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, maí, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, almenn fyrisiting v.m., mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39e

Tal av løntakarum

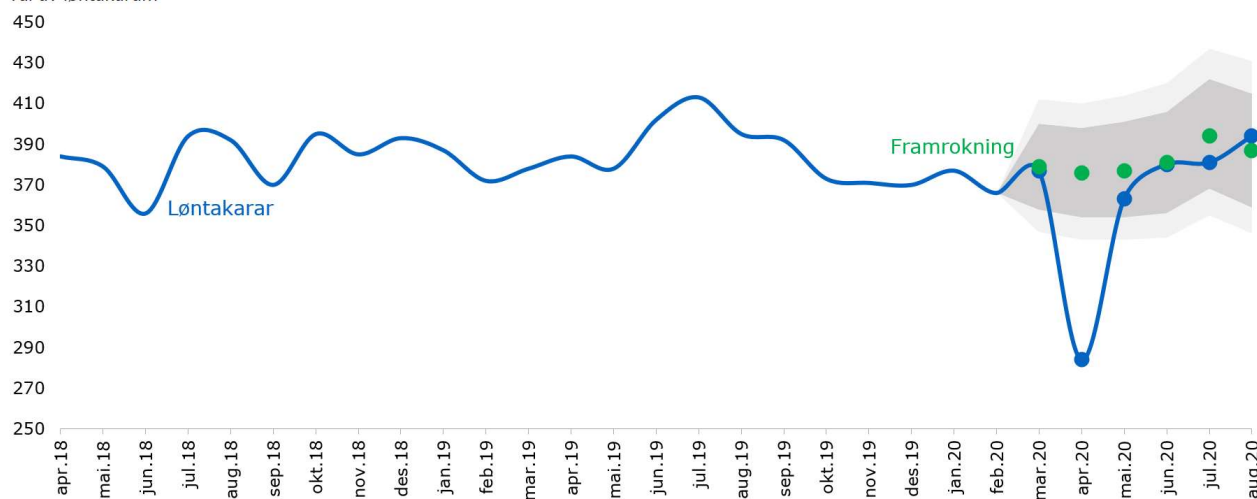
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, húsarhaldstænastur, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39f

Tal av løntakarum

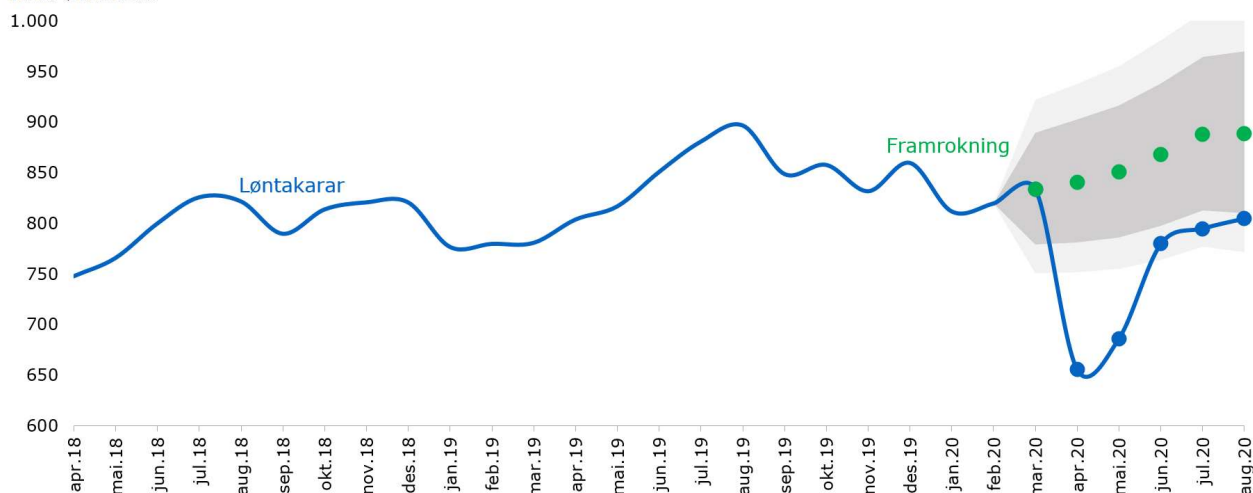
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, flutningur annars, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39g

Tal av løntakarum

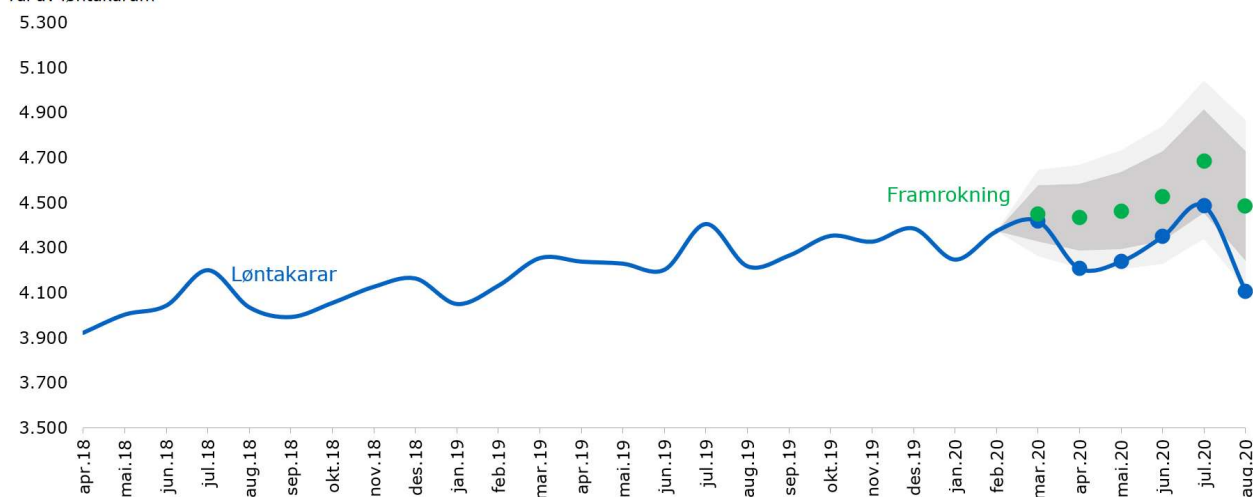
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, byggivinna o.o. tilvirking, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39h

Tal av løntakarum

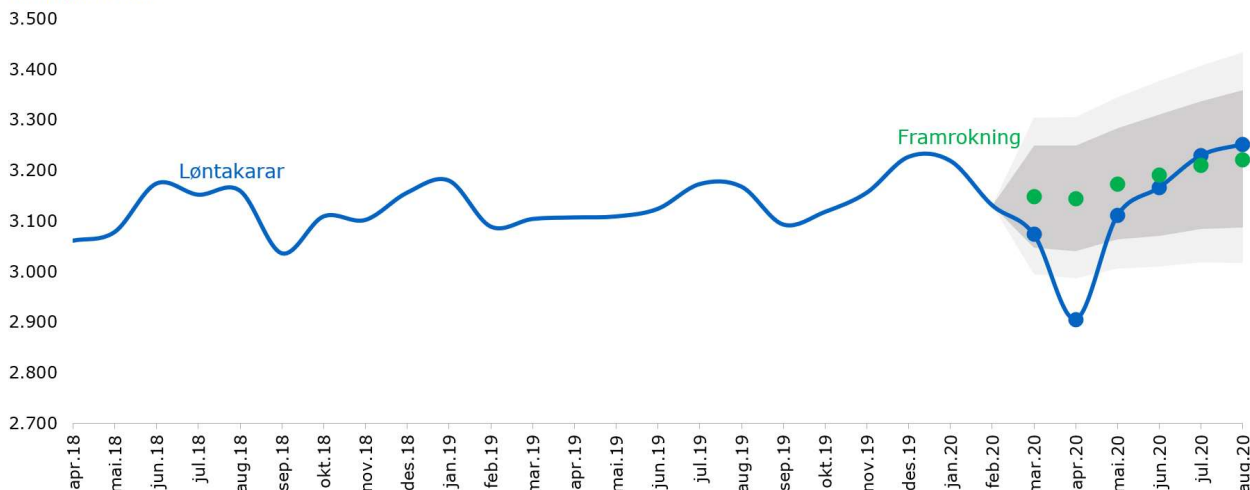
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, handil og umvæling, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39i

Tal av løntakarum

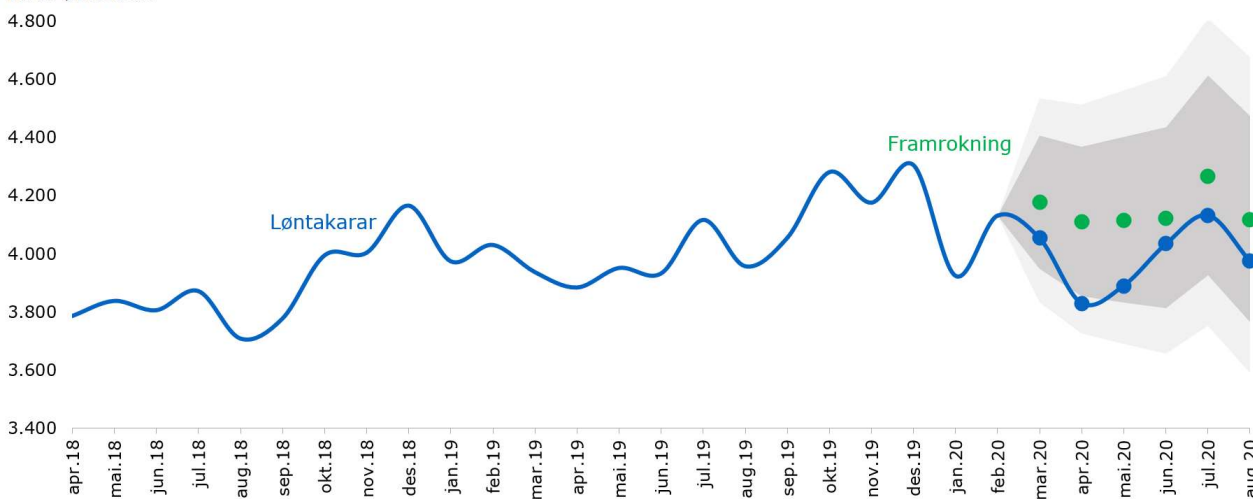
Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Løntakarar, fiskivinna o.o. ráevnisvinna, mánarliga, apr.18 til aug.20

Mynd I 39j

Tal av løntakarum

Viðm.: Grønu prikkarnir vísa framroknaðu metingina (punkttestimatið) fyri mars, apríl, mai, juni og juli. Gráa økið vísir óvissuna (80% og 95% sannlíki). Bláa linjan vísir løntakarnar, og bláu prikkarnir vísa úrslitið av teljingini í mars, apríl, mai, juni og juli í ár. Munurin millum bláu og grønu prikkarnar gevur eina ábending um ta ávirkan, sum farsóttin hevur á løntakartalið.

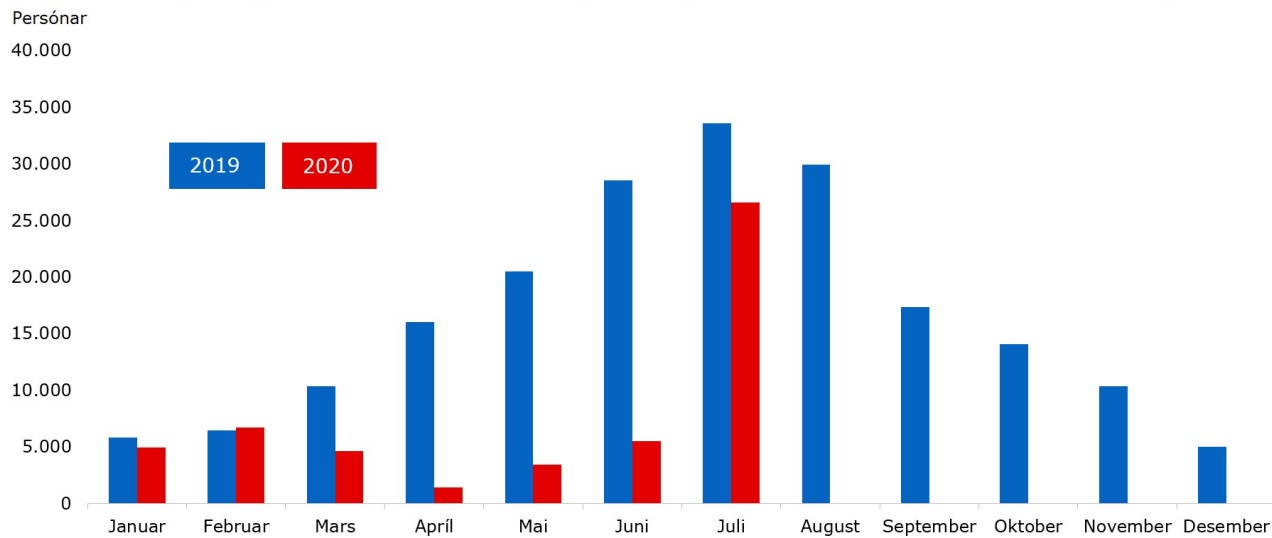
Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning.

Mynd I 40 vísir mánaðarligu gongdina í gistingum á gistingarhúsum. Her er sera sjónligt, hvussu stórt fallið er serliga í apríl, mai og juni. Men í juli er talið av gistingum komið væl upp aftur, tó ikki á sama

støðið sum í undanfarna ári. Meðan gistingarnar sum heild eru minkaðar við 54%, er minkingin væl minni hjá fólki úr Føroyum og Danmark, ávikavist 21% og 38%.

Gistinætur á gistingarhúsum skift á mánaðir, 2019 og 2020

Mynd I 40

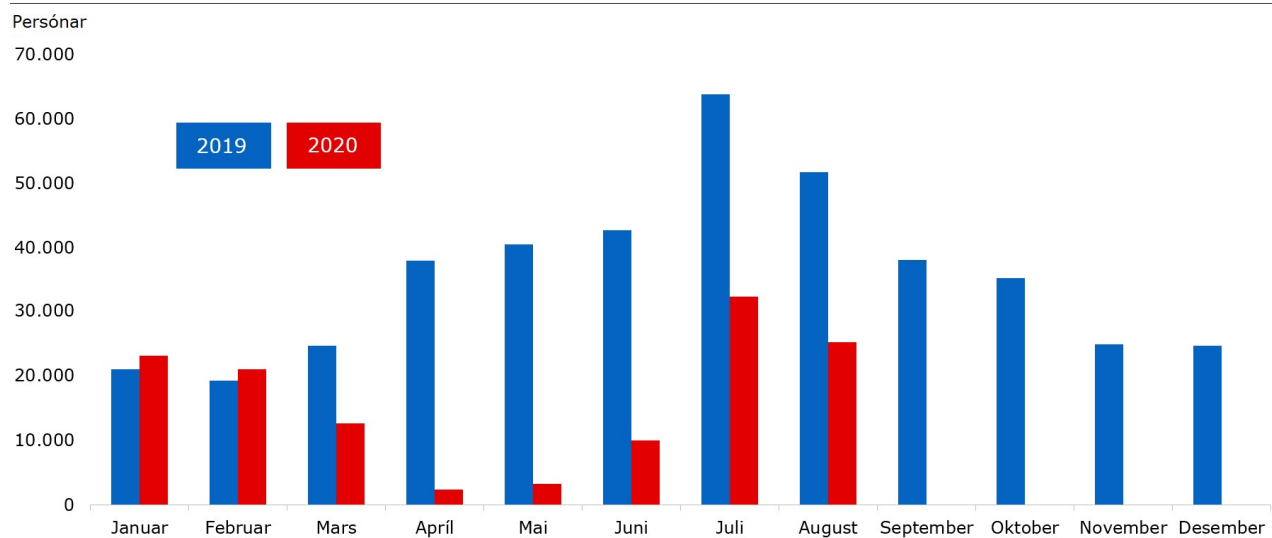

Kelda: Hagstova Føroya og egnar útrokningar.

Mynd I 41 vísir ferðafólkaflutningin loftvegis í 2019 samanborið við januar til august 2020. Eisini her sæst, hvussu stórt fallið í ferðafólkaflutningi hevur verið. Í bæði januar og februar 2020 fóru fleiri ferðafólk umvegis Vága Floghavn samanborið við 2019, men síðani koronafarsóttin fór at gera um seg í Føroyum, minkaði talið sera nógv. Í juli og august var ferðafólkaflutningurin áleið helvtina so stórir sum í 2019.

Ferðafólkaflutningur loftvegis skift á mánaðir, 2019 og 2020

Mynd I 41

Kelda: Vága Floghavn og egnar útrokningar.

Fylgiskjøl til kap. I

Fylgiskjal I 1: Fastognarprísir og prísgongdin fyri m²

Talva 8 vísir miðal húsaprísirnir í Føroyum árin 2018, 2019 og august 2020.

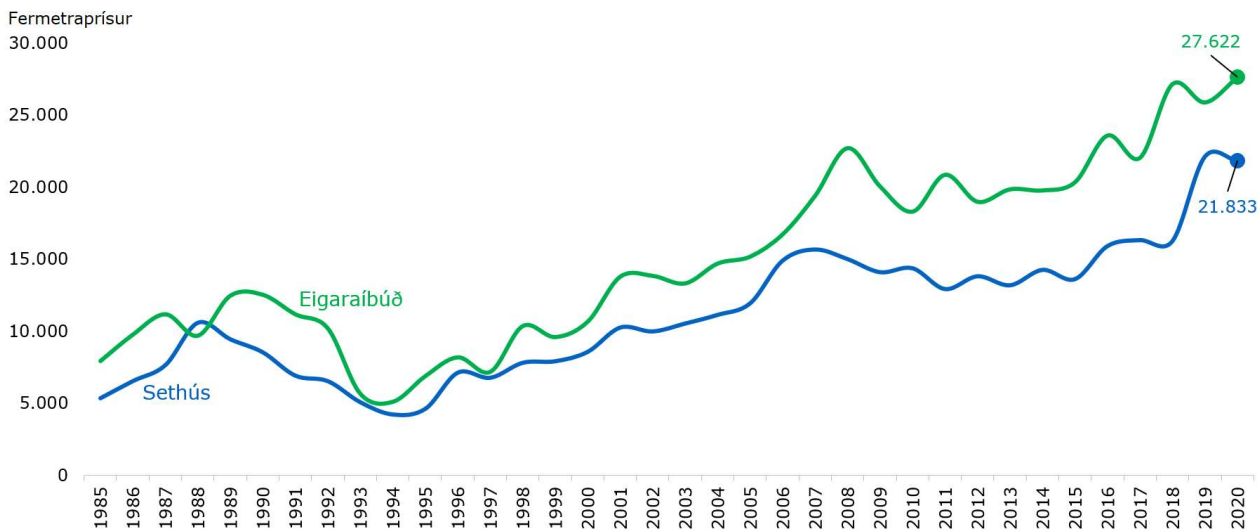
Føroyskir miðal húsaprísir	Talva I 8		
<i>Kr/fermetur</i>	2018	2019	aug-2020
Tórshavn, sethús	16.263	22.133	21.833
Tórshavn, íbúðir	27.153	25.886	27.622
Størri bygdir, sethús	10.261	11.024	12.722
Smærri bygdir, sethús	9.279	10.959	11.864
Sandoy og Suðuroy, sethús	5.058	5.536	6.927
Tórshavn, sethús undir 40 ár	18.849	22.126	23.398
Størri bygdir, sethús undir 40 ár	11.527	11.402	14.310
Smærri bygdir, sethús undir 40 ár	11.464	10.177	13.866
Sandoy og Suðuroy, sethús undir 40 ár	7.569	7.966	6.108

Kelda: BankNordik

Myndin niðanfyri vísir stóra prísvøksturin fyri kvadratmeturin í Tórshavn síðan 1985.

Fermetraprísir í Tórshavn fyri sethús og íbúðir, 1985 til aug-2020

Mynd I 40

Viðm.: Fyri 2020 er talan um fyrribils uppgærd til og við august mánaða.

Kelda: BankNordik

Kapittul II: Produktivitetur

II 1 Produktivitetsútrokningar

Produktiviteturinn í eini framleiðslutilgongd verður vanliga skilmarkaður sum output frá framleiðslutilgongdinni í eitt givið tíðarskeið, dividerað við input til framleiðslutilgongdina í sama tíðarskeiði. Bæði input og output mega vera nøgdir, ella umgjörð at svara til mátiligar stöddir.

Produktivitetsvöxkur er, tá sama nøgd av input gevur størri nøgd av output, ella tá minni nøgd av input gevur meira ella somu nøgd av output. Og øvugt við produktivitets-falli. Talan er her um broyting av nøgdarliga (mátiliga) lutfallinum output/input frá tíðarskeiði til tíðarskeið.

Produktivitetsvöxkur ella vöxkur í output hendir vanliga sum eitt úrslit av eini blanding av arbeiðsmegi og kapitali sum input. Sløgini av arbeiðsmegi og kapitali kunnu vera ymisk, og ymisk í samanseting. Tað kann vera tvørligt at gera input av ymsum slögum av kapitali og arbeiðsmegi um til mátiligar stöddir. Tá input kann vera samansett av fleiri slögum av tilfeingjum, gevur samanvigingin av hesum tilfeingjum ikki seg sjálv.

Produktivitetsvöxkur merkir vöxkur í materiella livistøðinum. Tað vil siga vöxkur í real-løn ella real-inntøku hjá arbeiðsmegini og vöxkur í real-vinningi til kapitalin. Við øðrum orðum, at meira kann keypast fyri eina reala tímaløn, ella at keypiorkan av eini tímaløn veksur.

Produktivitetsvöxkur snýr seg ikki um at arbeiða "harðari", men tvørtur ímóti um at arbeiða hóvligari og "smartari" við betraðum fyriskipanum og amboðum og tólum og betraðum undirstøðukervi. Alsamt meira framkomin amboð og tøkni annars krevja alsamt meira framkomna upplæring og útbúgving (dagføring) av arbeiðsmegini.

Betrað undirstøðukervi ber eisini við sær produktivitetsvöxkur. Tó er ofta ikki eyðsýnt hvussuleiðis íløgur í ymiskar partar av undirstøðukervinum ávirka produktivitetin.

Vinnuliga er tað broytingin í produktivitetinum yvir tíð, ið hevur áhuga. Vöxkur í produktivitetinum stavar sum meginregla frá tøkni menning. Tøknilig menning hevur helst "sosiokulturellar" faktorar sum eina av sínum fortreytum. Hesir faktorar kunnu vera týðandi, men liggja uttanfyri serúkið hjá búskaparfrøðingum.

Tað er serliga íløgur, ið skapa produktivitetsvöxkur. Íløgur vaksa kvalitativt og/ella kvantitativt um kapitalin. Í hesar íløgur - í hendan kapital - er vanliga niðurfeld tann nýggjasta og effektivasta tøkni.

Íløgur skulu í síðsta enda fíggjast av uppsparing. Harafturat má arbeiðsmegin sum input útbúgvast ella lærast upp til handfara hetta hækkaða tøkni stöðið.

Nýtslan hjá arbeiðsmegini av nýggjari tøkni - tøkni í breiðasta týðningi av orðinum - skapar altso produktivitetsvöxkur.

Niðanfyri standandi samanhagur ger seg galdandi fyri produktivitetsvöxkur og búskaparvöxkur ella vöxkur í BTÚ í føstum prísum, sí tekstkassa 8:

Tekstkassi 8 Sambandið millum búskaparvækstur og produktivitetsvækstur

$$\begin{aligned} \% \text{-vísur vøkstur í BTÚ í føstum prísum (búskaparvøkstur)} &\approx \\ \% \text{-vísur vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti (framleidni)} &+ \\ \% \text{-vísur vøkstur í arbeiðsvirkni (mált sum arbeiðstímar)} & \end{aligned}$$

Samanhangur verður grundgivin sum niðanfyri. Vit hava:

Y = realt BTÚ (bruttotjóðarúrtøka, vit kundu eisini brúkt BVØ).

L = arbeiddir arbeiðstímar, Y / L = arbeiðstímaproduktivitetur.

Vit hava eisini identitetin: $Y = (Y/L) * L$.

Vit nýta natúrligu logaritmuna sum approximatión til differentiering (er forsvarlig fyri smáar broytingar) og hava:

$$\ln Y = \ln (Y/L) + \ln L.$$

Vit slutta frá hesum, at %-vísur vøkstur í BTÚ í føstum prísum (búskaparvøkstur) \approx

$$\% \text{-vís broyting í arbeiðstímaproduktiviteti} + \% \text{-vís broyting í arbeiðsvirkni.}$$

Gongdin í Føroyum frá tígghjumannafarinum til sluppi, til línuskip, til trolarar, til kraftblokkaskip, til fleirnýtsluskip osfr. kann partvíst lýsa hesa produktivitetsvøkstur-tilgongd. Samstundis mugu vit ikki gloyma, at við produktivitetsvøkstrinum er veiðan stórliga vaksin, samstundis sum fiskimannatalið stórliga er minkað. Harvið er hýran pr. eftirverandi fiskimann stórliga vaksin – og allur búskapurin er við hesi tilgongd vaksin. Niðanfyri standandi tekstur gevur eina góða mynd av produktivitetstøðuni áðrenn gamla bóndasamfelagið fór í søguna:

"Triðingsgerðin... fall mest sum heilt burtur... Tá avreitt var, fingur tey triðjapartin av andvirðinum í peningi. Hetta var 60 oyru fyri fýramarkatroyggjuna... Har vóru einir 16 arbeiðstímar fyri hesi 60 oyruni hjá tveimum røskum fólki (t.e 32 arbeiðstímar). Fyri hesi 60 oyruni fingur tey tó 6 pund av mjóli, og tað var nóg mikið til at halda hin versta svøltin uttanduraðan fyri alt húskið."¹⁷

Produktivitetvøkstur stavar altso frá *tøknimening*, og *tøknimening* verður virkin gjøgnum íløgur.

Produktivitetvøkstur kann ikki henda uttan djúptøkar samfelagsbroytingar sum avleiðing; til dømis ber ikki til at seta krøv um óbroytt føroyskt bygdarlív og so eisini búskaparvøkstur.

Produktivitetvøkstur ávirkar harafturat demografisku gongdina¹⁸, og demografiska gongdin kann í vissum førum ávirka produktivitetvøkstur (m.a. við vaksandi arbeiðsmegi).

Uttan produktivitetvøkstur kom einasta ískoytið til búskaparvøkstur frá demografiskari broyting, serliga broyting í arbeiðsstyrkini/arbeiðstímatalinum.

Ein arbeiðstímaproduktivitetsútrokning kann gerast fyri allan makrobúskapin grundað á fleirára talraðir í tjóðarroknaskapinum, har **bruttovirðisøkingin (BVØ)** verður nýtt sum mát fyri **output** og talið av nýttum arbeiðstímum sum mát fyri **input**. Hetta krevur tó, at BVØ verður deflaterað yvir ár, tað vil siga umroknað til fastar prísir. Tó kann viðmerkjast, at ein uppgerð grundað á BVØ er ivingarsom vegna uppgerðina av almenna geiranum frá útreiðslusíðuni. Við eini slíkari útrokning síggja vit burtur frá **input** av kapitali, sum er tvørligt at gera upp í tølum.

Ein slík arbeiðstímaproduktivitetsútrokning kann tó ikki gerast fyri Føroyar. Føroysku tjóðarroknaskapartølini verða ikki við deflatering umroknað til fastir prísir, og tjóðarroknaskaparskipanin

¹⁷ Rasmussen, Rasmus (1985) Sær er siður á landi, 2. Útgáva, Emil Thomsen, s. 90-91

¹⁸ Smb. demografiska transitióin, har útgangsstøðið í 16/17 hundradtalinum var javnt høgur deyðs- og føðitittleiki pr. 1000 íbúgvar, og endastøðið seint í 20. öld var javnt lágur deyðs- og føðitittleiki.

hefur higartil ekki kunna savnað saman øll hagtølini um arbeiðstímar. Hinvegin finnast dátur um løntakaratalið yvir eitt langt áramál.

II 2 Produktivitetsvøkstur og búskaparvøkstur

Í greiningum av gongdini í produktiviteti hefur sum nevnt verið vanligt at nýta talrøðir frá tjóðarroknaskapinum. Hesar talrøðir verða (sum er) framleiddar í ársins prísnum (leypandi prísnum), og ikki í føstum prísnum. Tí kann tað henda, at stórir vøkstur summi ár kann ávísast fyri BTÚ í ársins prísnum, men sum ikki einans stavar frá vøgstri í framleiðslu (at størri mongdir eru framleiddar), men eisini frá prívøgstri.

Talva II 1 vísir nakrar talrøðir frá føroyska makrobúskapinum frá 1998 til 2017, tvs. talrøðir frá tjóðarroknaskapinum um bruttutjóðarúrtøkuna (BTÚ í leypandi prísnum) og brúkið av henni til nýtslu, íløgur og nettoútflytning. Talvan hefur eisini vísitøl fyri nominelt BTÚ, tvs. BTÚ í leypandi prísnum. Talvan hefur eisini vísitøl fyri ársmiðal brúkaraprístalið, og vísitøl fyri brúkaraprívøkstur-korrigerað BTÚ (tvs. approksimatívt real BTÚ), soleiðis sum brúkaraprívøkstur er uppgjørdur í Hagstovunnar útrokning av ársmiðal brúkaraprístalinum. Øll hesi umrøddu vísitølini hava 1998=100.

BTÚ skift á útreiðslur 1998-2017 in mill. DKR, og vísitøl fyri BTÚ og prísir, 1998=100						Talva II 1		
ár	Privat nýtsla	Alm. nýtsla	Bruttoíløgur	Nettóútflytn.	nom. BTÚ	nom. BTÚ vísital	ársmiðal Prístal	real BTU vísital
1998	3.847	1.858	1.541	178	7.424	100	100	100
1999	4.242	2.022	1.792	240	7.815	105	105	100
2000	4.476	2.210	2.548	676	8.558	115	110	104
2001	4.828	2.446	2.399	122	9.552	129	113	114
2002	5.098	2.676	2.296	101	9.968	134	114	118
2003	5.380	2.884	2.909	1.331	9.842	133	115	115
2004	5.520	3.041	1.940	387	10.114	136	116	117
2005	6.121	3.204	2.073	1.037	10.361	140	118	118
2006	6.515	3.357	3.122	1.192	11.801	159	120	132
2007	6.855	3.626	4.039	2.053	12.467	168	124	135
2008	6.826	3.977	2.677	1.080	12.401	167	132	126
2009	6.784	4.109	2.039	771	12.161	164	131	125
2010	6.737	4.299	2.406	391	13.050	176	131	134
2011	7.311	4.383	2.119	441	13.372	180	134	134
2012	7.129	4.439	3.546	1.408	13.707	185	137	134
2013	7.411	4.583	3.270	510	14.754	199	136	146
2014	7.710	4.703	3.589	3	16.000	216	135	160
2015	8.312	4.850	3.641	139	16.942	228	133	172
2016	..	5.190	18.103	244	132	184
2017	..	5.378	18.708	252	134	188

Tá vit í talvu II 1 nýta ársmiðal brúkaraprístalið til tess at umrokna frá nominellum BTÚ til realt BTÚ, gera vit við vissu ein feil¹⁹. Brúkaraprístalið er roknað út fyri vørum og tænastrum í privatu nýtsluni, og passar tí illa fyri annað innihald av vørum og tænastrum í BTÚ (t.d. almenna nýtslu, íløgur og nettoútflytning). Vit rokna tó ikki hendan feilin so stóran, at hann púra ógildar hesar greiningar - tað eru ikki bert neyvur samanhagur, ið hava okkara áhuga, men eisini tendensir og ábendingar í tølunum.

Vit síggja í talvu II 1, at prívøksturin sambært ársmiðal brúkaraprístalinum frá 1998 til 2017 hefur verið nógv minni (34%) enn vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum í sama tíðarskeiði (152%). Vit síggja eisini í

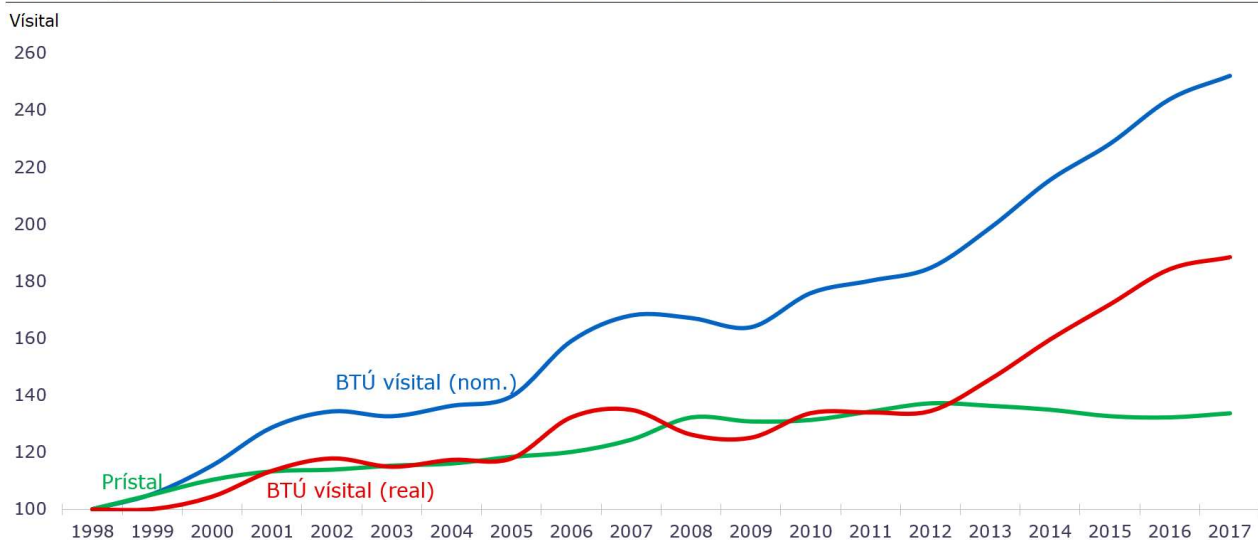
¹⁹ "Sanni" prívøksturin vildi eisini tikið við fastognarprísir og møguliga eisini partabæva-prísir. Eitt slíkt "sannt" prístal finnist ikki.

talvuni, at vøksturin í realum BTÚ (BTÚ korrigerað fyri brúkaraprísbroyingar) hevur verið 88%. Ein slíkur vøkstur í realum BTÚ merkir at føroyski búskapurin nærur er tvífaldaður í stødd tey seinastu 20 árin, og serliga stórur hevur vøksturin verið eftir 2012. Vit mugu sjálvsagt taka fyrvirni fyri hesum seinasta tali, av tí at prís-vøkstur-korrigeringin hevur verið gjørd við brúkaraprístali. Hinvegin er sjálvur tendensurin í tølunum greiður.

Viðhvørt hevur verið pástaðið, at vit í tí langa siktinum - tá alt er ókent - ikki kunnu gera forsagnir um búskapin, og nóg illa heldur gera hetta í stutta siktinum. Nakað er um hetta, men tað er neyvan heilt rætt. Ein kunning um ein árligan miðalvøkstur í BTÚ pr. íbúgva yvir eitt langt áramál inniheldur nógva upplýsing. Hesin árligi miðalvøkstur er mettur til umleið 1,75% síðan 1870²⁰. Hugsu vit okkum, at vit í árinum 1900 skuldu forútsagt BTÚ pr. íbúgva í árinum 2020, kundu vit nýtt hendan upplýsing um 1,75% í eini framskriving og rakt rættiliga beint. Frá renturokning vita vit, at við 2% miðalrentu verður ein kapitalur tvífaldaður eftir umleið 35 árum. Ein búskapur við í miðal 2% árligum vøkstri verður somuleiðis tvífaldaður eftir umleið 35 árum.

Vísital fyri nom. BTÚ, ársmeðal prístali og real BTÚ 1998-2017

Mynd II 1

Kelda: Hagstova Føroya og egnar útrokningar.

Mynd II 1 er ein avmynding av gongdini á vísitølunum í talvu II 1. Vit síggja í myndini, at ársmeðal brúkaraprís-vøksturin síðan 2012 hevur verið lítil og eingin. Árinini við fíggjarkreppuni 2008-09 eru sera sjónlig í vísitølunum fyri roknað realt BTÚ og nominelt BTÚ, og somuleiðis er hákonjunktururin eftir 2012 við óvanliga stórum búskaparvøkstri væl sjónligur.

Hesin óvanliga stóri búskaparvøkstur síðan 2012 stavar í mesta mun frá produktivitets-vøkstri, serliga frá øktum nøgðum av uppsjóvartilfeingi (makreli) og menning í alivinnuni. Tøknliga støðið í fiski- og alivinnu, bygging og flutningsvinnu, er eyðsýnt vaksið við íløgum seinastu árin. Tilflyting av arbeiðsmegi við høgum produktiviteti hava eisini ávirkað og samvirkað. Burtursæð frá tilflyting av arbeiðsmegi er tað avmarkað, hvussu nógv demografiskar broyingar kunnu ávirka í eitt so stutt áramál²¹.

Í Føroyum kunnu viðurskifti, ið ávirka produktivitets-broytingar, vera øðrvísi enn í stórum londum. Hjá okkum er vælkent at broytt náttúruviðurskifti í høvunum hava avgerandi týðning fyri produktivitetin; herundir nøgðin av æti, ferðing hjá fiskastovnunum, stovnsrøkt, stovnsstøddir, broyingar í havrákum, sjóvarhiti og mangt annað.

²⁰ De Økonomiske Råd (2017) Produktivitet 2017, Rapport fra Produktivitetsrådet, s.42

²¹ Samspæl kann vera ímillum produktivitet-broytingar og demografiskar broyingar (tilflutta arbeiðsmegi).

Holl náttúruviðurskipti eru hinvegin ekki nóg mikið til at tryggja ein produktivetsvækstur. Gagnnýtslan av hesum náttúrutilfeingi, og av øllum tilfeingjum, er avgerandi. Tað er tað hækkaða tøkniliga støðið í fiskiskipaflotanum og í alivinnuni og í byggivirksemi og í flutningsvinnuni, sum serliga hevur havt árin á tann BTÚ-vækstur, sum vit kunnu ávísa í mynd II 1.

Tá vit viðgera spurningin um búskaparvækstur saman við spurninginum um produktivetsvækstur, snýr hetta seg vanliga um, hvat hendir í tí langa siktinum. Í tí stutta siktinum henda øking og minking í búskapinum vanliga sum konjunktursveiggj upp um og niður um ein uppeftir gangandi langtíðartrend fyrri vøksturin í BTÚ í fóstum prísimum.

Produktivets-greiningar kunnu nýtast til at meta um, hvagar leiðin gongur í búskapinum í tí langa siktinum, hvussu arbeiðstímaproduktivetsbroytingar kunnu ávirka konjunktur-gongdina, og hvussu konjunkturgongdin afturvirkandi kann ávirka arbeiðstímaproduktivitetin²².

Sum nevnt er tað avmarkað, hvat vit á verandi støði kunnu nýta av tjóðarroknskapartølum í produktivetsgreiningum. Harafturat vísa donsku royndirnar, at nógv av tí framleidda tjóðarroknskapargrunndaða produktivetsstílfarinum ikki gevur tey stóru nýskapandi innlitini í búskapin²³.

Hinvegin kann tað vera meira viðkomandi fyrri okkum at gera metingar av produktivetsgongdini og støðuni hjá strategiskt týðandi vinnugreinum og vinnuvirkjum (almennum monopolum og privatum duopolum og vinnum vardum frá útlenskari kapping) og almennum stovnum (m.a. skúlum, røktarheimum, dagstovnum). Búskaparráðið kundi gjørt hetta í einum háttalagsligum samstarvi við Landsgrannskoðanina, har endamálið var at styðja upp undir produktivitetin við brúki av hóskandi amboðum²⁴.

Staðfestast kann sostatt, at produktivetsvækstur leiðir til búskaparvækstur (hækkaðan materiellan vælstand), og at produktivetsvækstur er ein fortreyt fyrri búskaparvækstri.

Tað er eisini neyðugt at vera greiður yvir, at tað hevur størri týdning at bøta um produktivitetin, heldur enn bert at rokna, tosa og skriva um produktivitetin. Til dømis kundu nøkur amboð frá góðskustýring verðið nýtt í praksis til at styðja upp undir produktivitetin á stovnum og virkjum.²⁵

II 3 Produktivetsvækstur og umvelting sum samantvinnað meginevni

Tekstkassi 8 og frammanfyri standandi tekstur geva eina ábending um, hvussu árinismikil produktivetsvækstur er fyrri búskapin og fyrri búskaparligu, samfelagsligu og mentunarligu gongdina.

Produktivetsvækstur ávirkar allar støddir í búskapinum; kostnaðir og inntøkur, íløgur og rakstur, sum í síðsta enda eru avgerandi fyrri livistøðið.

²² Eitt ástøði greiðsler hetta: Í byrjandi niðurgangskonjunkturi er ein tendensur til fallandi arbeiðstíma-produktivitet; minni verður at gera, samstundis sum virkisleiðslan er afturhaldandi við at siga fólki úr starvi. Í byrjandi uppgangskonjunkturi er ein tendensur til vaksandi arbeiðstíma-produktivitet; meira verður at gera, samstundis sum virkisleiðslan er afturhaldandi við at seta fólk í starv.

²³ Produktivetskommissionen (2013) Danmarks produktivitet – hvor er problemerne? Produktivetskommissionen, København, síðu 10

²⁴ Produktivets-menning og góðskustýring og leiðslu-grannskoðan hava nógv til felags. Í góðskustýring verður serliga dentur lagdur á fyrirbygging av trupulleikum og óneyðugum spillikostnaðum, og á eina serliga hagfrøðisnýtslu.

²⁵ Christiansen, Ólavur (1990) Villinistíggir upplýstir, Torshavn, ss. 27-29, 37-97.

Mentunarligu, samfelagsligu og búskaparligu broytingarnar seinastu umleið 200-300 árinu stava í høvuðsheitum frá tøkniliga íbirtum produktivitetsvøkstri. Sama er at siga um demografisku transitióinina seinastu 200-300 árinu – hon hevur eyðsýnt verið drivin fram av produktivitets-vøkstri²⁶.

Produktivitetsvøkstur hevur hinvegin altíð sum sín fylgisneyta “umvelting” (“avbróting”, “disruption”) – bæði skapan og týning av arbeiðsplássum og størvum, vinnugreinum og vørsløgum. **Umvelting er tí nær tengt at produktivitetsvøkstri.**

Umvelting er sum nevnt avleiðing av tøkniliga íbirtum produktivitetsvøkstri. Umveltingin kann sigast at hava trinnar síður:

- (1) **Umveltingin** merkir at arbeiðsplás, vinnugreirnir og vørsløg verða gjørd avoldað (ikki longur tíðarhóskandi) sum avleiðing av tí tøkniliga íbirta produktivitetsvøkstrinum. Hetta merkir samstundis missur av ikki longur tíðarhóskaði arbeiðsplássum – hetta merkir **tap** hjá teimum fólki, sum verða rakt.
- (2) **Umveltingin** merkir eisini - sum ein onnur avleiðing av tøkniliga íbirta produktivitetsvøkstrinum - at skapt verða at nýggj og tøkniliga dagförd arbeiðsplás, vinnuvegir og vørsløg. Hetta merkir **vinning** til tey sum verða rakt. Yvir langa siktið kunnu nýskaptu arbeiðsplássini verða fleiri í tali enn tey mistu arbeiðsplássini - alt velst um umstøðurnar, herundir eftirspurnarviðurskiftini.
- (3) Tillagingin til hetta nýggja og øðrvísi er hjá summum løtt og ómakaleys – hjá øðrum krevjandi og pinufull, og ber, fyri hesi, ofta við sær arbeiðsloysi í stutta siktinum og bústaðarflyting í langa siktinum.

Vísandi til omanfyri standandi kunnu vit loyva okkum at pástanda at “**produktivitetsvøkstur**” og “**umvelting**” eru eitt hitt **mest týðandi hugtaksparið**²⁷ í búskaparfrøðini.

Hesir omanfyri givnu pástandir um tey eina mest týðandi málsevnini í búskaparfrøðini (produktivitetsvøkstur saman við umvelting) kunnu sammetast við tað, sum nýklassiska ella keynesianska búskaparfrøðin eru komin fram til hesum viðvíkjandi.

Niðurstøðan av slíkari sammeting er, at hesar nevndu búskaparstevnur (granskinarskráir) byggja á eitt øðrvísi háttalag (annan metodik), har tað mest trupulleikakenda og viðkomandi fyri búskaparligu aktørarnar ikki (sum her hjá okkum) stýrir granskingarvirkseminum, men heldur tað, sum hevur størstan akademiskan ans og relevans.²⁸

Hjá keynesianismuni er mest týðandi hugtakið samlaði **eftirspurningurin** og ávirkan hansara á arbeiðsvirknið í stutta siktinum – og stýringin av hesum eftirspurningi.

Hjá nýklassisku búskaparfrøðini er mest týðandi hugtakið **optimering** av øllum búskaparligum tilfeingjum - gjøgnum kapping skulu marknaðarkreftirnar sleppa at trýsta ineffektiv virkir út úr vinnuni (til frama fyri

²⁶ Demografiska transitióin byrjaði við falli í deyðstítleika vegna tøkni menning (smittuverju), og helt fram við fólka vøkstri við høgum burðartali eina tíð – til nógvar ávirkanir av tøkni menning (m.a. p-bolli og urbanisering) medvirkaðu til eitt lægri burðartal.

²⁷ At hetta hugtaksparið er at rokna sum tað eina mest týðandi málsevni í búskaparfrøði, er ikki giting, men heldur ikki prógvað, men indikerað. Niðurstøðan er eitt úrslit av skilfastari greining (serligari koding) av kvalitativum dátum viðvíkjandi búskaparpolitikki og virkisleiðslu mong ár aftur í tíðina. Sí: Gustavsson Bengt (1998) Metod: Grundad Teori for ekonomer – at navigera i empiriens farvatten, Academia Adacta, Lund, Sverige.

²⁸ Christiansen, Olavur (2017) Rethinking applied economics by Classic Grounded theory: an invitation to collaborate, Grounded Theory Review – An international Journal, June 2017, Volume 16, pp. 58-63.

effektiv), og harvið lyfta upp undir búskaparvækstur, samstundis sum leiklutur hins almenna er avmarkaður til at fyrirbyggja kappingaravlagning (herundir marknaðarfeilir).

II 4 At mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum sum týðandi meginevni

Produktivitetvækstur & umvelting er eitt búskaparpolitiskt meginevni, ið forklárar ein stóran part av atburðinum hjá búskaparligum aktørum – tvs. forklárar tað, sum fyri hesar aktørar sera trupult og eisini sera relevant.

Endurtakandi royndirnar hjá hesum búskaparligu aktørum at finna loysnir á tí, sum fyri hesar aktørar er tað mest trupla og relevant, kunnu samanfatast í einum ofta fyrikomandi atburðarmynstri, ið vit hava navngivið sum **“at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum”**²⁹.

- Arbeiðsvirknisavbjóðingar kunnu verða av nógvum ymsum slagi – frá lønarspurningum til spurningar um trivnað á arbeiðsplássinum – og til ynskið um meningsfult arbeiði.
- Vit kunnu taka sum fyrsta dømi útbúgving og útbúgvingarstovnar. Hesir eru fyri tað fyrsta stórir arbeiðsgevarar, og teirra endamál er eisini “at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum” við at fyrireika tey ungu til arbeiðsvirkni, og at bøta um dygdina í teirra framtíðar arbeiðsvirkni.
- Nakað tað sama er at siga um heilsuverkið, ið eisini er stórus arbeiðsgevri. Teirra endamál er m.a. at halda verandi og komandi arbeiðsstyrkini heilsuliga frískari og arbeiðsførari, og harvið á sín hátt at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum í sambandi við heilsumál.
- Eitt annað øki er almannatænasturnar, sum eisini er stórus arbeiðsgevri. Tess endamál eisini er at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum við at frítaka virknu arbeiðsmegina fyri part av uppgávuni at ansa børnum, og at veita røkt til teirra eldru, og annars við at virka sum eitt trygdarnet fyri arbeiðsmegina.
- Nógvar tann størsti parturin av almennu útreiðslunum fara til útbúgvingar-, heilsu- og almannamál.
- Viðhvørt skulu arbeiðsvirknis-avbjóðingar verða møttir vegna eitt ov stórt búskaparvirksemi; virksemi, ið fer út um kapasitetsmarkið í búskapinum, og harvið kann darva arbeiðsvirkninum í langa siktinum.
- Nógvar íløgur í undirstøðukervið hava verið stýrðar av atlitinum um at mæta arbeiðsvirknis-avbjóðingum í lokaløkjum. Sama er at siga um ósemju um staðseting av almennum stovnum.
- Korona farsóttin hevur týðuliga verið møtt um allan heimin sum ein stór arbeiðsvirknisavbjóðing.
- Tann nógvi peningastuðul, ið hevur verið givin føroyskum fiskivinnufyrirkjómum árinum 1946-1990, hava verið stýrðar av hesum somu atlitum um at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum í lokaløkjum.
- Viðhvørt er talan um at mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum hjá kapitalinum og ikki bara arbeiðsstyrkini; her mæta fíggarstovnar og pensjónsgrunnar sínar avbjóðingar. Við negativari rentu og eini illa greinandi gongd á nógvum kapitalmarknaðum mæta nógvir íleggjarar sínar stóru avbjóðingar á partabræva- og virðisbrævamarknaðum kring allan heimin.

Fyri at taka samanum:

Hetta fjalda men funna atburðarmynstur gevur góða meining, tá vit kanna búskaparsøguna langt aftur í tíð. Búskaparligu aktørarnir, ið varða av landsbúskapi og virkisbúskapum, vilja fara sera langt fyri at fyrirbyggja arbeiðsloysi og tryggja arbeiðsvirkni. Arbeiðsloysi hevur eisini dupulta effekt á fíggarstøðu hins almenna: útreiðslurnar vaxa og skattainntøkurnar minka. Øvugt við arbeiðsvirkni, ið eisini hevur dupultan virknað á fíggarstøðu hins almenna. Tað at hava eitt arbeiði, og inntøku frá hesum arbeiði, týðir nógvi fyri fólk og teirra samleika. Samstundis er trivnaður á arbeiðsplássum og lønarspurningar eitt afturvendandi evni til viðgerðar, herundir spurningurin um t.d. lønarmunir, ella spurningar um

²⁹ Partvíst nýtt medodu til at finna fjald atburðarmynstur í dátum (eisini kvalitatívum dátum:: Hartman, Jan (2001) Grundad teori – teorigenerering på empirisk grund, Studentlitteratur, Lund, Svøríki.

arbeiðsvirkni/arbeiðsloysi millum nýútbúgvín. *Eitt og hvørt búskaparpolitískt átak fær helst størri slagkraft, um átakið eisini munadygt møtir nøkrum viðkomandi arbeiðsvirknisavbjóðingum.*

II 5 At mæta arbeiðsvirknisavbjóðingum við produktivitetssvøkstri

Tað finnast fleiri hættir til útrokning av produktiviteti og fleiri tilknýtt hugtaksheiti. Sum til dømis *arbeiðstímaproduktivitetur, løntakarproduktivitetur, arbeiðsvirknisproduktivitetur, fleirfaktorproduktivitetur*, o. a. Sí tekstkassa 9 og talvu II 2.

Í tekstkassa 9 síggja vit, hvussu nær tengdur búskaparvøkstur er at arbeiðstímaproduktivitetssvøkstri. Uttan arbeiðstímaproduktivitetssvøkstur var í praksis eingin varandi búskaparvøkstur, ei heldur stór lop í búskaparvøkstrinum.

Arbeiðstímaproduktivitetur fyri allan búskapin kann verða skilmarkaður sum bruttovirðisøkingin (BVØ)³⁰ roknað í føstum prísnum (tvs. reala bruttovirðisøkingin) pr. arbeiðstíma yvir eitt givið tíðarskeið.

Tekstkassi 9, sí tekstkassa 8: Vit slutta frá tekstkassa 8, at %-vísur vøkstur í BTÚ í føstum prísnum (búskaparvøkstur) \approx %-vís broyting í arbeiðstímaproduktiviteti + %-vís broyting í arbeiðsvirkni. Eitt dømi: Er arbeiðstímaproduktivitetssvøkstur 2% og arbeiðsvirknisvøkstur 1%, fáa vit ein realan búskaparvøkstur upp á $2\% + 1\% = 3\%$.

Vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti er also fyri allan búskapin vøkstur í realu bruttovirðisøkingini pr. arbeiðstíma yvir tíð. Vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti kann sigast at hava tvinnar potentiellar ávirkanir, nevnliga ávirkan á **búskaparvøkstur** og/ella ávirkan á **arbeiðsvirknið** (arbeiðsvirkni mált sum arbeiðstímar).

II 5.1 Ávirkanir á búskaparvøkstur

Vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti ber við sær vøkstur í BTÚ. Vøkstur í BTÚ merkir vøkstur í materiella livistøðinum, tað vil siga vøkstur í tí framleiðslu, ið kann latast til almenna og privata nýtslu og íløgur og nettoútflytning.

Tað sum setur í gongd hendan vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti - og eisini BTÚ - er sum nevnt tøkni menning; tøkni menning í orðsins breiðasta týðningi. Hendan tøkni menning ger, at meira nøgd kann framleiðast, og til minni kostnað enn fyrr, og við betri góðsku. Produktivitetsskaptar kostnaðarsparingarnar hjá bæði virkjum og kundum gevur grundarlag fyri eftirspurningi eftir *øðrum* vørum og tænaðum, sum aftur skapa framleiðslu og nýggj arbeiðspláss, og inntøkur av nýggjum arbeiðsplássum.

Tøkni menningin ber eisini við sær, at framleiðast kunnu nýggj og higartil ókend sløg av vørum og tænaðum til lágan kostnað og prís - herundir marglætisvørum og -tænaðum til lágan kostnað og prís. Nýggjar og higartil ókendar vørum og tænaðum eru ofta marglætiskendar.

Marglætisvørum og -tænaðum hava tann eginleika, at tær eru prís elastiskar. Hetta merkir at lægri prísur fyri hesar vørum og tænaðum gevur vaksandi søluinntøkur. Tøkni menningin ger tað sostatt møguligt at framleiða prís elastiskar vørum og tænaðum til lægri kostnað og til lægri prís, og við størri søluinntøkum sum úrslit. Hetta leggur eina eyka áeggjan á framleiðsluna og búskaparvøkstur.

³⁰ Virðisøkingin verður roknað sum framleiðsluvirðið (ofta tað sama sum søluvirðið) minus nýtsluna av rá- og hjálpevnum í framleiðsluni - virðisøkingin verður so sum samsýning tillutað arbeiðsmegini sum løn og kapitalinum sum vinning.

Ein annar eginleikin við hesi gongd er, at vørrur og tænastrur, ið fyrr hava verið marglætiskendar, við tíðini gerast neyðsynjarvørrur og neyðsynjartænastrur. Teldan og bilurin eru bert tvey av óteljandi dømunum um hetta. Fólk verða við tíðini forvand til nýtsluna av fyrrverandi marglætisvørrum, sum tey ikki kunnu vera fyri uttan, og sum tí gerast neyðsynjarvørrur.

Neyðsynjarvørrur og -tænastrur eru prísóelastiskar. Hetta merkir at hægri prísur fyri neyðsynjarvørrur og -tænastrur ber við sær vaksandi søluinntøkur. Hetta skiftið setur eyka ferð á framleiðslu og búskaparvøkstur, samstundis sum hetta veksur um tørvin á kappingareftirlitum.

Hesin dupulti bundinskapur til marglætisvørrur og neyðsynjarvørrur skapar eftirspurning, nýggj arbeiðspláss og inntøkuvøkstur, sum aftur skapar grundarlag fyri eftirspurningi og nýggjum arbeiðsplássum. Hetta er í hvøvudsheitum ein samandrátur av søguligu gongdini, men um hon endurtekur seg í einum stórliga umbroyttum *heimi*, vita vit sjálvsagt ikki.

Framhaldandi og møguliga vaksandi vøkstur í tøkni menning og í avleiddum arbeiðstímaproduktiviteti og í avleiddum BTÚ kunnu styðja upp undir vinnuliga kappingarførið hjá einum parti av vinnuni, og harvið forða fyri arbeiðsloysi – men til sviða fyri aðrar partar av vinnuni. Hetta reisir spurningin, nær eitt fyríbils ella varandi hámark fyri produktiviteti og produktivitetsvøkstri verður rokkið.

Samstundis kunnu vit staðfesta, at ein sera stórrur partur av BTÚ er privat og almenn nýtsla. Ein minking í nýtsluni, ella ein ikki nóg stórrur vøkstur í nýtsluni, kann lættliga føra við sær, at ov lítið verður at gera hjá arbeiðsmegini.

Tí er tað ikki veruleikakent, tá summi tosa um at minka um búskaparvøkstur, ella steðga búskaparvøkstrinum. Hetta er ómøguligt í tann mun at hetta vil bera við sær hóparbeiðsloysi.

Tað er annars ivasamt í hvønn mun tað búskaparpolitiskt ber til at stýra gongdini búskapinum (BTÚ) í langa siktinum. Talan er í hvussu er um eina balansugongd – eitt “trade-off” millum produktivitetsvøkstur og “disruption”. Um hetta seinasta, sí næsta avsnitt.

II 5.2 Ávirkanir á arbeiðsvirkni

Vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti ber, sum fyrr nevnt, vanligu við sær “disruption”, tvs. umvelting í framleiðslu og arbeiðsvirkni, og týning og møgulig endurskapan av arbeiðsplássum. Tað, sum setur í gongd hendan vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti og “disruption”, er tøkni menning.

Hendan tøkni menning ger, sum nevnt, at sama ella størri framleiðslunøgd kann framleiðast við færri arbeiðsvirknum tímum enn fyrr.

“Disruption” hendir alla tíðina, og setur alla tíðina krav um stóra ella lítla uppkvalifisering av arbeiðsmegini og menning av kapitalútgerðini. Hjá summum er hetta ómakaleynt, hjá øðrum ikki. “Disruption” kann ikki steðgast politiskt ella á annan hátt – búskaparligu kreftirnar aftanfyrri eru sterkari enn so. Virki, ið ikki nýta nýggjastu og mest munadyggu tøkni, yvirliva ikki í kappingini á marknaðinum, og trongdin til vinnuliga yvirliving slóknar ikki hóast vinnulig afturstig. Av somu orsök kann búskaparvøkstur ikki steðgast politiskt.

Ferðin í menningini av munadyggari tøkni er trupul at máta við tølum, men hon sýnist áhaldandi og at vera vaksandi yvir langa siktið. Hesin vøkstur í ferð kann gera “disruption” til eina uppافتur størri avbjóðing móttvegis arbeiðsvirkninum í framtíðini. Eru umstøðurnar annars ikki lagaligar fyri at skapa nýggj arbeiðspláss við nýggjum marknaðum (eftirspurningi) í staðin fyri tey arbeiðspláss, ið verða týnd gjøgnum “disruption”, vil “disruption” gerast ein avbjóðing móti arbeiðsvirkninum, ið er trupul at mæta.

Soleiðis er stöðan í mongum menningarlandum, og eisini hjá einum parti av arbeiðsfjöldini í búskaparliga framkomnu londunum. Spurningurin er, um politisk inntriv gera nakran nevneverdan mun, og um loysnin í langa siktinum ikki eigur at latast fríu marknaðarkreftunum at taka sær av. Hinvegin eru ábendingar um, at t.d. eftirútbúgving av arbeiðsfólki og onnur politisk átøk skulu til fyri at mótvirka óheppari ávirkan frá umvelting.

Samanfatandi kunnu vit siga at búskaparvøkstur í langa siktinum fæst ikki uttan arbeiðstímaproduktivitetsvøkstur.

Í stutta siktinum kann arbeiðstímaproduktivitetsvøkstur verða nógv ávirkaður av konjunkturtreytaðum sveiggjum í arbeiðsvirkninum. Yvir langa siktið kunnu vit leysliga rokna við einum árligum miðalvøstri í arbeiðstímaproduktiviteti upp á umleið 2%.³¹

Við trý-parta lønarsamráðingum á arbeiðsmarknaðinum roynir politiska skipanin vanliga at avmarka lønarvøksturin til produktivitetsvøksturin – ella minni. Verður lønarvøksturin størri enn produktivitetsvøksturin, gevur hetta eitt íkast til eitt minkandi peningsvirði (inflatión).

Ein praktiskur trupulleiki er her, hvussu vit best í tølum máta produktivitetvøksturin í búskapinum. Til ber eisini at gera kvalitativar metingar sum eru grundaðar á kvantitativar útrokningar, sum t.d. útrokningarnar í mynd 1 og talvu 1.

Arbeiðstímaproduktivitetsvøkstur merkir sum nevnt vøkstur í materiella livistøðinum - vøkstur í real-løn ella real-inntøku hjá arbeiðsmegini og vøkstur í real-vinningi til kapitalin – ella at meira kann keypast fyri eina tímaløn, ella at keypiorkan av eini tímaløn veksur. Vøkstur í arbeiðstímaproduktiviteti³² og vøkstur í realløn (í langa siktinum) hava víst seg at fylgjast.³³

Omanfyri standandi gevur eina stutta lýsing av, hvussu sentralur produktivitetsvøkstur er sum hugtak í búskaparfrøðini. Tøknimenning og produktivitetsvøkstur eru tengd at øllum øðrum búskaparhugtøkum, herundir øllum arbeiðsvirknisavbjóðingum, og serstakliga at øllum broytingum í búskapi og samfelagi.

Er tað til dømis eitt politiskt mál at útruðda fátækradømi í menningarlandum, so gerst hetta ikki uttan produktivitetsvøkstur. Og produktivitetsvøkstur hendir ikki uttan at tað sum avleiðing av hesum vøstri henda víðfevndar og djúptøkar broytingar í samfelagi, mentan og búskapi annars, herundir "disruption".

II 5.3 Meira um hví búskaparvøkstur ikki kann steðgast

Siga vit at produktiviteturin veksur við 2% um árið í miðal, og at arbeiðsloysi er, so er fortreytin fyri at minka um hetta arbeiðsloysið, at prosentvísi vøksturin í BTÚ er *størri enn* prosentvísi produktivitetsvøksturin á 2% árliga (Sí dømið í tekstkassa 9)

Hetta merkir við øðrum orðum, at ein vøkstur í BTÚ í føstum prísnum, ið er størri enn produktivitetsvøksturin, er eitt krav fyri at minka um arbeiðsloysið, ella fyri at økja um arbeiðsvirknið við nýggjum arbeiðsplássum.

³¹ Kureer, Henrik og Lundgren S.E. (2006): International økonomi, forlaget Kurlund, Køge, s. 9-13

³² Bruttovirðisøking (BVØ) pr. arbeiðstíma sum mál fyri ein samlaðan búskap.

³³ De Økonomiske Råd (2017): Produktivitet 2017, Rapport fra Produktivetsrådet, s. 43

Vøkskur í BTÚ í føstum prísnum merkir sum nevnt vøkskur í materiella livistøðinum. Undir givnu fortreytunum um produktivitetsvøkskur kunnu vit altso siga at ein *vøkskur í materiella livistøðinum er ein fortreyt fyri at vit kunnu basa arbeiðsloysinum*.

Ein vaksandi privat nýtsla (og “consumerisma” – “brúka og tveit burtur”³⁴) er sostatt neyðug fyri at halda arbeiðsloysinum frá durunum. Materiella livistøðið noyðist at vaksa við øktari framleiðslu og øktum eftirspurningi, fyri at tað skal vera nóg mikið at gera hjá eini arbeiðsmegi, ið gerst alsamt meira effektiv.

Sostatt vil undir hesum fortreytum stagnation í BTÚ-vøkstrinum ella materiella livistøðinum skapa arbeiðsloysi. Afturat hesum kemur at trupulleikin við halli á almennu kassunum og vaksandi almennari skuld ofta verður loystur við *øktum arbeiðsvirkni ella lægri arbeiðsloysi* – ella vøkstri í BTÚ ella øktum skattatrysti.

Sjálvst um vit góðtaka at búskaparvøkskur eftir sama leisti sum higartil í longdini ikki fer at bera til, so *slepst við valdandi hugburði og krøvum ikki undan tí staðfesting, at framhaldandi búskaparvøkskur er alneyðugur*.

Búskaparvøkskur kann móguliga í longdini geva betri rúm fyri øðrum raðfestingum knýttum at vøkstri, sum til dømis hægri raðfesting av umhvørvi, tilfeingi og trupulleika-fyribyrgjandi tiltøkum.

II 5.4 Um produktivitetsvøkskur sum tvíeggjað svørð

Meðan sambandið millum produktivitetsvøkskur og vøkskur í real-inntøku (og BTÚ- ella búskapar-vøkskur) er rættuliga eintýðugt, er sambandið millum produktivitetsvøkskur og vøkskur í arbeiðsvirkni ikki so eintýðugt.

Produktivitetsvøkskur saman við rationaliseringum ella miðsavnan kann sum nevnt í fyrstu atløgu týna arbeiðspláss. Móguliga eru útjaðaraðki í vanda í so máta. Missur av arbeiðsplássum vegna produktivitetsmennandi rationaliseringar ella miðsavningar í útjaðaraðkjum kann ofta ikki afturbøtast við at nýggj arbeiðspláss verða skapt í nýggjum vinnum í útjaðaraðkinum. Í staðin er lættari at finna pláss fyri avlopsarbeiðsmegini í nýggjum vinnum í miðøkjum uttanfyri útjaðaraðkið - miðøkjum har rúmd er fyri størri vinnuligum og førleika-viðkomandi fjølbroytni. Fyri útjaðaraðki kann produktivitetsvøkskur á henda hátt gerast eitt tvíeggjað svørð.

Ein av týðningunum av produktivitetsvøkstri er sum nevnt umbroyting í vinnubygnaði við stórum umflytingum av arbeiðsmegi sum avleiðing. Slíkar umbroytingar og umflytingar eru sjáldan greiðar og ivalesar, og trupulleikar eru vanligir. Búskaparsøga sum lærugrein er í stóran mun søgan um produktivitetsvøkskur og samfelagsligu avleiðingarnar av produktivitetsvøkstri. Sum nevnt hava vit onga trygd fyri at arbeiðspláss, sum vegna produktivitetsvøkskur verða niðurløgd í føroysku útflutningsvinnuni, verða javnað aftur við nýggjum arbeiðsplássum í øðrum vinnum í Føroyum. Flestu útjaðarar missa arbeiðspláss til miðstaðarøki.

Arbeiðspláss niðurløgd og mist í føroyskari fiskivinnu eru til dømis javnað aftur, við at pláss gjørdist fyri nógvum føroyingum í nýggjum arbeiðsplássum í útlenskari offshore-vinnu. Fjöld av føroyskum handverkarum arbeiða í Noregi fyri munandi hægri løn enn fæst í Føroyum. Vinnugreinir tengdar at oljuvinnuni í Noregi hava verið kendar fyri at gjalda høggar lønir, sum ikki neyðturviliga endurspeglar ein lægri føroyskan produktivitet. Samstundis gera hesi viðurskipti tað trupult hjá nógvum føroyskum handverksmeistarum at hava lærlingar. Tilsamans kann hetta verða tilfar til neiligar ringrásir.

³⁴ “brúka og tveit burtur” nýtist ikki altíð at merkja tvørrandi burðardygd.

Nógv av tí kapping, sum fer fram millum vinnuvirki, er í fyrstu atløgu ikki kapping um prís, men um at vera við í eini produktivitets-menning, ið kann lækka framleiðslu-kostnaðin, og/ella skapa nýggjar vørur og nýggj vørueyðkenni, ið marknaðurin eftirspyr. Hetta er ikki uttan trýst, tí gera vit hetta ikki, so gera okkara kappingarneytarnir tað. Talan gerst ásyniliga um kapping fyri at yvirliva vinnuliga.

Kappingarføri/kappingarevni hjá virkjum, landpørtum (útjaðarum og miðøkjum) og hjá londum verður fyrst og fremst ment gjøgnum produktivitets-menning, sum gerst ein fortreyt fyri vinnuliga at koma undan, og fyri í fyrstu atløgu at missa minst møguligt av arbeiðsplássum til kappingarneytar. Ein produktivitets-menning gjøgnum rationaliseringar, menta tøkni-nýtslu ella miðsavnan, kann ofta kosta arbeiðspláss í staðin fyri at skapa arbeiðspláss. Hinvegin kann slík produktivitets-menning forða fyri missi av øllum arbeiðsplássunum og øllum virkseminum til kappingarneytarnar.

Avgerandi er sjálvandi "match" ella "mismatch" millum eftirspurning vinnunnar eftir førleikum og teir førleikar, ið arbeiðsfjöldin kann bjóða.

II 6 Ymisk produktivitets-mát

Higartil og í tekstkassa 8 hava vit avmarkað okkum til arbeiðstímaproduktivitet, og greitt hevur verið frá í tekstinum, hvussu hesin verður útroknaður. Sí eisini frágreiðingina í talvu II 2. BVØ (bruttovirðisøking í tjóðarroknskapinum) er her sett sum output.

Output kundi verið so nógv annað enn BVØ. Tað valdast hvat ein vil við kanningini. T.d. kundi tað verið PISA úrslit hjá næmingum, og har arbeiðstímatalið kundi verið undirvísingartímatal. Tá skuldu hesi passa:

$$PISA\text{-úrslit} = \text{arbeiðstímaproduktivitetur} * \text{arbeiðstímatal (undirvísingartímar)}$$

$$BVØ = \text{arbeiðstímaproduktivitetur} * \text{arbeiðstímatal}$$

Í staðin fyri at hugsa seg fram til tørvin fyri produktivitetsútrokningum, er betri at eygleiða hvat gongur fyri seg í praksis, og út frá hesum síðstnevnda at taka støði til tørvin fyri produktivitetsútrokningum.

Mint verður her á, at tað áhugaverda í produktivitets-greiningum er broytingin í mátinum frá einum tíðarskeiði til tað næsta tíðarskeiðið, og so tann informatiónin ella ábendingin, ið hetta gevur.

Onnur vanliga umrødd mát fyri produktiviteti eru arbeiðsfólkaproduktivitetur og fleirfaktorproduktivitetur³⁵. Í talvu II 2 er stutt greitt frá hvussu hesi eru útroknaði.

Arbeiðsfólkaproduktivitetur verður útroknaður á sama hátt sum arbeiðstíma-produktivitetur – bert við tí muni, at arbeiðsfólkatal verður nýtt í staðin fyri arbeiðstímatali.

Fleirfaktorproduktivitetur er í útrokning tað mest trupla at hava við at gera³⁶. Hetta mát sýnist at hava meira akademiskan enn praktiskan áhuga. Hjá okkum er tað meira einfalt at taka eina avgerð, tí vit hava ikki neyðugu tølini.

Vísandi til frágreiðingina í talvu II 2 kann hendan uppseting/forklaring gerast viðvíkjandi fleirfaktorproduktiviteti:

³⁵ Eisini nevnt totalfaktorproduktivitetur

³⁶ Produktivitetskommissionen (2013) Danmarks produktivitet – hvor er problemerne? Produktivitetskommissionen, København, ss.21-23

BVØ = fleirfaktorproduktivitetur * vektað miðal av arbeiðsmegi og kapitali; stødd av kapitali er trupul at gera upp í tølum, og vekingin av sløgum av arbeiðsmegi og kapitali má í praksis gerast eftir meting.

Produktivitetsmát**Talva II 2**

Fleirfaktorproduktivitetur =	Arbeiðstímaproduktivitetur =	Arbeiðsfólkaproduktivitetur =
BVØ	BVØ	BVØ
Dividera við	Dividerað við	Dividerað við
Einum inputti, ið er ein samanvígning av fleiri input, har hvørt input hevur fingið sína vekt	Talinum av arbeiðstímum	Talinum av arbeiðsfólkum

Viðmerking: BVØ stendur fyri bruttovirðisøking (í øllum búskapinum) sum output. Nógv onnur outputs kundu verið nýtt. T.d. PISA úrslit í miðnámsskúlanum ella í fólkskúlanum.

Hesi trý omanfyri nevndu produktivetersmát er ikki tey einastu nýtiligu. "Heimagjörd" mát kunnu eisini vera væl brúkilig.

Tiltøk til frama fyri produktivetsmenning eru saman við tiltøkum til frama fyri góðskumenning so at siga "ókeypiss", tá styðjast skal upp undir kappingføri og kappingarevni hjá virkjum ella stovnum. Góðskumenningaramboð eru nevniliga væl brúkilig til greining og menning av produktiviteti.³⁷

II 7 Avbjóðingar í produktivetsútrokningum

Eitt fullfíggað mát fyri arbeiðsfólkaproduktivitet kann sum nevnt ikki setast upp fyri Føroyar, tí vit mangla talið av arbeiðsfólkum. Vit mugu tí avmarka okkum til løntakarar, tvs. løntakaraproduktivitet.

Sjálvt um vit høvdu tey brúkiligu tøluni til eina produktivets-útrokning eftir hesum trimum leistum í talva II 2, mugu input og output umroknast til fastar prísir ella nøgdir yvir ár. Ein slík justering rakar ongantíð heilt beint. Sama kann sigast um gjaldoyrakurs-justeringar, tá sammetingar av produktivets-vøkstri verður gjörd fyri lond.

Eisini mugu prísbrotyngingar, ið stava frá ymiskari góðsku í input ella output, "takast burturúr" og góðskumunir "tilroknast" nøgdarmunum.

Talan kann eisini sum áður nevnt verða um, at fleiri sløg av input skulu samanvigast. Ein slík samanvígning (og val av vektum) kann vanliga ikki gerast neyvt beint ella objektivt. Í hesum viðfangi kann verða neyðugt at seta fram eitt ástøði um sambandið millum input og output.

Áðrenn produktiveturin fyri fleiri tíðarskeið verður roknaður sum lutfallið millum output og input, skulu sostatt bæði teljari og nevnari (output og input) verða justerað til at umboða samanberiligar nøgdir. Hetta er fyri at einans produktivets-effektin so vítt møguligt skal koma til sjóndar í lutfallinum millum input og output, og ikki eisini aðrar effektir, sum til dømis ótilskilaður ymiskleiki í tilfari, útbúgving, góðsku, umstøðum og mangt annað. Slíkar justeringar (sum "kvantifiseringar") kunnu ikki gerast við stórum neyvleika.

Nógv tal-bøting má tískil til, fyri at isolera produktivets-effektina. Hendan kann vera tíðarkrevjandi, torgreidd og ongantíð neyvt bein. Danska produktivetsnevndin³⁸ hevur hesar viðmerkingar:

*"Ukritisk brug af produktivetsdata kan skabe myter. I praksis er der dele af økonomien, hvor nationalregnskabsbaserede produktivetsdata ikke gør os klogere på udviklingen"*³⁹

Eitt nógv sigandi dømi er hetta:

³⁷ Christiansen, Ólavur (1990) op.cit., ss. 27-29, 37-97

³⁸ Produktivetskommissionen (2013) Op.Cit. ss. 25-28

³⁹ Produktivetskommissionen (2013) Op.Cit. síðu 10

Tíðliga í hesum áratíggju blivu donsku myndugleikarnir ørkymlaðir um tann ásynliga lága produktivitetsvøksturin í Danmark. Hendan lága vøkstur bóru donsku hagtølini vitnisburð um. Vóru donsku produktivitetsútrokningarnar eftirfarandi, hevði Danmark tískil ein produktivitetstrupulleika.

Í ásannan av hesum – og í ásannan av tí týðningi, ið produktivitetsvøkstur hevur - setti danska stjórnin eina produktivitetsnevnd, sum skuldi gera greiningar av m.a. hesum ikki nøktandi produktivitetsvøkstrinum, sum ørkymlaði donsku politikararnar, og sum eisini skuldi vera grundarlagið undir teirra búskaparpolitisku avgerðum.

Nevndin legði fram sítt álit í 2013. Meginniðurstøða nevndarinnar var at Danmark hevði ein í høvuðsheitum óforkláraðan produktivitets-trupulleika⁴⁰.

Arbeiðið við produktivitetsgreiningum bleiv hereftir uppraðfest, við tað at produktivitetsnevndin var avtikin, og uppgávur hennara lagdar inn undir danska Búskaparráðið, ið sostatt eisini fekk leiklutin sum produktivitetaráð.

Danska búskaparráðið hevur sum produktivitetaráð útgivið 3 frágreiðingar⁴¹. Í seinastu frágreiðingini frá 2020 ráðnum er gátan um lítla produktivets-vøksturin í høvuðsheitum loyst:

"Revisionen af Nationalregnskabet i november 2019 indebar blandt andet en opjustering af fremgangen i produktiviteten siden 2016. Timeproduktivetsniveaet i de private byerhverv blev i den anledning løftet 5% i 2019. Revisionen skyldes primært nye oplysninger om de store danske koncerners globale aktiviteter⁴²"

Óforkláraði produktivitets-trupulleikin var sostatt ikki til. Hesum óhepnu donsku royndunum kunnu vit læra av í Føroyum.

II 8 Útrokning av løntakaraproduktiviteti fyri Føroyar

Mynd II 2 vísir útroknaða løntakaraproduktivitetin árinum 1998-2017 í milliónum kr.

Løntakaraproduktiviteturin er fyri hvørt av árunum útroknaður sum bruttovirðisøkingin (BVØ) umroknað til fastar prísir, dividerað við løntakaratalunum. Umrokningin til fastar prísir er gjørd við ársmeðal prístalinum hjá Hagstovuni. Løntakaratalið hvørt av árunum 1998-2017 er fastlagt sum løntakaratalið í november mánaða.

Nógv fyrivarni mugu takast, tá hesi tøl verða mett. Umrokningarnar av bruttovirðisøkingini til fastar prísir eru *ikki* gjørdar við prísvisitølum, sum eru tengd at bruttovirðisøkingini. Úrslitini frá alivinnuni og fiskivinnuni ávirka bruttovirðisøkingina sera nógv. Løntakaratalið er við íroknaðum partstíðarløntakarum, og vit vita ikki, hvussu parturin av partstíðarløntakarum er broyttur yvir árinum. Uppgerðin av almenna geiranum frá útreiðslusíðuni virkar helst skeiva vegin. Viðvíkjandi øðrum fyrivarnum verður víst til avsnitt II.7.

Mynd II 2 vísir at løntakaraproduktiviteturin er vaksin stórliga síðan aldarskiftið, serliga síðan 2009, og serstakliga eftir 2012. Gongdin í løntakaraproduktiviteti síðan 2012 líkist gongdini í BTÚ umroknað til fastprísir, sí mynd II 1.

⁴⁰ Produktivitetskommissionen (2013) Op.Cit., ss.9-10

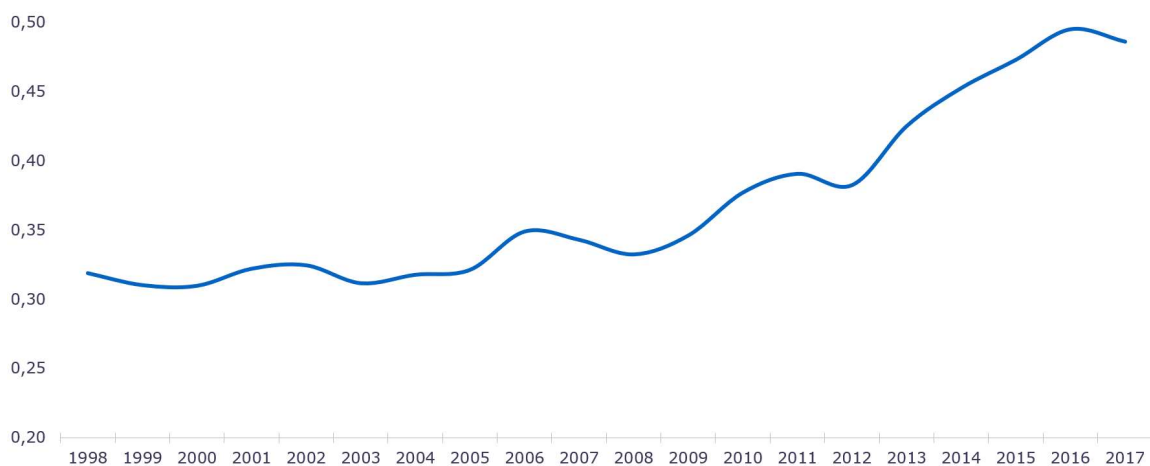
⁴¹ De Økonomiske Råd (2017) Produktivitet 2017, Rapport fra Produktivetsrådet. De Økonomiske Råd (2019). Produktivitet 2019, Rapport fra Produktivetsrådet. De Økonomiske Råd (2020) Produktivitet 2020, Rapport fra Produktivetsrådet

⁴² Op.Cit. De Økonomiske Råd (2020), síðu 3.

Hyggja vit eftir tølunum fyri løntakaraproduktivet, síggja vit at talið var gott 300.000 kr. við aldarskiftið, og tað var vaksið til næstan 500.000 kr. í 2016. Hetta er ein stórur vøkstur, tá sammett verður við søgulig tøl.

Løntakaraproduktivetur 1998-2017 í mió kr.

Mynd II 2

Kelda: Hagstova Føroya og egnar útrokningar.

II 9 Produktivitetsvøkstur og fígjarpolitiskt haldføri

Sum fleiri ferðir staðfest av Búskaparráðnum hevur føroyski almenni búskapurin ein haldføristrupulleika. Demografisku útlitini geva eina týðiliga ábending um hesa komandi avbjóðing⁴³.

Ein planlagdur miðvíst vaksandi produktivitetsvøkstur, saman við loysnum av teimum arbeiðsvirknisavbjóðingum, ið vit standa yvir fyri, kundi verið ein útvegur.

Búskaparráðið hevur í sínum haldførisútrokningunum bygt á ta fortreyt, at produktivitetsvøkstur ikki kann loysa haldføristrupulleikan; Hetta kemst av, at produktivitetsvøkstur í privatu vinnuni eggjar til hægri lønarkrøv, og lønargongdin í almenna geiranum, uttan samsvarandi produktivitetsvøkstur, plagar at fylgja við lønargongdini í privata geiranum. Produktivitetsvøkstur loysir tískil ikki haldføristrupulleikan fígjarliga.

I fiskivinnuni er tað kortini galdandi, at produktivitetsvøkstur kann minka um haldføristrupulleikan, um tilfeingisrentan verður kravd inn við gjaldi.

Krevur tað almenna inn tilfeingisrentuna verður fiskivinnan, vegna minkaðan stuðul og vaksandi kapping, tilskundað til at gera íløgur í fiskiskip við mest framkomu tøkni, í staðin fyri at keypa brúkt fiskiskip úr útlandum við *næstbestu* ella *triðibestu* tøkni. Hetta síðstnevnda hevur verið føroysk siðvenja eini 150 ár aftur í tíðina.

Hesar íløgur í mest framkomnu tøkni hava ikki havt hægri lønarlag við sær í fiskivinnuni – ì tann mun tilfeingisrentan vildi fallið til landskassan og ikki til reiðarí og manning. Ein størri produktivitetsvøkstur í fiskivinnuni hevði tískil ikki óbeinleiðis økt um almennu útreiðslurnar gjøgnum lønartrýst, og produktivitetsvøkturin í fiskivinnuni hevði sostatt bøtt um fígjarliga haldføristrupulleikan.

⁴³ Búskaparráðið (2019) Búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2019, ss. 47-63

Eitt annað hugsunarúrslit er, at ein produktivitetsvøkstur kortini á annan hátt kann bøta um haldføri almenna geirans. Grundgevingin er, at ein stórir produktivitetsvøkstur í Føroyum kann hava eina jaliga ávirkan á demografisku gongdina í landinum gjøgnum skapan av nýggjum viðkomandi stórvum, og harav avleiddum fólkaøkstri. Í Føroyum hevur fiskivinnan verið ein avgerandi kelda til produktivitets- og búskaparvøkstur, og verður hon væntandi framvegis hetta. Ein stórir búskaparvøkstur kann styðja upp undir eitt høgt og hækkandi alment tænaustøði (heilsu-, almenna- og undirvísingarverk), ið eggjar ungum fólki til at búseta seg í Føroyum, og eisini kann hetta skapa arbeiðspláss av nýggjum slagi í Føroyum.

II 10 Produktivitetsvøkstur og talgilding v.m.

Ein sera týðningarmikil partur av íløguvirkseminum til frama fyri størri produktiviteti hava ikki verið umrødd í hesum kapitli. Hetta snýr seg um tey átøkini til frama fyri nýtsluna av kunningartøkni, sum 5 ára verkætlanin um Talgildu Føroyar hevur havt ábyrgdina av. Tøkniliga eru hesi átøk nakað øðrvísi enn tey frammanfyri í kapittul II umrøddu, men eru tó ikki minni týðandi.

Hesi átøkini hjá Talgildu Føroyum eru avmarkaði til kunningartøkni - nevniliga til at menna eitt talgilt undistøðukervi fyri framtíðar talgildum samskipti og dátuflytningi yvir alnetið.

Til dømis skal hetta bera við sær sama loynilykil til ymsar skipanir. Hetta seinasta fer væntandi at lætta um nýtsluna av kunningartøkni, og harvið eisini at elva til produktivitetsvøkstur.

Peningaliga kunnu hesi átøk vera sera týðningarmikil – mett hevur verið, at hesi tiltøk kunnu bera við sær árligan vinning og spardar kostnaðir sum svára til 1-2% av BTÚ 44.

Sum nevnt verður mælt til at taka útgangsstøði í praksis, tá mett verður, um ein produktivitetsútrokning kann brúkast sum eitt praktiskt búskaparligt stýringsamboð. Produktivitetsútrokningar yvir tíð og yvir virkiseindir kunnu til dømis verða viðkomand:

- Í kanningum av almennum monopolum
- Í kanningum av privatum duopolum
- Í kanning av vinnum vardum frá útlenskari kapping
- Í skúlum og lærutovnum

⁴⁴ Rapport fra digitalt vækstpanel: Gevinster ved digitalisering for udvalgte danske sektorer og teknologier i 2025 (kann takast niður frá alnetinum)

Tilvísingar/keldur og keldutilfar

Avrik sp/f, Hvalvík

BankNordik

Betri Banki

Búskaparráðið (2013) Búskaparráðsfrágreiðing á heysti

Búskaparráðið (2014) Búskaparráðsfrágreiðing á heysti

Búskaparráðið (2018) Búskaparráðsfrágreiðing á vári

Búskaparráðið (2019) Búskaparráðsfrágreiðing á heysti

Búskaparráðið (2020) Búskaparráðsfrágreiðing á vári

Christiansen, Ólavur (1990) Villinistíggir upplýstir, Tórshavn

Christiansen, Ólavur (2017) Rethinking applied economics by Classic Grounded theory: an invitation to collaborate, *Grounded Theory Review – An international Journal*, June 2017, Volume 16, pp. 58-63

Danmarks Nationalbank (útgávur og samrøður)

De Økonomiske Råd (2017) Produktivitet 2017, Rapport fra Produktivitetsrådet.

De Økonomiske Råd (2019) Produktivitet 2019, Rapport fra Produktivitetsrådet.

De Økonomiske Råd (2020) Produktivitet 2020, Rapport fra Produktivitetsrådet.

Hans Ellefsen, búskaparfrøðingur

Fishpool.eu (laksaprísir)

Fíggjarmálaráðið

Føroya Gjaldsstova, landsroknskapurin fyri fleiri roknskaparár

Føroya Gjaldstova, Búskaparskipan Landsins (BSL)

Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2019

Føroya Lívstrygging

Gustavsson Bengt (1998) Metod: Grundad Teori for ekonomer – at navigera i empiriens farvatten, *Academia Adacta*, Lund, Sverige.

Hartman, Jan (2001) Grundad teori – teorigenerering på empirisk grund, *Studentlitteratur*, Lund, Svøríki.

Hagstova Føroya, dátugrunnurin (hagtalsgrunnurin og talt & hagreitt) og serkoyringar

Havstovan

ICES

Kureer, Henrik og Lundgren S.E. (2006): *International økonomi*, forlaget Kurlund, Køge

Landsbanki Føroya, frágreiðingar

OECD

Produktivitetskommissionen (2013) Danmarks produktivitet – hvor er problemerne?

Produktivitetskommissionen

Rapport fra digitalt vækstpanel: Gevinster ved digitalisering for udvalgte danske sektorer og teknologier i 2025 (kann takast niður frá netinum)

Rasmussen, Rasmus (1985) *Sær er siður á landi*, 2. Útgáva, Emil Thomsen

Samrøður við fólk í vinnulívnum ella tengd at vinnufyrirøkum

Samrøða við meklarafyrirøkum, Betri Heim, SKYN og Meklarín

Thomson / Reuters (oljuprísir)

Tunnilsfeløgini

Vinnuhúsið (fundir)

www.vinnuvitan.biz

WTI (West Texas Intermediate) oljan - vanligi lægri prísir enn norðsjóvaroljan (Brent)

www.fishpool.org

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Mynd I 1 / Figure I 1	GDP growth in current prices, 1999-2021
Mynd I 2 / Figure I 2	Foreign demand, GDP expenditure and consumer price index, (net export right axis), 1998-2021, (index 1998=100).
Mynd I 3 / Figure I 3	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 2001-2020
Mynd I 4 / Figure I 4	Number of wage earners in primary, secondary and tertiary businesses in percent, 1999-2019.
Mynd I 5 / Figure I 5	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2021.
Mynd I 6 / Figure I 6	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2019.
Mynd I 7 / Figure I 7	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 1999 to July 2020.
Mynd I 8 / Figure I 8	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1999 to June 2020.
Mynd I 9 / Figure I 9	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1999 to June 2020.
Mynd I 10 / Figure I 10	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2004 to August 2020.
Mynd I 11 / Figure I 11	Weekly spot prices for salmon in Danish kroner (DKK), January 2004 to August 2020.
Mynd I 12 / Figure I 12	Yearly fluctuations (in percent) in salmon spot prices, 2005 – August 2020 in Danish kroner (DKK).
Talva I 1 / Table I 1	Imports and exports of goods first half of 2020 compared to first half of 2019, and the trade balance 2011-2019. Import for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other; Export of farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other; Trade balance for the years 2011-2019, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other, in DKK millions].
Talva I 2 / Table I 2	Exports and changes in exports during first half of 2016-2020, in mill. DKK
Mynd I 13 / Figure I 13	Balance of payment, current account, (balance in red) in mill DKK, 1998 to 2017
Mynd I 14 / Figure I 14	Assets and liabilities abroad, (net assets in red) in mill DKK, 1998 to 2017
Talva I 3 / Table I 3	Grouping of current account, net in mill DKK, 1998 to 2017

Talva I 4 / Figure I 4	Grouping of net assets abroad, net in mill DKK, 1998 to 2017
Mynd I 15a / Figure I 15a	Wage income (blue) and import of consumer goods (durable, non-durable and semi-durable), January 1998 to June 2020, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 15b / Figure I 15b	Wage income (green) and government revenue from VAT, January 1998 to August 2020, shown as index (Jan 1998=100), (ratio VAT/wages is red)
Mynd I 16a / Figure I 16a	Net Total - The expected financial situation of Faroese households 1 year ahead, January 2006 to June 2020.
Mynd I 16b / Figure I 16b	Business trends survey for households: Total Confidence indicator for Faroese households, January 2006 to June 2020.
Mynd I 16d / Figure I 16d	Assesment of the financial situation of Faroe Islands today compared to the situation one year ago, January 2006 to June 2020
Mynd I 7 / Figure I 7	Total confidence indicator with regard to the Faroese economy, January 2006 to June 2020.
Mynd I 18a / Figure I 18a	Wage payments, year-to-year changes in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to June 2020: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
Mynd I 18b / Figure I 18b	Wage payments, year-to-year change in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to June 2020: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
Talva I 5 / Table I 5	Wage payments in each business sector, and the contribution to overall growth in wage payments for each business sector, and relative size of the wage payments for each individual business sector in first half of 2019 as compared to first half of 2020 [farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, commercial services, domestic services, national administration, municipalities and Danish government institutions, education, health and social services agencies, associations and culture and other, uncategorised, total].
Mynd I 19 / Figure I 19	The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2008 to August 2020.
Mynd I 20 / Figure I 20	Business trends indicator for construction June 2006 to June 2020 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
Mynd I 21 / Figure I 21	Business trends barometer for construction, June 2006 to June 2020: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).

Mynd I 22 / Figure I 22	Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 1999-2021.
Mynd I 23a / Figure I 23a	Government controlled investment in DKK millions, 2003-2021 (central government, municipalities, and units controlled by the government).
Mynd I 23b / Figure I 23b	Government controlled investment in DKK millions, and yearly growth in government controlled investment in percent (right axis), 2004-2021.
Mynd I 24a / Figure I 24a	Government income transfers to households and organizations 2000-2021
Mynd I 24b / Figure I 24b	Government income transfers and yearly % growth in income transfers to households and organizations 2000-2021
Mynd I 25 / Figure I 25	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 1998-2021. RLÚ1: ordinary; RLÚ2: extraordinary.
Mynd I 26 / Figure I 26	General Governmental (municipalities and social funds included) financial results 1998-2021.
Mynd I 27 / Figure I 27	Net public debt, 1998-2021, in DKK millions, (excluding equipment) (central government, municipalities, social funds).
Mynd I 28 / Figure I 28	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to June 2020, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 29 / Figure I 29	Unit prices in the exports of salmon, based on 12 months rolling total, January 95 to 2020.
Mynd I 30 / Figure I 30	Unit prices in the exports of mackerel and herring, based on 12 months rolling total, January 95 to June 2020.
Mynd I 31 / Figure I 31	Unit prices in the exports of demersal fish (cod, haddock and saithe), based on 12 months rolling total, January 95 to June 2020.
Mynd I 32 / Figure I 32	Salmon farming slaughter (live weight), 1998-2021, million tonnes.
Talva I 6 / Table I 6	Faroese quotas for pelagic fish (mackerel, herring and blue whiting) and demersal fish, for the years 2019 and 2020
Mynd I 33 / Figure I 33	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2019
Mynd I 34 / Figure I 34	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to June 2020, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 35a / Figure I 35a	Cod in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1959 to 2019
Mynd I 35b / Figure I 35b	Haddock in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1957 to 2019

Mynd I 35d / Figure I 35d	Saith in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1961 to 2019
Mynd I 36 / Figure I 36	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to June 2020, in DKK millions.
Mynd I 37a / Figure I 37a	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to June 2020, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 37b / Figure I 37b	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to June 2020, (imports – red, exports – blue).
Talva I 7 / Table I 7	Faroese banks: deposits from and loans to Faroese units, 2015 – 2020 (July).
Section on corona effects	
Mynd I 38 / Figure I 38	Growth in gross value added 1999–2021, and sector contributions to growth
Mynd I 39a / Figure I 39a	Number of total employees (wage earners), monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39b / Figure I 39b	Number of employees (wage earners) in private services, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39d / Figure I 39d	Number of employees (wage earners) in hotels and restaurants, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39e / Figure I 39e	Number of employees (wage earners) in public administration, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39f / Figure I 39f	Number of employees (wage earners) in household services, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39g / Figure I 39g	Number of employees (wage earners) in transport, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39h / Figure I 39h	Number of employees (wage earners) in construction etc., and manufacturing, monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39i / Figure I 39i	Number of employees (wage earners) in trade, reparation etc., monthly from April 2018 to August 2020
Mynd I 39j / Figure I 39j	Number of employees (wage earners) in agriculture, mining and fishing, monthly from April 2018 to August 2020
Appendix to Chapter I	
Talva I 8 / Table I 8	Real estate prices per m ² in DKK in the Faroe Islands 2018 and 2020.
Mynd I 40 / Figure I 40	Real estate prices per m ² in DKK in Torshavn for houses and flats 1985 to 2019.

Chapter II:
Productivity

Talva II 1 / Table II 1	GDP as expenditures in current prices 1998-2017, in mill. DKR. Index for each years average consumer prices 1998-2017. Index for nominal GDP 1998-2017. Index for approximated real GDP. For all indexes: 1998=100.
Mynd II 1 / Mynd II 1	Index for nominal GDP 1998-2017, index for each years average consumer prices 1998-2017, Index for approximated real GDP 1998-2017. (i.e., nominal GDP deflated by each years average consumer prices).
Talva II 2 / Table II 2	Productivity measures. (multifactor, work hours, working people)
Mynd II 2 / FIgure II 2	Productivity per employees 1998-2017 in mill DKK (gross value added corrected for consumer price changes and divided by number of employees 1998-2017)

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreiðslur tilsamans

Størsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrirkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur.

Almennir roknskapir

Sí landsroknskapurin

Arbeidsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeidsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeidsloysi

Arbeidsloysi í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeids-produktivitetur, sí framleidni

Arbeidsvirkni

Tey, sum eru arbeiðsvirkin, eru tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minnar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blókkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanligar verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektívum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virkseimi. BTÚ er ikki fullkomið mát fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørrur og tænastrur til ein marknaðarprís, hóast allar vørrur og tænastrur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastrur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tílíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, plus vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutningur av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlandum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útland frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. Tøk BTI ella tøk bruttotjóðarinntøka er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppgærd av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga

brúktur sum vísital fyri búskaparvøxtur millum lond. Vøxtur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøxtur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka aktivan fíggjarpolitik (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki.

Fíggjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mát fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virkseimið ella vøxturin í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøxtur í búskaparliga virkseminum (vøxturin í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virkseimið (vøxturin í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøxturin í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prísavøxtur.

Føðitittleiki samanlagt Summurin av øllum 1-ára aldurstreytaðu føðitittleikunum millum 15 og 50 ár.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavnunum er rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account), ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar og umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágkonjunktur og stigini millum há- og lágkonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá almenna tænastrævanum verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísitala fyri framleiðslu heldur enn bruttotjódarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágkonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnin hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landsroknskapurin

Í almennum roknskapum verða útreiðslur til lögur útreiðsluførðar (og ikki ognarførðar til seinni avskrivningar sum í virkisroknskapum). Sama er galdandi fyri útlán, ið verða útreiðsluførð og afturgjaldingar verða inntøkuførðar. Sostatt verður almenna roknskaparúrslitið roknað sum rakstrar-, íløg- og útlánsúrslitið.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppegð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útvjaving

Útvjaving til kommunur sum verður fíggaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektivum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggarlóginum. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkni hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elastisitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í prís; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prís-lækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøxtur í sölunntøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elastisitetur. Marglætisvørur eru vanligar prís-elastiskar, og neyðsynjarvørur prís-óelastiskar.

Prísvøxtur (inflásjón)

Prísvøxtur merkir, at prísirnir á vørum og tænastrum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum landskassans inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum (sí landsroknskapurin). RLÚ 1 fevnir um vanligar postar. RLÚ 2a fevnir um vanligar og óvanligar postar, tó ikki flytingar til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um vanligar og óvanligar postar, herundir eisini flytingar til Búskapargrunn.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggari og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísar ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrirtøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeisloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá almenna tænastrageianum og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknaskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknaskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturel saldo (yvirskot ella hall), sí konjunkturjavnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeisloysi, arbeisloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeisvirkni, arbeisvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeisloysisskipanin, Arbeids-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænastr, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirtøku).

Útboð

Vørunøgðin tilsamans og tænastr, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, almenna tænastrageianum og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísnum.

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 15 . september 2020

Koronafarsóttin givið negativan stoyt

Búskaparráðið hefur endurmett vøksturin í BTÚ fyri árið 2020 vegna broyttar fortreytir orsakað av koronafarsóttini. Vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum er mettur at vera -6,9% í 2020 og 5,5% í 2021. Harafturat er 2019 endurmett vegna dagførd hagtøl.

	2017	2018	2019	2020	2021
BTÚ-vøgstur í leypandi prísnum:	4,0%	2,6%	11,4%	-6,9%	5,5%

Viðm.: 2017 og 2018 er uppgjerð hjá Hagstovu Føroya, ímeðan 2019-2021 eru metingar hjá Búskaparráðnum.

2019 var eitt ár við óvanliga høgum búskaparvøgstri, ið millum annað kom av øktum útflutningi av ali- og uppsjóvarfiski. Útflutningurin vaks við 19% í 2019 samanborið við 2018. Aðrir partar av búskapinum bóru somuleiðis brá av einum búskapi við nógvari ferð. Koronafarsóttin gav føroyska búskapinum ein stoyt, sum breyt av hesa gongd.

Serliga er føroyska ferðavinnan hart rakt av tiltøkunum, ið vórðu sett í verk til tess at forða fyri smittuspjaðingini. Roknað verður við lægri fiskavøruútflutningi saman við prísfalli á bæði alilaksi, makreli og øllum botnfiskasløgum í 2020. Eftirspurningurin frá útlenskum matstovum eftir føroyskum laksi er lækkaður, og uppsjóvar- og botnfiskur verður í stóran mun lagdur inn á goymslur vegna avmarkaða marknaðaratgongd.

Í 2021 væntast fiskavøruútflutningurin at vaksa aftur, og árið 2020 umboðar sostatt eitt fyribils fyrirbrigdi, ið hefur eitt stórt fall í BTÚ, sum síðani verður avloyst av eini skjótari tillaging. Skjóta tillagingin sæst longu aftur í batnaða løntakaratalinum, sum hefur eitt eyðkent V-mynstur við stórum falli í apríl 2020 og ein brattan uppgangandi vøgstur fram til juli 2020. Privata nýtslan tykist ei heldur at vera stórvegis merkt av, at samfelagið hefur verið fyribils afturlatið. Húsarhald, sum ikki hava ferðast uttanlands í summar, hava partvíst nýtt sparingina í Føroyum, og partvíst sett inn á bók í peningastovnunum.

Undirskot á fíggarlógini 2020 og 2021

Landskassaurslitið í 2020 er mettt at verða -583 mió. kr., og í 2021 -570 mió. kr. Hesi bæði árinu eru stórliga merkt av koronafarsóttini, av tí at útreiðslur hækka, og serstakliga tí at inntøkur minka. Árið 2020 er tó eisini merkt av, at landsstýrið førir ein leysari fíggarpolitikk við hægri útreiðslum og lægri inntøkum (millum annað økt fólkapersjón og skattafrádrátt).

Støðufestandi konjunkturpolitikur (tvs. ein politikur ið hvørki er konjunkturviðrekandi ella konjunkturmótrekandi) hefur sum endamál at minka um tey sveiggj, sum búskapurin av ymiskum orsökum hefur. Treytin fyri gagnligari ávirkan av støðufestandi konjunkturpolitikki er, at eftirspurningurin hjá almenna tænastráttinum virkar støðufestandi. Tað merkir, at almennar útreiðslur til rakstur, veitingar og íløgur skulu hava eina javna gongd, meðan inntøkurnar sleppa at fylgja gongdini í búskapinum. Sostatt eigur almenn fyrisiting og tænastráttur at hava avlop í hákonjunkturi og kunnu hava hall í lágkonjunkturi.

Tá talan er um fortreytir fyri at reka støðufestandi konjunkturpolitik, er tað fíggarstøðan og kreditvirðið hjá landskassanum, sum hefur týðning, og ikki fíggarstøðan hjá øðrum geirum. Tí um landsstýrið skal til aðrar gearar eftir pengum, verður fíggarligt ráðarúm tikin frá hesum geirum, og soleiðis mótarbeiðir eitt tilíkt áttak tí støðufestandi konjunkturpolitikki, sum rættur er at føra. ALS er í eini serstøðu í so máta.

ALS hefur í koronafarsóttini tikið undir við lógarbroying, sum heimilar ALS at rinda ískoytisløn til heimsendar løntakarar. Tað at ALS átekur sær hesa uppgávu, vísir, at landsstýrið kann vænta samstarv við ALS seinni í líknandi støðu. Við hesum undantaki er sjónarmiðið omanfyri rætt, at Landsstýrið og Løgtingið noyðast at gera landskassan so væl fyri fíggarliga, at førleikin til at føra skilagóðan

konjunkturpolitikk er til staðar. Í langa siktinum er hinvegin týðandi at landskassin við konsolidering er førur fyri at mæta avbjóðingunum við fíggjarliga haldførinum, ið stendst av broyttari aldurssamanseting.

Produktivitetsvøkstur sum tema

Temafrágreiðingin greiður frá búskaparliga hugtakinum produktivitetsvøkstri og hvussu hesin verður útroknaður og hví hesin er neyðugur. Produktivitetsvøkstur merkir vøkstur í materiella livistøðinum. Produktivitetsvøkstur snýr seg ikki um at arbeiða "harðari", men at arbeiða "smartari" við betraðum fyriskipanum, amboðum, tøkni og undirstøðukervi. Tað eru serliga íløgur, ið skapa produktivitetsvøkstur, og í íløgnum er vanliga feld niður tann nýggjasta og effektivasta tøkni. Íløgur skulu í síðsta enda fíggjast av uppsparing, og harafturat má arbeiðsmegin sum input útbúgvast til at handfara hækkaða tøkni. Nýtslan hjá arbeiðsmegini av nýggjari tøkni skapar altso produktivitetsvøkstur. Stóri búskaparvøksturin síðani 2012 skyldast produktivitetsvøkstur, men hesin kundi verið størri um rætt var atborið. Avgerandi fortreyt fyri at føroyski búskapurin megnar at mæta komandi avbjóðingum, er produktivitetsvøkstur.

English Summary

Negative shock from Covid 19 epidemic

The Faroe Islands Economic Council has revised its 2020 GDP growth forecast in light of the disruption caused by the Covid 19 epidemic. GDP growth in current prices is now estimated to drop to -6.9% in 2020 and bounce back to 5.5% in 2021. The data for 2019 has also been recalculated on the basis of updated statistics.

The year 2019 was a period of remarkable economic growth driven by factors such as increased aquaculture and pelagic catch exports. Exports grew by 19% in 2019 compared to 2018. Other sectors of the economy were also stimulated by the fast-paced growth. The Covid-19 epidemic interrupted this upwards trend with a shock to the Faroese economy.

The Faroese tourist industry has been particularly hard hit by the measures implemented in order to prevent the spread of Covid 19. A drop in fisheries exports is forecast for 2020, along with a decline in the price of farmed salmon, mackerel and all demersal species. Global restaurant demand for Faroese salmon has tumbled, and, at present, both pelagic and demersal catches are largely consigned to warehouse storage due to limited market access.

However, growth in fisheries export is forecast to return in 2021, and the year 2020 is expected to constitute a temporary hiatus with a marked fall in GDP followed by swift readjustment. The speed of readjustment is already evident from the resurgence in employment. The statistics trace a distinct V shape as a sharp drop in employment in April 2020 was followed by a steep rise up to July 2020. Private consumption also appears relatively unaffected by the temporary lockdown. Households that did not travel abroad this summer spent part of their holiday savings in the Faroe Islands, and placed part of them in deposits with financial institutions.

2020 and 2021 national budgets in the red

The public treasury balance in DKK is forecast to total -583 million in 2020 and -570 million in 2021. Both years are heavily influenced by the Covid 19 epidemic driving a rise in expenditure and, in particular, a reduction in revenues. The year 2020 is, however, also marked by the Government's loose fiscal policy with higher expenditure and lower revenues (including hikes in state pensions and tax deductions).

The purpose of stabilizing fiscal policies (i.e., neither pro-cyclical nor counter-cyclical policies) is to smooth economic fluctuations caused by various factors. A condition for reaping the benefits of stabilizing fiscal policies measures is that demand from the service sector act as a stabilising factor. This means that spending on operations, income transfers and investments must remain stable, while revenues are allowed to trail the course of the economy. Hence, public administration and services should leave a surplus during economic upswings and may run a deficit during downturns.

In terms of the preconditions for implementing stabilizing fiscal policies, what matters is the Treasury's financial position and creditworthiness, not the financial position of other sectors. Because if the government were forced to seek funding from other areas of the economy, the financial leeway of these sectors would be curtailed and that would counteract the appropriate stabilizing policy measures. ALS, The Faroese Employment Office, is in a unique position in this regard.

During the epidemic ALS has backed legislative amendments authorising ALS to pay wage supplements to furloughed workers. The fact that ALS has taken on this task demonstrates that the Government can expect to collaborate with ALS should similar situations arise in future. With this exception, the view above is correct, the Faroese Government and Parliament must ensure that the Treasury's finances are sufficiently robust to allow for the implementation of sensible counter-cyclical policies. In the long run, however, it is imperative that the Treasury consolidate in order to meet the challenges of financial sustainability due to demographic changes.

Productivity growth as a theme

Our thematic report elucidates the economic concept of productivity growth, how it is calculated and why it is necessary. Productivity growth means growth in material living conditions. Growing productivity is not about working 'harder', but rather working 'smarter' with improved steering, equipment, technology and infrastructure. Investments, in particular, generate productivity growth, and investments usually incorporate the newest and most efficient technology. Investments must ultimately be financed by savings. In addition, the workforce, as an input, has to be educated and trained to use the increased level of technology. Usage of new technology by the workforce generates productivity growth. The significant economic growth seen since 2012 was borne out of productivity growth, however, it could have been even greater had the appropriate steps been taken.

A critical precondition for the Faroese economy's capacity to meet future challenges is productivity growth.

Nakrar áður gjörðar búskaparfrágreiðingar

Frágreiðing 2020

- [Búskaparfrágreiðing várið 2020 \(.pdf\)](#)
- [Tema: Nýskipanir í fiskivinnuni \(.pdf\)](#)

Frágreiðing 2019

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2019 \(.pdf\)](#)
- Tema: Tann demografiski drátturinn
- [Búskaparfrágreiðing várið 2019 \(.pdf\)](#)
- Tema: Um íløgur almenna geirans

Frágreiðing 2018

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2018 \(.pdf\)](#)
Tema: greining av tættum í búskapi almenna geirans
- [Búskaparfrágreiðing várið 2018 \(.pdf\)](#)
- [Tema 1: Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar](#)
[Tema 2: Framhaldandi tillagingar við nýskipanum](#)

Frágreiðing 2017

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2017 \(.pdf\)](#)
Tema: Greining av serligum viðurskiftum í konkunkturgongdini
- [Búskaparfrágreiðing várið 2017 \(.pdf\)](#)
Tema 1: Inntøkubýti
Tema 2: Fíggjarpolitiskt haldføri

Frágreiðing 2016

- [Búskaparfrágreiðingin heystið 2016 \(.pdf\)](#)
Tema 1: Um raðfestingar í arbeiði Búskaparráðsins
Tema 2: Kommunubúskapurin
- [Búskaparfrágreiðing várið 2016 \(.pdf\)](#)
Tema 1: Greiningar viðvíkjandi arbeiðsmarknaðinum
Tema 2: Greiningar viðvíkjandi kommunum

Frágreiðing 2015

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2015 \(.pdf\)](#)
Tema: Greiningar viðvíkjandi almennum ílögum og viðvíkjandi eldraðkinum

- [Búskaparfrágreiðing várið 2015 \(.pdf\)](#)
[Tema: Fíggjarliga haldfærið hjá almenna geiranum](#)
- [Týðing til danskt av kap. II í Búskaparfrágreiðingini 1. mars 2015 \(útrokning búskaparráðsins av fíggjarliga haldførnum\) \(.pdf\)](#)

Frágreiðing 2014

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2014 \(.pdf\)](#)
[Tema 1: Demografiskar broytingar og fíggjarligar avleiðingar](#)
[Tema 2: Búskaparrenta og tilfeingisrenta](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2014 \(.pdf\)](#)
[Upprit um "búskaparrentu" og "tilfeingisrentu" í føroyska búskapinum \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2013

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2013 \(.pdf\)](#)
[Tema: Bygnaðarligar umskiftingar í búskapinum](#)